

Nota van Antwoord bij de Nota VKA

DIJKVERSTERKING PANNERDENSE WAARD - WESTERVOORT

13 november 2024

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding en procedure terinzage	4
1.2 Anonimisering	4
1.3 Leeswijzer	4
HOOFDSTUK 2. Veel voorkomende zienswijzen en antwoorden daarop	5
2.1 Inleiding.....	5
2.2 Detailniveau van het VKA	5
2.3 Zorgen over schade aan gebouwen	6
2.4 Zorgen over wateroverlast	7
2.5 Grondbeleid	7
2.6 Zorgen over verwijderen van bomen.....	8
2.7 Zorgen over schade aan tuinen	9
2.8 Hinder en overlast	9
2.9 Onderhoudsstroken	10
2.10 Zorgen over waardevermindering van eigendom	10
HOOFDSTUK 3. Antwoorden op zienswijzen.....	11
3.1 Zienswijze 1 – zaaknummer 199204	12
3.2 Zienswijze 2 – zaaknummer 199545	14
3.3 Zienswijze 3 – zaaknummer 199547	15
3.4 Zienswijze 4 – zaaknummer 199549	16
3.5 Zienswijze 5 – zaaknummer 199870	17
3.6 Zienswijze 6 – zaaknummer 201982	18
3.7 Zienswijze 7 – zaaknummer 201985	20
3.8 Zienswijze 8 – zaaknummer 202185	21
3.9 Zienswijze 9 – zaaknummer 202188	26
3.10 Zienswijze 10 – zaaknummer 202195	28
3.11 Zienswijze 11 – zaaknummer 201744	36
3.12 Zienswijze 12 – zaaknummer 202198	45
3.13 Zienswijze 13 – zaaknummer 202202	49
3.14 Zienswijze 14 – zaaknummer 202206	51
3.15 Zienswijze 15 – zaaknummer 202213	59
3.16 Zienswijze 16 – zaaknummer 202222	66
3.17 Zienswijze 17 – zaaknummer 202225	74
3.18 Zienswijze 18 – zaaknummer 202228	80
HOOFDSTUK 4. Advies commissie mer.....	81

4.1	Inleiding.....	81
4.2	Effecten op natuur.....	81
4.3	Bereiken van de gewenste ruimtelijke kwaliteit	83
4.4	Effecten op archeologische waarden en groen erfgoed	84
4.5	Conclusie	86
HOOFDSTUK 5. Wijzigingen.....		87
5.1	Naar aanleiding van zienswijzen en commissie mer	87
5.2	Ambtshalve wijzigingen.....	88

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN PROCEDURE TERINZAGE

Vanaf 1 juli tot en met 12 augustus 2024 heeft de ontwerp nota Voorkeursalternatief (nota VKA) inclusief bijlagen ter inzage gelegen. Tijdens de periode van terinzagelegging heeft iedereen de kans gehad om te reageren op de ontwerp nota VKA inclusief bijlagen, door een zienswijze in te dienen bij het waterschap. Het waterschap heeft 18 zienswijzen ontvangen. Daarnaast is heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage op 2 oktober 2024 geadviseerd over het MER fase 1 (bijlage bij de ontwerp nota VKA).

In deze Nota van Antwoord geeft het Waterschap Rijn en IJssel antwoord op de ingediende zienswijzen. Een zienswijze kan aanleiding geven om de inhoud van de Nota VKA en/of een bijlage op bepaalde zaken te wijzigen. Daarom wordt per zienswijze aangegeven of er wijzigingen zijn doorgevoerd en welke wijzigingen dit zijn. Ook is in de Nota van Antwoord een reactie op het ontvangen advies van de Commissie mer opgenomen.

1.2 ANONIMISERING

Volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming is het niet toegestaan de persoonsgegevens (NAW-gegevens) van natuurlijke personen te verwerken zonder bijvoorbeeld een wettelijke grondslag, dringende noodzaak of toestemming van de betreffende personen. Daarom noemt het waterschap de indieners van de zienswijzen niet bij naam.

1.3 LEESWIJZER

Voor een aantal onderwerpen geldt dat deze vaker terugkomen in de ingediende zienswijzen. Deze onderwerpen worden door middel van een algemene reactie in hoofdstuk 2 beantwoord. In hoofdstuk 3 zijn alle ontvangen zienswijzen samengevat en zijn de individuele antwoorden opgenomen. Hoofdstuk 4 gaat in op het advies van de Commissie mer. Tot slot geeft hoofdstuk 5 een overzicht van de doorgevoerde wijzigingen in de nota VKA en bijbehorende bijlagen. Het betreft wijzigingen naar aanleiding van zienswijzen, naar aanleiding van het advies van de Commissie mer, maar ook ambtshalve wijzigingen.

HOOFDSTUK 2. VEEL VOORKOMENDE ZIENSWIJZEN EN ANTWOORDEN DAAROP

2.1 INLEIDING

Verschillende indieners hebben zienswijzen ingediend over vergelijkbare onderwerpen. Het gaat om de onderwerpen Detailniveau van het VKA, Zorgen over schade aan gebouwen, Zorgen over wateroverlast, Grondbeleid, Zorgen over het verwijderen van bomen, Zorgen over schade aan tuinen, Hinder en overlast, Onderhoudsstroken en Zorgen over waardevermindering van eigendom. In dit hoofdstuk worden zienswijzen over deze onderwerpen beantwoord. In hoofdstuk 3 van deze Nota van Antwoord wordt bij de betreffende zienswijze verwezen naar de onderstaande paragrafen voor de antwoorden.

2.2 DETAILNIVEAU VAN HET VKA

Verschillende indieners hebben vragen over de omvang van het permanente en/of tijdelijke ruimtebeslag en/of waar de verticale maatregel komt.

Het VKA laat zien wat het maximaal benodigde permanente ruimtebeslag is voor de versterkingsmaatregelen. Dit is de ruimte die, op basis van huidige kennis en inzichten, maximaal nodig is voor de dijkversterking in de eindsituatie. Dit ruimtebeslag, met bijbehorende dwarsprofielen, is weergegeven in de visualisatie in bijlage 1 van de nota VKA. Bijlage 7 geeft een eerste indicatie van te verwerven gronden. Het waterschap verwacht dat dit ruimtebeslag in de opvolgende planuitwerkingsfase kan worden geoptimaliseerd. Dit staat in de nota VKA als ontwerpopgave voor planuitwerkingsfase. Het waterschap betreft grondeigenaren in deze optimalisatie. Het waterschap kan op dit moment nog geen uitsluitsel geven over de exacte begrenzing van het benodigd permanent ruimtebeslag. Mede op basis van aanvullend onderzoek ontstaat in de planuitwerkingsfase ook beter inzicht in de locatie van de verticale maatregel.

Op bepaalde locaties raakt het permanente ruimtebeslag woningen, strikt beschermde natuurwaarden (habitattypen binnen Natura 2000-gebied) of grote kabels en leidingen. Deze locaties zijn in het VKA-maatwerklocaties genoemd. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt het ontwerp, in samenwerking met direct betrokkenen, nader uitgewerkt en wordt het ruimtebeslag geoptimaliseerd. Daarbij worden woningen ontzien en natuurwaarden zoveel mogelijk te behouden.

Om de dijkversterking te kunnen realiseren is extra ruimte nodig, dit is het tijdelijk ruimtebeslag. Het gaat bijvoorbeeld om werkstroken en tijdelijke opslaglocaties voor materiaal. Het is nu, in de verkenningsfase, nog niet bekend hoeveel tijdelijk ruimtebeslag exact nodig is. Dit is mede afhankelijk van de uitvoeringsmethode en wordt daarmee in de realisatiefase pas definitief bepaald. Het tijdelijk ruimtebeslag is dan ook niet weergegeven in de visualisatie en/of dwarsprofielen in de huidige nota. Om een beeld te krijgen van de uitvoerbaarheid van de versterkingsmaatregelen en de (milieu)effecten van het tijdelijk ruimtebeslag, is voor het VKA indicatief uitgegaan van 10 meter ruimtebeslag voor werkstroken, grenzend aan de teen van de kering.

Voor een uitgebreide uitleg wordt verwezen naar paragraaf 4.3 van de nota VKA.

2.3 ZORGEN OVER SCHADE AAN GEBOUWEN

Verschillende eigenaren langs de dijk vrezen voor schade aan woningen en gebouwen, bijvoorbeeld als gevolg van het aanbrengen van verticale maatregelen tijdens de aanleg of als gevolg verandering van de grondwaterstand.

Het waterschap begrijpt de zorgen van de indieners en probeert schade allereerst zoveel mogelijk te voorkomen en, als dat niet lukt, te herstellen. Dit doen we in nauwe samenwerking met de eigenaren van woningen en gebouwen.

In de verkenningsfase zijn in het MER fase 1 de effecten van het VKA in beeld gebracht. Daarin is ook aandacht besteed aan hinder tijdens de aanleg en het risico op schade aan gebouwen. Tevens is aangegeven dat deze effecten nu nog onzeker zijn en niet goed zijn in te schatten. Een gedetailleerd ontwerp wordt pas in de planuitwerkingsfase gemaakt en de uitvoeringsmethoden zijn nu nog niet bepaald.

Op een aantal locaties bevinden de versterkingsmaatregelen zich dichtbij woningen en gebouwen, waarmee er een verhoogd risico is op hinder en schade. In de planuitwerkingsfase werkt het waterschap het ontwerp uit, onderzoekt zij het risico op schade aan de betreffende gebouwen en neemt zij op basis daarvan aanvullende maatregelen. Dit kunnen eisen aan de uitvoeringmethode zijn, maar ook maatregelen om effecten van bouwwerkzaamheden op gebouwen en woningen te monitoren. Bijvoorbeeld in de vorm van een 0-meting. Het waterschap doet dit in samenwerking met de eigenaren. Het doel is om schade aan woningen en gebouwen te voorkomen.

Ondanks alle voorzorgsmaatregelen kan er toch schade ontstaan. De omgevingsmanager van het project PanWes is het eerste aanspreekpunt bij schade. Daarnaast kan schade worden gemeld op <https://www.wrij.nl/direct-regelen/schadevergoeding>. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt de werkwijze waarop het waterschap omgaat met schade nader toegelicht.

Verandering van de grondwaterstand

In de omgeving leeft de zorg dat de grondwaterstand verandert als gevolg van de dijkversterking en dat dit leidt tot schade aan panden. In het thema grondwater in MER fase 1 is op basis van bodemprofielen en expert judgement een eerste verkenning gedaan naar of de grondwaterstand door de dijkversterking kan veranderen. De verwachting is dat de dijkversterking weinig effect heeft op de grondwaterstand en dat het risico op schade aan panden, als gevolg van de dijkversterking, daarmee beperkt is. Het waterschap controleert deze verwachting nog in de planuitwerkingsfase, op basis van nader onderzoek naar de bodemopbouw. De resultaten van dit onderzoek worden ook meegenomen in de verdere uitwerking van het ontwerp van de dijkversterking.

Om nog beter inzicht te krijgen in de grondwaterstanden, heeft het waterschap op verschillende locaties langs de dijk peilbuizen geplaatst. Ook in de nabijheid van panden. Door deze peilbuizen te monitoren, heeft het waterschap een beeld van de grondwaterstanden, de schommelingen in grondwaterstanden voorafgaand aan de dijkversterking en de optredende grondwaterstanden na de dijkversterking.

2.4 ZORGEN OVER WATEROVERLAST

Verschillende grondeigenaren langs de dijk ervaren in de huidige situatie wateroverlast, als gevolg van grondwateroverlast, kwel of water dat van de dijk stroomt in combinatie met het huidige rioolstelsel.

Grondwateroverlast en kwel

Op verschillende locaties nabij de dijk is in de huidige situatie sprake van grondwateroverlast of kwel. Gevraagd wordt of verticale maatregel tegen piping de grondwaterstand en/of de kwelstromen kan beïnvloeden. In het thema grondwater in MER fase 1 is op basis van bodemprofielen en expert judgement een eerste verkenning gedaan naar eventuele effecten op de grondwaterstand en kwelstromen. De verwachting is dat de dijkversterking weinig effect heeft op het grondwater. Onder de dijk is op de meeste plekken een dikke zandlaag aanwezig. Deze zandlaag laat veel water door. De verticale maatregelen reiken niet diep in de zandlaag en beïnvloeden daarom de grondwater- en kwelstroming naar verwachting minimaal. Dit betekent ook dat mogelijke kwelproblemen die in de huidige situatie spelen, niet door de dijkversterking worden verholpen. Het waterschap controleert deze verwachting nog in de planuitwerkingsfase, op basis van nader onderzoek naar de bodemopbouw. De resultaten van dit onderzoek worden ook meegenomen in de verdere uitwerking van het ontwerp van de dijkversterking.

Om nog beter inzicht te krijgen in de grondwaterstanden, heeft het waterschap op verschillende locaties langs de dijk peilbuizen geplaatst. Ook in de nabijheid van panden. Door deze peilbuizen te monitoren heeft het waterschap een beeld van de grondwaterstanden en de schommelingen in grondwaterstanden voorafgaand aan de dijkversterking en de optredende grondwaterstanden na de dijkversterking.

Afwatering

Verschillende indieners brengen de afwatering van regenwater onder de aandacht van het waterschap. De zienswijzen gaan over de afwatering van regenwater van de dijk naar de teen van de dijk en het achterland, of over aanwezige putten en goten die niet goed werken. De dijkversterking verslechtert deze situatie niet. Wel kan het zo zijn dat, als gevolg van de dijkversterking, het afwateringssysteem wordt aangepast. In overleg met eigenaren van dit systeem (veelal de gemeente) wordt in de opvolgende fasen (planuitwerking- en realisatiefase) bepaald op welke wijze het systeem terug wordt gebracht.

2.5 GRONDBELEID

Verschillende indieners zijn het er niet mee eens dat het waterschap voor de dijkversterking grond wil aankopen. Zij vragen of dit op een andere manier mogelijk is.

Het waterschap heeft een zorgplicht voor het waarborgen van de waterveiligheid. De zorgplicht houdt in dat de beheerder de wettelijke taak heeft om de primaire kering aan de veiligheidseisen te laten voldoen en voor het noodzakelijke preventieve beheer en onderhoud te zorgen. Om deze zorgplicht goed in te kunnen vullen, wil het waterschap eigenaar zijn van de onderdelen van de waterkering die cruciaal zijn voor de waterkerende functie van de waterkering of voor het uitvoeren van het beheer van de waterkering. Het grondbeleid is vastgelegd in het HWBP-grondbeleid van het waterschap, d.d. 4 juli 2023¹. Op dit moment is het waterschap in de regel ook eigenaar van de bestaande dijk.

¹ [Waterschap Rijn en IJssel \(juli 2023\), Nota grondbeleid HWBP](#)

Eigendom

In het grondbeleid is vastgelegd dat eigendom de beste waarborg is om het vereiste veiligheidsniveau duurzaam te garanderen. Het geeft een duurzame basis voor het uitvoeren van beheer en (groot) onderhoud, en voor de noodzakelijke werkzaamheden in het kader van de dijkversterking, nu en in de toekomst. Eigendom biedt daarnaast een stevige positie om ongewenste ontwikkelingen te gaan. Concreet betekent dit dat het waterschap eigenaar wil zijn van het (uit te breiden) klassieke dijklichaam, zowel binnendijks als buitendijks, inclusief onderhoudsstroken van 5 meter grenzend aan de teen van het klassieke dijklichaam. Dit geldt ook voor de constructieve elementen binnen dit ruimtebeslag. Voor nieuwe onderhoudsstroken geldt dat het waterschap niet inzet op onteigening, wanneer deze strijdig zijn met één van de volgende functies in het gemeentelijk Omgevingsplan: Wonen, Tuin, Agrarisch bouwvlak, Bedrijf. Zie voor meer informatie over onderhoudsstroken de toelichting in paragraaf 2.9 van deze Nota van Antwoord.

Zakelijk recht

In het grondbeleid is vastgelegd dat eigendom niet noodzakelijk is voor minder cruciale delen en dat hier met zakelijk rechten kan worden volstaan. Concreet betekent dit dat het waterschap op de dijkversterkende maatregelen, in de vorm van bermen, zakelijke rechten wil vestigen. Dit zakelijk recht geldt voor het ruimtebeslag van bermen buiten het ruimtebeslag van de onderhoudsstroken en het binnentalud. Dit laatstgenoemde ruimtebeslag wil het waterschap, in lijn met bovenstaande, immers wel in eigendom hebben. Voor constructieve elementen, gesitueerd buiten het in eigendom te verwerven gedeelte van het dijklichaam (klassieke dijklichaam, inclusief onderhoudsstroken), kan soms worden volstaan met het vestigen van zakelijk recht. Het waterschap maakt hiervoor per situatie een afweging of eigendom of vestiging van zakelijk recht het meest doelmatig is.

Het waterschap streeft ernaar om bij het vestigen van zakelijke rechten de oorspronkelijke functie, bijvoorbeeld als tuin of landbouwperceel, zoveel mogelijk te behouden. Het waterschap werkt deze mogelijkheden voor medegebruik verder uit in de opvolgende planuitwerkingsfase.

Grondverwerving

Het waterschap voert in de planuitwerkingsfase gesprekken met de grondeigenaren waar grondverwerving (eigendom of zakelijk recht) is voorzien. De daadwerkelijke aankoop van gronden vindt in de realisatiefase plaats.

2.6 ZORGEN OVER VERWIJDEREN VAN BOMEN

Een aantal indieners geeft aan dat er langs de dijk (waardevolle) bomen staan. De indieners vragen of deze bomen behouden kunnen blijven.

Het waterschap wil zo veel mogelijk bomen behouden en dit uitgangspunt is als ontwerpogave (paragraaf 4.2 nota VKA) doorgegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase. Sommige bomen vormen echter een risico voor de hoogwaterveiligheid of kunnen niet worden behouden als gevolg van de aanleg van de dijkversterking. In dat geval moet een boom verwijderd worden. In de verkenningsfase kan niet met zekerheid worden gezegd welke bomen verwijderd moeten worden en of deze bomen kunnen worden terug geplant. In het MER fase 1 is daarom het uitgangspunt gehanteerd dat de bomen worden verwijderd als deze overlappen met het permanente en/of tijdelijke ruimtebeslag. In de volgende fasen van de dijkversterking (planuitwerkingsfase en realisatiefase) wordt het ontwerp verder uitgewerkt, zie hiervoor paragraaf 2.2 van deze Nota van Antwoord. In die fasen ontstaat definitief inzicht in welke bomen moeten worden verwijderd.

In de planuitwerkingsfase wordt een compensatieplan uitgewerkt, waarin wordt aangegeven hoe gekapte bomen worden gecompenseerd. Als een te kappen boom op een particulier perceel staat, wordt compensatie in overleg met de eigenaar gedaan.

2.7 ZORGEN OVER SCHADE AAN TUINEN

Verskillende indieners vrezen dat de dijkversterking tuinen aantast en dat het verwijderen van groen leidt tot aantasting van privacy.

Op verschillende locaties legt de dijkversterking permanent of tijdelijk ruimtebeslag op tuinen. Zie ook de toelichting in paragraaf 2.2 van deze Nota van Antwoord over permanent en tijdelijk ruimtebeslag. Het is in de huidige verkenningsfase nog niet bekend wat de omvang van het permanente en tijdelijke ruimtebeslag is en dus ook niet wat de effecten op tuinen zijn. Het waterschap verwacht dat het benodigde permanente ruimtebeslag in de opvolgende planuitwerkingsfase kan worden geoptimaliseerd en heeft daarbij specifiek aandacht voor het inpassen van tuinen en erven. Dit is ook opgenomen als ontwerpopgave in paragraaf 4.2 van de nota VKA.

Herstel van tuinen

Op locaties waar de dijkversterkingsmaatregelen een tuin aantasten, gaat het waterschap in overleg met de grondeigenaren over de inpassing van de dijk in relatie tot het ontwerp en gebruik van de tuin. Daarbij probeert het waterschap negatieve effecten te beperken en waar nodig te compenseren. Ze maakt afspraken met de eigenaar over de wijze waarop herstel van een tuin plaatsvindt. Dit kan zowel door of namens het waterschap of door de eigenaar zelf uitgevoerd worden.

Aantasting van privacy

Verskillende indieners geven aan dat het verwijderen van groen leidt tot aantasting van privacy en dat zij daardoor nadeel ondervinden. Indien volgens grondeigenaren sprake is van nadeel als gevolg van de dijkversterkingsmaatregelen, kan dit worden gemeld bij de omgevingsmanager van het project PanWes. Daarnaast kan nadeel worden gemeld op <https://www.wrij.nl/direct-regelen/nadeelcompensatie>. Het waterschap kijkt vervolgens of effecten kunnen worden hersteld en/of kunnen worden gecompenseerd op grond van daarvoor bedoelde compensatieregeling: de verordening nadeelcompensatie.

2.8 HINDER EN OVERLAST

Tijdens de uitvoering van de dijkversterking ontstaat hinder en overlast voor direct betrokkenen, waaronder omwonenden en aangrenzende bedrijven. Verschillende indieners hebben hun zorgen hierover geuit.

Met het versterken van de dijk gaan veel werkzaamheden gepaard. Hiermee is het niet te voorkomen dat de dijkversterking hinder en overlast veroorzaakt. Naar verwachting zullen de werkzaamheden in totaal drie jaar lang plaatsvinden op en langs de dijk, waarbij ook zwaar materieel wordt ingezet.

Om de dijkversterking uit te voeren worden delen van de dijk tijdelijk afgesloten, waardoor de dijk tijdelijk niet of minder toegankelijk is. De bereikbaarheid van percelen, woningen en bedrijven wordt zoveel mogelijk geborgd. Waar dit tijdelijk niet mogelijk is, zoekt het waterschap een passende oplossing met de eigenaar en/of gebruiker.

In de realisatiefase wordt duidelijk hoelang de realisatie gaat duren, welke dijkvakken op welk moment worden versterkt en welke uitvoeringsmethoden worden gehanteerd.

Ondertussen onderzoekt het waterschap hoe hinder voor belanghebbenden, waaronder omwonenden en aangrenzende bedrijven, zo veel mogelijk kan worden beperkt. Het waterschap kan niet alle hinder voorkomen. Wel kan het waterschap zorgen dat belanghebbenden weten waar ze aan toe zijn, door hier tijdig over te informeren. In de realisatiefase maakt het waterschap afspraken met belanghebbenden en wordt tijdig gecommuniceerd over bijvoorbeeld afsluitingen en omleidingsroutes.

2.9 ONDERHOUDSSTROKEN

Een aantal indieners heeft aanvullend vragen over de onderhoudsstrook en de impact daarvan op de omgeving.

Door onderhoudspaden te realiseren, borgt het waterschap een veilige en goede uitvoering van inspectie en onderhoud en een erosiebestendige grasbekleding van de dijk. In het VKA zijn binnen- en buitendijks onderhoudsstroken opgenomen, met een breedte van 5 meter grenzend aan de (nieuwe) teen van de dijk of op de eerste 5 meter van nieuw aan te leggen stabiliteitsbermen.

Het realiseren van onderhoudsstroken omvat vooral het verwerven van de grond, waarbij er aanvullend op de dijkversterkingsmaatregelen geen grote ingrepen (zoals bomkap) nodig zijn. In de bestaande situatie zijn op veel locaties al onderhoudsstroken aanwezig. Bovendien is het uitgangspunt dat bij nieuwe onderhoudsstroken niet ingezet wordt op onteigening wanneer de grond één van de volgende functies heeft in het gemeentelijk omgevingsplan: Wonen, Tuin, Agrarisch bouwvlak, Bedrijf. Dit is in lijn met het HWBP-grondbeleid van het waterschap, d.d. 4 juli 2023².

De impact van de aanvullend gerealiseerde onderhoudsstroken in de eindsituatie, ten opzichte van de huidige situatie, is naar verwachting beperkt. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt nader onderzocht waar momenteel onderhoudsstroken in gebruik zijn, waar nieuwe onderhoudsstroken strijdig zijn met voornoemde functies en waar de dijkversterking aanvullend in onderhoudsstroken voorziet.

2.10 ZORGEN OVER WAARDEVERMINDERING VAN EIGENDOM

Verschillende bewoners langs de dijk hebben zorgen over waardevermindering van hun eigendom, als gevolg van onder andere het vestigen van zakelijk recht op een deel van het perceel of verlies aan privacy door het verwijderen van groen.

Indien er volgens grondeigenaren financieel nadeel optreedt als gevolg van de dijkversterkingsmaatregelen, kan dit worden gemeld bij de omgevingsmanager van het project PanWes. Daarnaast kan nadeel worden gemeld op <https://www.wrij.nl/direct-regelen/nadeelcompensatie>. Het waterschap kijkt vervolgens of en hoe dit kan worden vergoed op basis van daarvoor bedoelde compensatieregeling: de verordening nadeelcompensatie.

² [Waterschap Rijn en IJssel \(juli 2023\), Nota grondbeleid HWBP](#)

HOOFDSTUK 3. ANTWOORDEN OP ZIENSWIJZEN

Tijdens de ter inzagelegging zijn verschillende zienswijzen ingediend op de ontwerp nota VKA, inclusief bijlagen. Het waterschap dankt de indieners hiervoor. Het waterschap heeft kennisgenomen van deze zienswijzen en de zienswijzen worden in dit hoofdstuk individueel beantwoord. De zienswijzen zijn daartoe samengevat. Vanwege privacy redenen worden in deze Nota van Antwoord geen persoonsnamen of adresgegevens genoemd en/of figuren uit de zienswijzen weergegeven. Deze gegevens zijn wel bekend bij het waterschap. Indieners zijn geïnformeerd over het zaaknummer van de zienswijze en kunnen aan de hand van dit zaaknummer de door hen ingediende zienswijze opzoeken.

Versillende indieners hebben zienswijzen ingediend over vergelijkbare onderwerpen. In hoofdstuk 2 zijn zienswijzen over deze onderwerpen beantwoord. In de individuele beantwoording in dit hoofdstuk wordt bij de betreffende zienswijze verwezen naar de betreffende paragraaf in hoofdstuk 2 voor de antwoorden.

De zienswijzen leiden soms tot aanpassingen in de nota VKA en/of bijlagen, of zijn een aandachtspunt voor de uitwerking van het VKA in de planuitwerkingsfase. Dit wordt in de beantwoording van de zienswijzen aangegeven. Concrete wijzigingen in documenten zijn per zienswijze afsluitend weergegeven.

3.1 ZIENSWIJZE 1 – ZAAKNUMMER 199204

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 Het ontwerp voor de dijk aan de percelen van de indieners bestaat uit een verticale maatregel (scherm tegen piping) mét stabiliteitsberm. Dit terwijl, naar idee van de indieners, een verticale maatregel in de vorm van een damwandconstructie ook toereikend lijkt zonder stabiliteitsberm. De stabiliteitsberm met bijbehorende werkstrook neemt kostbare ruimte weg die de indiener voor realisatie van woningbouw beoogt. Dit heeft, zo stellen de indieners, significant negatieve gevolgen voor de mogelijkheden met het perceel.</p>	<p>Om tot een het VKA te komen, heeft het waterschap op basis van een integrale afweging twee hoofdkeuzes gemaakt. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de Nota VKA. De tweede hoofdkeuze beschrijft de voorkeur voor een grondoplossing. Een grondoplossing heeft inderdaad een groter ruimtebeslag dan een stabiliteitsscherm (damwandconstructie). In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt onderzocht of het ruimtebeslag nog kan worden geoptimaliseerd en wordt gekeken naar mogelijkheden voor medegebruik. Dit gebeurt goed overleg met grondeigenaren. In de huidige situatie dient er met de realisatie van de woningbouw rekening te worden gehouden met het huidige vastgestelde 'profiel van vrije ruimte'. Deze ruimte is vastgelegd in de legger van het waterschap en voor het laatste gewijzigd in 2021.</p>
<p>2 De indieners geven bovendien aan dat er in de aanvraag voor goedkeuring van de woningbouw door het waterschap wordt gewerkt met een 'profiel van vrije ruimte' van 50 meter en dat dit het volledige perceel beslaat tot aan de achterdeur van de woning. Over de volle perceellengte langs de dijk á circa 230 meter, komt dit neer op maar liefst circa 11.500m² wat vrij dient te blijven. Als alternatief geeft het waterschap aan dat deze grond ook opgehoogd kan worden (tot circa 3 meter hoogte), wat zal betekenen dat de bestaande woning(en) in een put komen te liggen. Iets wat volgens de indieners onwerkelijk is. De indieners vragen het waterschap in de huidige plannen/ontwerpen ook verder vooruit te denken om zo het 'profiel van vrije ruimte' voor de toekomst te verkleinen.</p>	<p>Het veranderende klimaat leidt tot grotere extremen, in zowel lage als hoge afvoeren op onze riviersystemen. Deze inzichten dwingen het waterschap keuzes te maken in ruimtegebruik nu en in de toekomst. Om de waterveiligheid in de toekomst op orde te houden, is het van belang dat het waterschap voldoende ruimte heeft rondom de huidige dijken. Het waterschap reserveert nu ruimte voor deze mogelijke toekomstige dijkversterkingen, met een 'profiel van vrije ruimte'. Dit is de beleidsmatige ruimte die wordt gereserveerd voor een toekomstige dijkversterking.</p> <p>Deze ruimte houdt het waterschap vrij van kostbare infrastructuur en beplanting. Zo voorkomt het waterschap conflicten in de toekomst. Waterkeringen kunnen op diverse manieren worden aangepast of uitgebreid, bijvoorbeeld in hoogte, profiel of locatie. Het profiel van vrije ruimte houdt hier rekening mee.</p> <p>Het reserveren van deze ruimte is in een leggerbesluit in het verleden vastgelegd. Als het profiel van de huidige waterkering wijzigt door het dijkversterkingsproject, zal het 'profiel van vrije ruimte' opnieuw worden vastgesteld. Dit is voorzien tegelijkertijd met het projectbesluit aan het einde van de planuitwerkingsfase van het dijkversterkingsproject.</p>
<p>3 Daarnaast staan er, zowel links als rechts van de dijk, kort buiten het perceel van de indieners woningen direct aan de dijk. Dit maakt 50 meter uit het profiel van vrije ruimte daar onhaalbaar. Naar idee van de indieners zal dit in de toekomst daar dan toch om alternatieve maatregelen vragen die ook over het perceel van de indieners kunnen worden doorgetrokken om zo minder ruimte in te nemen.</p>	<p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, zoals beschreven onder zienswijze 1-1. Deze geldt voor het gehele dijktraject. Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur.

<p>De indieners wijzen hiervoor ook op verticale maatregelen in plaats van ruimte-innemende maatregelen met grond.</p>	<p>- Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. Op deze locaties wordt afgeweken van het VKA. Het perceel van indieners voldoet niet aan deze voorwaarden. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om deze integrale afweging te heroverwegen. Indien in de toekomst de dijk op nieuw moet worden versterkt, wordt hier opnieuw een afweging voor gemaakt.</p>
--	--

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.2 ZIENSWIJZE 2 – ZAAKNUMMER 199545

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De Indieners geven aan dat er in de loop der jaren veel functies zijn bijgekomen tegenover hun woning. Dit heeft te maken met het bedrijf Struyk Verwo dat over de jaren meer functies heeft toegevoegd. Er is een kantoorgebouw met ramen aan de dijkzijde geplaatst, er zijn parkeerplaatsen aangelegd, er staan veel bankjes waar recreanten rusten (wandelaars en fietsers) en personeelsleden die buiten roken en rondhangen, en er staan vrachtwagens die met hun motoren aan blijven draaien. Voorheen stonden er populieren voor de woning aan de dijk die wat beschutting boden. Deze moesten voor de veiligheid van de dijk worden weggehaald en mochten niet worden teruggeplaatst. Het ontbreken van bomen, in combinatie met de functies tegenover de woning, is een grote aantasting van de privacy op de woning, schuur en het terrein en de gastenverblijven van de B&B, waar de indieners eigenaar van zijn. De indieners wensen dat er bij de versterking van de dijk en de aanleg van het Rivierklimaatpark geen recreatieve functies bovenaan de dijk, tegenover de woning, worden gerealiseerd.</p>	<p>Het waterschap neemt de zienswijze ter kennisgeving aan. Vanuit de dijkversterking zijn er geen plannen om op de locatie van de indieners recreatieve functies toe te voegen aan de dijk. Voor de plannen omtrent het verwijderen van Struyk Verwo en de plannen rondom het recreatief versterken van het gebied wordt verwezen naar het startdocument van het Rivierklimaatpark IJsselpoort. De verantwoordelijkheid van het waterschap is om de hoogwaterveiligheid te borgen.</p>
<p>2 In de wei naast de woning van de indieners is het in de huidige situatie wat drassig. De indieners weten dat er kwelwater vanaf de IJssel de wei naast de woning in stroomt. Op het terrein staan relatief oude gebouwen. Bij de vorige dijkversterking is er schade ontstaan in de vorm van een scheur in een loods. De eigenaren maken zich zorgen over het effect van de dijkversterking op de grondwaterstroming en zien als risico dat er scheuren gaan ontstaan in de woning en de gebouwen op het terrein.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over de zorgen over schade aan gebouwen en het effect van de dijkversterking op grondwater. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragrafen 2.3 (schade aan gebouwen) en 2.4 (zorgen over wateroverlast).</p>
<p>3 De indieners geven aan, als eigenaren van een gastenverblijf gelegen aan de dijk, ernstig bezorgd te zijn over de impact van de voorgestelde werkzaamheden op hun bedrijf. De indieners zouden hier graag zeer ruim op tijd (6 maanden) informatie willen ontvangen van de benodigde werkzaamheden aan de IJsseldijk zodat hier op tijd op kan worden geanticipeerd.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over de hinder en overlast tijdens de aanleg. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.8. In aanvulling hierop begrijpt het waterschap dat het voor een goede bedrijfsvoering van de B&B van belang is om tijdig op de hoogte te zijn van mogelijke hinder. Het waterschap informeert de indieners tijdig over de werkzaamheden. Ten aanzien van de gewenste duidelijkheid minimaal 6 maanden voorafgaand aan de uitvoering: hierin kan het waterschap op dit moment niets garanderen. De mate en vorm van hinder hangt mede af van de van de werkwijze van de aannemer. Voordat deze aan het werk gaat, vindt vooraf afstemming met dijkbewoners en bedrijven aan de dijk plaats.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.3 ZIENSWIJZE 3 – ZAAKNUMMER 199547

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indiener van de zienswijze staat, in beginsel, positief tegenover het dijkversterkingsproject i.v.m. de waterveiligheid. Echter laat de kaart van het VKA zien dat een gedeelte van het perceel permanent dan wel tijdelijk benodigd is en een scherpe knik krijgt. Dit ruimtebeslag zal, naar mening van de indiener, leiden tot een grote impact op de tuin, het weiland en de bomen. De indiener verzoekt het waterschap om de permanent benodigde grond alsmede het werkterrein parallel te laten lopen aan de contour van de huidige dijk. Hetgeen de indiener, in een bij de zienswijze bijgevoegde afbeelding, heeft geïllustreerd. De indiener vraagt dit om zo de impact op de tuin, weiland en bomen te verminderen. Dit vermindert volgens de indiener de kans op trillingsschade aan het huis.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over de het detailniveau van het ontwerp, zorgen over schade aan gebouwen, schade aan tuinen en te kappen bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragrafen 2.2 (detailniveau van het VKA), 2.3 (schade aan gebouwen), 2.6 (te verwijderen bomen) en 2.7 (schade aan tuinen). In aanvulling daarop vraagt de indiener aandacht voor de scherpe knik die op de bovenaanzichten staat. Het VKA is ontworpen op basis van de huidige teenlijn van de dijk en een afstand van 5 meter voor de verticale maatregel op basis van het standaard dwarsprofiel. De scherpe knik waar de indiener aandacht voor vraagt, wordt veroorzaakt door een afrit vanaf de dijk. Deze afrit zorgt dat de teenlijn van de dijk een knik maakt. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt het ontwerp nader uitgewerkt en ingepast, waaronder ook de inpassing van op- en afritten.</p>
<p>2 Verder noemt de indiener de plannen om binnendijs een damwand te realiseren. De indiener maakt zich hierbij zorgen over eventuele scheurvorming aan de fundering en de gevels van de woning. Voor de indiener is het van belang om dat de damwand op de minst bezwarende wijze wordt aangebracht (drukken i.p.v. heien).</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.</p>
<p>3 De indiener zou graag vernemen wanneer op welke afstand van de woning deze damwand wordt ingebracht en hoe diep deze wordt ingebracht.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het VKA. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.</p>
<p>4 De indiener vindt het van belang dat er een 0-meting wordt uitgevoerd en dat er, tijdens de werkzaamheden, sprake is van monitoring. Tevens wenst de indiener dat er van tevoren een schadeprotocol wordt aangeleverd.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat het belang van een 0-meting, monitoring en een schadeprotocol. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp, namelijk zorgen over schade aan gebouwen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.</p>
<p>5 Voor de indiener is het van belang dat er duidelijke kaarten worden verstrekt.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het VKA. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2. In aanvulling daarop, worden in de volgende fase van de dijkversterking ook kaarten gemaakt van het ontwerp van de dijk met een hoger detailniveau. Deze kaarten worden op een passend moment met de indiener, als grondeigenaar, gedeeld.</p>
<p>6 De indiener zou de zienswijze graag middels een persoonlijk gesprek met het waterschap bespreken.</p>	<p>Het waterschap heeft hier contact over opgenomen met de indiener.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.4 ZIENSWIJZE 4 – ZAAKNUMMER 199549

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
1 De indiener van de zienswijze staat, in beginsel, positief tegenover het dijkversterkingsproject i.v.m. de waterveiligheid. Echter maakt de indiener zich zorgen over eventuele scheurvorming aan de fundering alsmede de gevels van de woning bij het plaatsen van een damwand. Voor de indiener is het van belang om dat de damwand op de minst bezwarende wijze wordt aangebracht (drukken i.p.v. heien).	De zienswijze van de indiener gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.
2 De indiener verneemt graag op welke afstand van de woning deze damwand wordt ingebracht en hoe diep deze wordt ingebracht.	De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het VKA. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.
3 De indiener vindt het van belang dat er een 0-meting wordt uitgevoerd en dat er, tijdens de werkzaamheden, sprake is van monitoring. Tevens wenst de indiener dat er van tevoren een schadeprotocol wordt aangeleverd.	De zienswijze van de indiener gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.
4 De indiener wijst het waterschap op het ingetekende werkterrein. Deze is nu ingetekend tegen de gevel van de woning (in de zienswijze geïllustreerd met een afbeelding). Dit is voor de indiener niet acceptabel vanwege de kans op het beschadigen van de woning en het wellicht, door de indiener, niet kunnen werken rond de woning. Dit i.v.m. eventueel onderhoud aan de woning. De indiener verzoekt het waterschap daarom om het werkterrein zo ver mogelijk van de woning te situeren.	De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het tijdelijke ruimtebeslag en zorgen over schade aan woningen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragrafen 2.2 (detailniveau van het VKA) en 2.3 (schade aan gebouwen).
5 Voor de indiener is het i.v.m. de privacy van belang om de, op het perceel aanwezige, haag te sparen. Dit omdat het jaren duurt voordat de haag, na opnieuw inplanten, weer de oorspronkelijke grootte heeft bereikt. Het terras grens namelijk direct aan het beoogde werkterrein	De zienswijze van de indiener gaat over zorgen over schade aan tuinen en de impact op privacy. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.7 (zorgen over schade aan tuinen).
6 De indieners zouden de zienswijze graag middels een persoonlijk gesprek met het waterschap bespreken.	Het waterschap heeft hier contact over opgenomen met de indiener.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.5 ZIENSWIJZE 5 – ZAAKNUMMER 199870

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
1 In algemene zin ondersteunt de indiener de geformuleerde doelen inzake waterveiligheid en waardeert de indiener de toelichtende gesprekken die hebben plaatsgevonden. Er leven bij de indiener nog enige zorgen. In de plannen van het waterschap wordt het de indiener nog onvoldoende duidelijk welk ruimtebeslag er eventueel op de bedrijfspcelen wordt gelegd.	Het waterschap begrijpt de zorgen omtrent de bedrijfsvoering als gevolg van de uitvoeringswerkzaamheden. De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het ontwerp. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.
2 Ook vraagt de indiener nadrukkelijke aandacht voor de mogelijke negatieve gevolgen voor de bedrijfsvoering tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Voor de indiener is de gewaarborgde continuïteit van de bedrijfsvoering en de bereikbaarheid van het terrein van evident belang.	In het begin van de realisatiefase heeft het waterschap een beter beeld van het ontwerp, de uitvoeringswijze en uitvoeringsplanning. Het waterschap begrijpt dat de continuïteit van bedrijfsvoering belangrijk is voor de indiener en neemt dit mee als aandachtspunt voor de volgende fasen. Het waterschap communiceert tijdig met de indiener over de uitvoeringswerkzaamheden.
3 Tot slot is de indiener van mening dat als lokaal geworteld bedrijf met relevante voorzieningen direct naast de planlocatie zij een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan de duurzaamheid en circulariteit van het project. De indiener denkt graag mee met het waterschap, in de circulaire behoeftes met circulair beton en Precopad (circulaire bermverhardingsbouwstoffen), alsook over de mogelijkheden om vrijkomende materialen (afvalstoffen en bouwstoffen) uit het werk te kunnen bewerken op de locatie van de indiener en weer circulair in te zetten, en over het verlagen van de CO2-footprint middels invullen van laadbehoefte en transport van de bulkstromen. De indiener attendeert het waterschap op de laad- en losvoorzieningen op de locatie van de indiener en denkt graag mee over de mogelijke stroombehoefte van het project.	Hierover gaat het waterschap graag samen met de indiener in gesprek. Over de manier en het moment waarop, neemt het waterschap contact op met de indiener.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.6 ZIENSWIJZE 6 – ZAAKNUMMER 201982

ZIENSWIJZE		ANTWOORD
1	De indieners geven aan geen grond van de voortuin te willen verkopen voor de dijkversterking. De betreffende grond heeft als functie (voorheen: bestemming) onder andere 'Tuin en Wonen'. De indieners geven aan dat dit niet voor niks is, deze grond is voor tuin en wonen.	De zienswijze van de indieners gaat over het grondbeleid van het waterschap. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5.
2	De indieners verzoeken het waterschap ook om de impact op bewoners sterker mee te laten wegen in de verdere planuitwerking. Zij verzoeken het Waterschap om de impact voor directe bewoners nogmaals te beoordelen en met passende mogelijkheden te komen.	Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de impact op omwonenden, in de vorm van o.a. ruimtebeslag op particulier grondbezit (tuinen), expliciet is benoemd en is meegewogen. Tevens is aangegeven dat het waterschap mogelijkheden ziet om deze effecten deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren en heeft daarbij, conform het verzoek van indieners, oog voor de impact op grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.
3	De indieners zijn in principe niet tegen de dijkversterking maar hebben wel bezwaar tegen de keuze van het waterschap om grond aan te kopen.	De zienswijze van de indieners gaat over het grondbeleid van het waterschap. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5.
4	De indieners geven aan de woning bewust te hebben gekocht vanwege de ligging tegen de dijk en de privacy die dit biedt. De indieners hechten hier veel waarde aan en hechten ook waarde aan de vrijheid om te bepalen wat er met het uitzicht gebeurt. Wanneer het waterschap binnendijks grond opkoopt t.b.v. de dijkversterking verliezen de indieners zeggenschap over wat er met deze grond gebeurt. Mochten er in de toekomst bijvoorbeeld plannen ontstaan voor een wandel- of fietspad hebben de indieners hier geen controle meer over en zou er afbraak van de privacy kunnen plaatsvinden, het wooncomfort afnemen en de waarde van de woning verminderen.	De zienswijze van de indieners gaat onder andere over het grondbeleid van het waterschap, de aantasting van privacy en waardevermindering van eigendom. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5 (grondbeleid), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom). In aanvulling daarop klopt het, dat als het waterschap grond voor de dijkversterking aankoopt van de indieners, de indieners de zeggenschap over deze grond verliezen. Het waterschap heeft geen plannen om een wandel- of fietspad aan te leggen langs de dijk. Het waterschap kan dit niet zomaar doen. Indien het waterschap dit zou willen, moet dit via een openbare procedure. Het waterschap faciliteert wandelen langs de teen van de dijk niet. De eigendommen van het waterschap zijn in principe wel opengesteld, mits dat niet onevenredige overlast en tot onveilige situaties geeft. Dit is in de huidige situatie ook het geval.
5	De indieners wijzen het waterschap erop dat er onvoldoende onderhoud aan het groen op de dijk wordt gepleegd. Zo ligt er al weken rottend hooi op de dijk wat nog niet is opgeruimd. De indieners vinden dit slecht voor de dijk en voor het aanzicht	Het waterschap onderkent de constatering dat het onderhoud niet optimaal was afgelopen jaar. Afgelopen jaar was een bijzonder nat jaar, waarbij het gefaseerd maaien van de dijken ten behoeve van de biodiversiteit onder druk kwam te staan.

	vanuit de woning. Daarom houden de indieners graag zelf de eigendom van het perceel, om regie te blijven houden over hetgeen zij dagelijks tegenaan kijken.	De drassige taluds en onderhoudstroken waren langdurig onbegaanbaar en/of er zou te veel schade worden gereden door het onderhoudsmaterieel van het waterschap. De tijd tussen maaien en het verwijderen van het maaisel was te groot. Voor komende jaar zijn er bijstellingen gedaan in het onderhoudsregime en hoopt het waterschap natuurlijk ook op betere omstandigheden om het onderhoud beter te kunnen doen. Dit doet het waterschap uiteraard zonder hierbij schade toe te brengen aan de dijken.
6	De indieners geven aan de keuze van het VKA in het nadeel van bewoners te vinden en dat het voelt alsof er in het traject niet is gekozen voor bewoners, maar voor natuur of kosten. Terwijl Draagvlak één van de pijlers in het besluitvormingsproces lijkt dit geen doorslaggevende of gelijkwaardige pijler te zijn in de afweging. Geen van de zorgen van de indieners komen terug in de uiteindelijke keuze. De indieners geven aan het niet eens te zijn met de uitspraak van het waterschap in de uitlegvideo dat is gekozen voor het alternatief met 'zo min mogelijk impact op de omgeving'. Dit omdat het alternatief juist alleen maar impact heeft op bewoners.	Zoals beschreven bij de beantwoording in zienswijze 6-2 is er sprake van een integrale afweging, waarin 6 criteria een rol spelen. De zorgen van de indieners komen terug in de gemaakte keuze, doordat ruimtebeslag op particuliere percelen in de gemaakte afweging is meegewogen en een optimalisatie en zorgvuldige inpassing van de binnendijkse verticale maatregel als concrete ontwerpogave (zie paragraaf 4.2.2. van de nota VKA) aan de opvolgende planuitwerkingsfase is meegegeven. Ten aanzien van de uitlegvideo, die overigens uitsluitend informatief is bedoeld en geen onderdeel uitmaakt van de nota VKA, kan worden vermeld dat het bij de 'impact op de omgeving' om meer gaat dan draagvlak en bewonersbelangen. Dit gaat bijvoorbeeld ook over de impact op natuur, ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid, landschap en cultuurhistorie.
7	De indieners wensen dat het waterschap mogelijke initiatieven in de toekomst, alleen uitvoert in overleg en met toestemming van de bewoners aangrenzend aan de dijk. De dijkversterking mag niet leiden tot een verlies van privacy, zeggenschap en een waardevermindering van huis en perceel.	Voor de beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 6-4.
8	De indieners verzoeken het Waterschap om de impact voor directe bewoners nogmaals te beoordelen en met passende maatregelen te komen	Voor de beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 6-2 en 6-6.
9	In de video met uitleg over het proces van de dijkversterking en het ontwerp van de dijk geeft het Waterschap aan dat het waterschap geen onderhoudspaden en tijdelijke ruimte aankoopt wanneer er sprake is van woningen of tuinen. Omdat dit bij de indiener het geval is, vragen zij om een schriftelijke bevestiging dat er op hun perceel geen aankoop van grond plaats zal vinden.	Het VKA geeft inzicht in het maximaal benodigde permanente ruimtebeslag en wordt in de opvolgende planuitwerkingsfase verder uitgewerkt. Het exact benodigde permanente ruimtebeslag is dus niet bekend. Het waterschap stuurt daarom geen schriftelijke bevestiging dat er op het perceel van de indieners geen aankoop van grond plaats zal vinden. Voor het uitgangspunt over de onderhoudsstrook, verwijst het waterschap naar de nota VKA van het waterschap. In de nota VKA staat het uitgangspunt opgeschreven dat nieuwe onderhoudstroken niet worden gerealiseerd wanneer deze strijdig zijn met één van de volgende functies in het gemeentelijk Omgevingsplan: Wonen, Tuin, Agrarisch bouwvlak, Bedrijf. Voor het uitgangspunt over de tijdelijke ruimte, verwijst het waterschap naar de Nota grondbeleid HWBP (d.d.4 juli) van het waterschap. Voor deze tijdelijk benodigde gronden wordt in beginsel door het Waterschap niet het volledig eigendom verworven.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.7 ZIENSWIJZE 7 – ZAAKNUMMER 201985

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indiener maakt zich erge zorgen over de afwatering van de dijk t.o.v. het perceel in eigendom. Dit omdat er na de vorige dijkverzwaring en aanpassingen aan afritten overlast wordt ondervonden en de grond niet bewerkbaar is.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over afwatering van de dijk. Het waterschap heeft deze zorgen in een persoonlijk gesprek met de indiener besproken, waarin de indiener foto's heeft gedeeld van de situatie. Het waterschap begrijpt de zorg van de indiener. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4.</p>
<p>2 Ook heeft de indiener zorgen over de effecten op de grondwaterstand omdat er nog geen definitieve beslissing is genomen over de verticale maatregel.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over zorgen over effecten op de grondwaterstand. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4 (zorgen over wateroverlast).</p>
<p>3 De indiener geeft aan dat de voorkeur uit gaat naar een buitendijkse versterking. Indiener is het probleem bij hoogwater niet geheel duidelijk, en verwijst naar maatregelen die zijn genomen bij het project ruimte voor de rivier. Naar mening van de indiener maakt een binnendijkse versterking het beheer van de dijk moeilijker en is de dijk in de toekomst moeilijker om uit te breiden. Met de binnendijkse versterking ondervinden omwonenden een ongewenste aantasting van hun leefgebied. Dit terwijl er geen verschil is in kosten tussen de alternatieven, zoals aangegeven in de samenvatting.</p>	<p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. Belangrijke argumenten tegen een buitendijkse versterking zijn de rivierkundige effecten en grote negatieve effecten op beschermde natuurwaarden, hetgeen nader is onderbouwd in het MER (bijlage 2). De voordelen op het gebied van verbeterde beheerbaarheid en uitbreidbaarheid spelen alleen bij de oplossingen volledig in grond, die wel degelijk een stuk kostbaarder zijn dan het gekozen VKA. Het waterschap heeft in haar keuze bewonersbelangen meegewogen onder het criterium Draagvlak. Ze ziet echter ook mogelijkheden om deze effecten deels te mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
<p>4 De indiener vindt het jammer dat de terinzage- en reactieperiode in de zomervakantie valt, net als bij de vorige dijkverzwaring. Ook omdat er op dit moment heel veel projecten in het gebied samenkomen wat toch al als belastend wordt ervaren.</p>	<p>Het waterschap heeft de nota VKA en bijlagen gedurende 6 weken ter inzage gelegd. Hiermee hanteert het waterschap een periode die wettelijk gezien gebruikelijk is. Bovendien is de periode van terinzagelegging ruim van tevoren aangekondigd.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.8 ZIENSWIJZE 8 – ZAAKNUMMER 202185

	ZIENSWIJZE	ANTWOORD
1	<p>Voor de indieners is het duidelijk dat er maatregelen nodig zijn, echter hebben de indieners in 2022 aan het waterschap laten weten een sterke voorkeur te hebben voor een oplossing die buitendijks plaatsvindt. De indieners geven aan het jammer te vinden dat er toch voor een binnendijkse oplossing is gekozen. De indieners geven aan de gegronde redenen van het waterschap te zien maar desondanks niet blij te zijn met de keuze aangezien deze keuze voor de meeste overlast bij aanwonenden zal zorgen.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indieners inzake overlast voor aanwonenden als gevolg van het VKA. Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorg op overlast of schade expliciet is benoemd en is meegewogen. Tevens is aangegeven dat het waterschap mogelijkheden ziet om deze effecten deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
2	<p>Het doet de indieners goed om in de nota te lezen over de aandachtspunten "Het zoveel mogelijk sparen van bomen en beschermde soorten" en ook 'Daarnaast onderzoeken we kansen voor het vergroten van de soortenrijkdom op de dijk.' De indieners hopen dat dit niet alleen mooie woorden zijn, maar dat het ook in de praktijk wordt gebracht.</p>	<p>Het waterschap neemt dit ter kennisgeving aan. De benoemde aandachtspunten zijn als ontwerpogaven (Meekoppelkans: Biodiverse dijk en Ontwerpogave: Het waar mogelijk behouden van bomen; paragraaf 4.2.3) doorgegeven aan de volgende fase, waarin ze nader worden onderzocht en dus een vervolg krijgen.</p>
3	<p>De indieners geven aan zich grote zorgen te maken over wat er wordt gezegd over de milieueffecten bij het gekozen VKA: "De aanlegwerkzaamheden kunnen leefgebieden tijdelijk beschadigen of verstoren. Langs de dijk kapt het waterschap bomen en hierdoor kunnen leefgebieden permanent verloren gaan". In de nota gaat het over zo'n 200 bomen.</p>	<p>De zienswijze van indieners gaat over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6. Ten aanzien van het effect op leefgebieden geven de nota VKA en bijbehorend MER fase 1 inzicht in mogelijke effecten. In de volgende fase wordt het gevolg van het VKA op beschermde natuurgebieden nader onderzocht, met onderzoek naar de aanwezigheid van natuurwaarden, een effectbeschrijving en toetsing. Hieruit kan blijken dat het ontwerp van de dijkversterking beschermde natuurwaarden aantast. Als het niet mogelijk is effecten volledig te mitigeren, kan het nodig zijn om compenserende maatregelen te nemen in het kader van de aan te vragen vergunning. Ook bij aantasting van leefgebieden van beschermde soorten is in veel gevallen een vorm van compensatie vereist. In de volgende fase wordt, voor zover noodzakelijk, in het kader van de vergunningen aangegeven op welke wijze invulling wordt gegeven aan deze eventuele mitigatie- en compensatieplicht.</p>
4	<p>De indieners vragen zich af of een dijkversterking ter hoogte van hun woningen echt nodig is. Dit aangezien beide woningen op dijkhoogte staan en die hoogte tot ver achter de woningen doorloopt. Bovendien zorgt het nodige puin in de grond voor extra stevigheid. De indieners baseren hun vraag op contact met een senior-adviseur waterschapskeringen van WRIJ in 2020.</p>	<p>Ter hoogte van de IJsseldijk 18 en 20 is er een groot risico op piping en voldoet de erosiebestendigheid van de bekleding op de kruin en het binnentalud niet. Ter hoogte van IJsseldijk 20 is er daarnaast een beperkt hoogte tekort. De opgave wordt in de planuitwerking aangescherpt. Daarbij is het niet de verwachting dat hoogte- en pipingogave komen te vervallen en zal versterking nodig blijven.</p>

	De indieners is de vraag gesteld of de indieners zich zorgen moeten maken v.w.b. de plannen rond de dijkversterking. Hierop is destijds gereageerd dat dat er geen reden is tot ongerustheid omdat de huizen op dijkhoogte staan en er geen zorgen zijn over kwel of anderszijds.	
5	<p>De indieners geven aan dat er rond de beide woningen veel bomen en struiken staan met daaraan grenzend het groen van de spoordijk. Hiermee is het echt een groene hoek met een enorme biodiversiteit aan planten en dieren, zoals egels, ringslangen, steenmarters, vossen, bunzings, allerlei soorten vlinders en insecten en vele vogelsoorten (specht, zwartkop, tijftjaf, merel, vink, Vlaamse gaai, koolmees, pimpelmees, staartmees, winterkoning, ekster, etc.). Door de nieuwe wijk Westervoort-Noord zal het groene gebied rond de woningen en langs de IJsseldijk in de toekomst steeds meer onder druk komen te staan. Voor de indieners alle reden dus om de groene strook tussen het dorp en de uiterwaarden niet nog verder te verkleinen door bomen te kappen vanwege de dijkversterking. Ook vormt de grond rond de woningen een ecologische verbinding met de uiterwaarden.</p> <p>De indieners vragen met name aandacht voor de lindeboom in de bocht omdat dit niet alleen een kenmerkende boom is maar omdat de boom voor de bewoonster ook emotionele waarde heeft. Deze heeft de indiener met een recent overleden partner geplant. Evenals de vier leilindes voor het huis. Ook voor de bomen op het terrein van de andere indiener geldt dat deze emotionele waarde hebben omdat deze nog door de ouders zijn geplant. De indieners geven aan dat de bomen door het waterschap als reguliere bomen zullen worden aangezien maar dat zij eraan gehecht zijn en een belangrijk onderdeel vormen van de rijkdom aan leven rond de huizen. De indieners genieten er enorm van en de bomen zijn belangrijk voor de biodiversiteit.</p>	De zienswijze van indieners gaat over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6 (Zorgen over verwijderen van bomen). In aanvulling daarop begrijpt het waterschap de zorg van de indiener. Het waterschap is voorstander van biodiversiteit op en rond de dijk en begrijpt dat bomen emotionele waarden kunnen hebben. Deze situatie is ook in een persoonlijk gesprek met de indieners ter sprake gekomen.
6	De indieners wijzen het waterschap op de, door de EU-lidstaten ingestemde, Natuurherstelwet van 17 juni 2024. De indieners benoemen dat een van de maatregelen hierin is dat lidstaten stoppen met het kappen van bomen. In plaats daarvan dienen in en rond dorpen en steden groene ruimten met ecologische kenmerken te worden uitgebreid. Het lijkt de indieners dat ook bij grote projecten zoals de dijkversterking daar rekening mee moet worden gehouden. Dat geldt niet alleen voor de ontwikkeling van het rivierklimaatpark, maar ook voor de plannen rond de dijkversterking en de consequenties die dat kan hebben voor de bomen die binnendijs groeien.	De zienswijze van de indieners gaat over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6. In aanvulling daarop benoemen de indieners de Natuurherstelwet. Deze wet gaat over het 'herstel van bosccosystemen'. Hoe dit in Nederland wordt vormgegeven, moet komen te staan in het Natuurherstelplan, dat nog in bewerking is. De Natuurherstelwet gaat tevens over het aanplanten van 3 miljard extra bomen in de Europese Unie. Ook dit moet vervolgens in het nieuwe Natuurherstelplan worden ingevuld. Er bestaat in de Natuurherstelwet geen artikel dat lidstaten verplicht te stoppen met het kappen van bomen. Het waterschap streeft er overigens naar om de biodiversiteit langs de dijk waar mogelijk te verbeteren en heeft dit als aanvullende opgave voor de dijkversterking geformuleerd (zie paragraaf 3.2.2 nota VKA).
7	De indieners geven aan de bomen langs het spoor een natuurlijk geluidsscherm vormen. Momenteel is ProRail bezig met een Meerjaren Programma Geluidssanering. De woningen van de indieners vallen niet binnen de geluidsnormen.	De zienswijze van indieners gaat over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6 (verwijderen van bomen).

	<p>Daarom komen er raildempers, maar zelfs dat is niet voldoende om wel binnen de normen voor geluidsoverlast te vallen. Er is echter geen geld voor geluidsschermen. Bovendien heeft de gemeente Westervoort in 2016 besloten dat men geen geluidsschermen wil. De bomen langs het spoor zorgen niet alleen voor privacy, maar het vormt ook een extra geluidsbarrière. De indieners hebben begrepen dat afhankelijk van hoe de pijlers onder de brug zijn geplaatst het misschien nodig is dat de verticale wand bij het viaduct een bocht maakt richting de spoordijk waardoor misschien nog meer bomen gekapt moeten worden. De indieners verzoeken het waterschap met klem om dit te voorkomen.</p> <p>In het rapport van ProRail over de geluidssanering wordt geen rekening gehouden met het kappen van bomen. Gebeurt dit wel, dan zal ook het aantal decibellen toenemen en zullen er dus vanuit ProRail extra maatregelen nodig zijn</p>	<p>In aanvulling daarop heeft het waterschap oog voor het aandachtspunt dat indieners benoemen in relatie tot de geluidsreducerende functie van bomen. In de volgende fase wordt deze situatie in meer detail bekeken en bespreekt het waterschap dit met de indieners.</p>
8	<p>De indieners willen het waterschap op de hoogte brengen van het feit dat een van de percelen in het kadaster niet in eigendom is van de eigenaar zoals deze in het kadaster staat. Voor het perceel van een van de indieners geldt dat dit deze wijziging op papier staat maar nog niet bij het kadaster is doorgevoerd. De indieners benoemen dit omdat de bomen langs de IJsseldijk tussen de woningen de spoordijk rood omcirkeld zijn. Dat doet de indieners vermoeden dat er plannen zijn om deze te kappen. Omdat een van de indieners dus eigenaar is van deze groep bomen gaan ze ervanuit dat wat er ook met de bomen gebeurt, dat met de indiener wordt gecommuniceerd.</p>	<p>We danken de indieners voor het verstrekken van de juiste informatie over de eigendomssituatie van het genoemde perceel. Het waterschap neemt contact op met de indieners om de details te bespreken, zodat deze op de juiste manier binnen het waterschap verwerkt kunnen worden.</p>
9	<p>De indieners verzoeken het waterschap nadrukkelijk om waar dit ook maar enigszins kan de verticale maatregel langs de rand van de weg aan te brengen en niet door de voortuinen van de indieners. Hiermee hopen de indieners op zo min mogelijk impact op het woonplezier. De tuinen zijn hier een belangrijk onderdeel van.</p>	<p>De zienswijze van indieners gaat over het detailniveau van het ontwerp van het VKA. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.</p>
10	<p>Een van de uitgangspunten van het plan is om de overlast voor aanwonenden zoveel mogelijk te beperken. De indieners gaan er daarom ook vanuit dat de werkzaamheden vanaf de weg worden uitgevoerd. Naar inzien van de indieners is dit goed mogelijk, omdat de IJsseldijk verkeersluw wordt gemaakt en er waarschijnlijk een paal komt bij het viaduct zodat alleen zij zelf met de auto van dat stuk weg gebruik hoeven te maken.</p>	<p>In het begin van de realisatiefase heeft het waterschap een beter beeld van het ontwerp, de uitvoeringswijze en uitvoeringsplanning. Het aandachtspunt van de indieners wordt meegenomen. Het waterschap communiceert tijdig met de indieners over de uitvoeringswerkzaamheden.</p>
11	<p>Verder hebben de indieners met een aantal aanwonenden van de IJsseldijk in juni al een brief gestuurd waarin ze het waterschap vragen om een 0-meting voor de werkzaamheden worden gestart, en waarin zij het waterschap verzoeken om als rechtspersoon en opdrachtgever van de werkzaamheden de volledige aansprakelijkheid op te nemen voor schade tijdens de werkzaamheden alsmede eventuele vervolgschade als gevolg van de werkzaamheden. De indieners willen dat punt ook via deze weg graag benoemen.</p>	<p>Het waterschap heeft deze brief ontvangen. De zienswijze van de indieners gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3</p>

12	De indieners willen graag duidelijkheid over wat zij nog met de grond mogen nadat de werkzaamheden gerealiseerd zijn. Stel bijv. dat er toch bomen gekapt gaan worden (wat de indieners echt niet hopen), in hoeverre mogen er dan nieuwe bomen aangeplant worden?	Voor wat wel en niet mag op en in de omgeving van de dijk, verwijst het waterschap naar de waterschapsverordening en legger van het waterschap: www.wrij.nl/regels-waterschap . In de opvolgende planuitwerkingsfase van de dijkversterking wordt een projectbesluit vastgesteld door het waterschap. Dit kan tot een wijziging van de legger leiden. Een ontwerp-leggerbesluit waterschapsverordening wordt in dat geval samen met een ontwerp-projectbesluit te inzage gelegd. Specifiek over het verwijderen van bomen zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6.
13	Met de vorige dijkverzwaring zijn er putten en goten gemaakt voor de waterafvoer, maar deze werkten niet. De indieners hebben toen zelf voor een alternatief moeten zorgen. Het is nu nog niet aan de orde, maar het zou voor de indieners fijn zijn als bij de uitvoering van het project ook de waterafvoer goed geregeld wordt.	De zienswijze van de indieners gaat over waterafvoer in de omgeving van de dijk. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4.
14	<i>Onderstaande twee punten betreffen een aanvulling op bovenstaande zienswijze die binnen de zienswijzetermijn is ontvangen.</i>	
15	<p>De woning van de indieners zijn samen met een aantal andere woningen, op of dicht tegen de dijk aan, op de kaart van het VKA aangegeven als maatwerklocatie. Gelet op de door het waterschap geformuleerde doelen van de dijkversterking stellen wij voor om de aanduiding 'maatwerklocatie' uit te breiden naar het hele gedeelte van het dijkvak ter hoogte van de betonfabriek. Dat is over een lengte van ca 300 meter de aanduiding te wijzigen in 'ontwerpogave'.</p> <p>De bedrijfsactiviteiten van de betonfabriek zullen op afzienbare termijn beëindigd worden in het kader van het RKPIJ. Het argument van het waterschap om niet te kiezen voor een buitendijkse versterking omdat dit veel grondwerk met zich meebrengt en waardevolle buitendijkse natuur aantast is voor dit dijkgedeelte niet van toepassing, naar mening van de indieners. Het industrieterrein ligt buiten de N2000-begrenzing en is in het verleden al bijna tot kruinhoogte opgehoogd en draagt daarmee bij aan de waterveiligheid. Op deze locatie zijn, naar inziens van de indieners, juist de binnendijkse natuurwaarden veel hoger dan de buitendijkse en is er geen ruimte om binnendijks te versterken en te beheren zonder grote aantasting van hoge natuurwaarden in dit binnendijkse gebied.</p>	<p>Ten aanzien van het verzoek tot wijziging van de maatwerklocatie: het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. Het voorstel van indieners voldoet daar niet aan. <p>Ten aanzien van de afweging die is gemaakt ten opzichte van een buitendijkse asverschuiving wordt verwezen naar de integrale afweging die het waterschap heeft gemaakt om tot een keuze voor het VKA te komen. Deze staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p> <p>De ophoging ter plaatse van het buitendijks gelegen industrieterrein draagt niet voldoende bij aan de hoogwaterveiligheidsopgave. Tevens is het goed om te melden dat een buitenwaartse versterking tegen piping alleen mogelijk is door het aanbrengen van een klei-ingraving. Het is op deze locatie echter niet mogelijk een klei-ingraving te realiseren, door de aanwezigheid van de insteekhaven. Op deze locatie is daarom altijd een verticale maatregel tegen piping binnendijks noodzakelijk.</p> <p>Het waterschap ziet mogelijkheden om effecten op binnendijkse percelen in de volgende fase deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren.</p>

16	<p>Juist ter hoogte van de woningen van de indieners is de verkeersveiligheid iedere dag in het geding. Of het nu gaat om passerende auto's of het sterk toenemende fietsverkeer dat zeker in de toekomst niet minder zal worden. Het wegschrijven van het alternatief 'beperkte as verschuiving' voor het tracé tussen de Bruggen zou naar inzien van de indieners herzien moeten worden voor de specifieke plek ter hoogte van de betonfabriek. met een beperkte as-verschuiving richting het industrieterrein ter hoogte van de gevaarlijke onoverzichtelijke bocht voor de woningen van de indieners is zowel de verkeersveiligheid te verbeteren als ruimte te maken voor een buitendijkse versterking.</p> <p>De indieners zien graag een onderbouwing tegemoet waarom de maatregelen van het waterschap alleen binnendijks uitgevoerd kunnen worden zonder in achtname van de argumenten van de indieners om voor de voortuinen niet binnen- maar buitendijks te versterken.</p> <p>Overigens ontstaat, naar inzien van de indieners, bij een beperkte as-verschuiving van de dijk en weg ook meer ruimte om de beoogde werkzaamheden uit te voeren met behoud van binnendijkse natuurwaarden. Daarmee kan de waterveiligheid op een meer kosteneffectieve wijze worden uitgevoerd, met minder gebruik van grondstoffen, gebruik maken van de robuuste uitgangssituatie op deze specifieke locatie.</p>	<p>Voor de onderbouwing van de afweging die is gemaakt ten aanzien van de as-verschuiving en de mogelijkheden voor optimalisatie in de opvolgende planuitwerkingsfase, wordt verwezen naar de reactie onder zienswijze 8-15.</p> <p>Om de verkeersveiligheid op de dijk te verbeteren is een ontwerpstudie gedaan door het project Rivierklimaatpark IJsselpoort. In deze studie zijn verschillende varianten onderzocht om tot een keuze voor een voorkeursvariant te komen. Hierin is ook een as-verschuiving onderzocht. De resultaten van de brede studie hebben geleid tot de keuze voor het realiseren van een verkeersveilige dijk op de bestaande kruin. Deze keuze is gemaakt door de Stuurgroep van het Rivierklimaatpark, die mede namens de gemeente Westervoort de opdracht heeft gekregen de dijk verkeersveiliger te maken. De studie is gepubliceerd met de Nota van Antwoord van het Startdocument Rivierklimaatpark.</p>
----	--	--

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.9 ZIENSWIJZE 9 – ZAAKNUMMER 202188

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indieners, in dit geval een bewonersgroep, geven aan verrast te zijn dat de ter inzage termijn van 6 weken precies in de vakantieperiode gepland is. De hoeveelheid en complexiteit van de stukken vraagt om een grondige bestudering die veel tijd kost. Daarnaast moet er binnen de bewonersgroep worden afgestemd. Juist dat laatste is erg ingewikkeld wanneer buurtgenoten allemaal hun eigen vakantieperiode gepland hebben.</p>	<p>Het waterschap heeft de nota VKA en bijlagen gedurende 6 weken ter inzage gelegd. Hiermee hanteert het waterschap een periode die wettelijk gezien gebruikelijk is. Bovendien is de periode van terinzagelegging ruim van tevoren aangekondigd.</p>
<p>2 De indieners geven aan dat de stukken goed leesbaar zijn. Ze vinden de gemaakte keuzes transparant, navolgbaar en goed onderbouwd. De indieners zijn zich ervan bewust dat in het huidige stadium van het proces nog niet nauwkeurig kan worden aangegeven wat het project gaat betekenen voor de individuele belangen, al wordt deze informatie door de meesten wel erg gemist.</p>	<p>Het waterschap bedankt de indieners voor de terugkoppeling over de stukken en begrijpt de zorgen over individuele belangen. Dit gaat mede over het detailniveau van het ontwerp van het VKA, waarvoor wordt verwezen naar de paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord.</p>
<p>3 In de stukken missen de indieners het Meest Milieuvriendelijke Alternatief, voorzien van de effecten van eventuele mitigerende maatregelen.</p>	<p>Het onderzoeken van het Meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) is geen wettelijke verplichting. Een MMA is ook niet eenduidig vast te stellen, omdat belangen soms strijdig zijn. Het waterschap heeft dan ook geen MMA als zodanig onderzocht.</p> <p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een rol spelen. Het aspect Milieueffecten is één van de criteria, waarmee in de afweging expliciet rekening is gehouden met milieueffecten. In het MER fase 1 is voor de verschillende alternatieven en het VKA in beeld gebracht welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn. In de volgende fase onderzoekt het waterschap welke mitigerende maatregelen, op basis van nader onderzoek naar effecten, ook daadwerkelijk worden toegepast.</p>
<p>4 Het valt de indieners op dat alle verticale maatregelen aan de binnendijkse zijde van de dijk worden gepland, met alle mogelijke negatieve gevolgen (hinder/schade voor bewoners) van dien. De indieners vragen zich af of verticale maatregelen niet buitendijks kunnen worden gerealiseerd</p>	<p>Verticale maatregelen tegen piping werken niet aan de buitendijkse zijde (rivierkant) van de dijk. Een zand meevoerende wel ontstaat aan de binnendijkse zijde en groeit richting de rivier. Deze 'pipe-groei' stopt pas bij de verticale maatregel. Als de verticale maatregel aan de rivierzijde van de dijk geplaatst wordt, groeit de pipe onder de dijk door en hier kan zeer veel zand worden weggespoeld. De dijk kan hierdoor instorten. Dit is de reden dat het waterschap de verticale maatregel aan de binnendijkse zijde van de dijk moet plaatsen.</p>
<p>5 De indieners geven aan in een vroeg stadium al gevraagd te hebben om een buitendijkse variant van de dijkverbetering nadrukkelijk te onderzoeken. Het verheugt de indieners om te zien dat dit ook volwaardig is gedaan. De indieners constateren nu dat het VKA uitgaat van een binnendijkse versterking waarbij de onderbouwing daarvan uitgebreid is toegelicht in het MER rapport. De indieners willen daar graag het volgende bij opmerken: Wanneer alle plussen en minnen van de onderzochte thema's bij elkaar worden</p>	<p>Om tot een VKA te komen, zijn de plussen en minnen in het MER niet opgeteld, zoals de indieners beschrijven. Het doel van het MER is om de milieueffecten, passend bij het detailniveau van een VKA, in beeld te brengen. Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een</p>

<p>opgeteld komt inderdaad alternatief 4 als minst negatieve alternatief naar voren. Wat de indieners verbaasd is dat alle thema's in de afweging even zwaar zijn gewogen. Zo wordt bijvoorbeeld techniek even zwaar gewogen als het verwijderen van bomen. Of toekomstbestendigheid wordt even zwaar gewogen als ontplofbare oorlogsresten. De indieners zijn van oordeel dat de afweging daarmee op een onzuivere basis wordt gemaakt. Het kan goed zijn dat wanneer er een andere zwaarte aan een aantal thema's wordt toegekend, een andere variant als voorkeur naar voren komt.</p> <p>In dit verband vinden de indieners het jammer dat het thema 'draagvlak', wat immers heel belangrijk is voor de indieners, wel is beschreven in het MER-rapport, maar niet is meegenomen in de wegging. Dit zou zijn vanwege de tegengestelde belangen van eenieder. Hier plaatsen de indieners kanttekeningen bij. Als bewoners kiezen zij voor een wat grotere tijdelijke overlast met als gevolg een eenvoudigere uitvoering en een kleiner permanent ruimtebeslag aan hun eigendommen. Alternatief 5 (en in mindere mate alternatief 3) voldoet hier maximaal aan en voldoet tevens aan een van de hoofdkeuzes, namelijk zoveel mogelijk werken in grond. Tevens kunnen in dit alternatief de complexe, dure en risicovolle maatwerklocaties vervallen.</p> <p>Ook missen de indieners het thema 'risico op schade aan gebouwen' in de wegging. Dit risico is, zo stellen de indieners, in alternatief 4 vele malen groter dan in de alternatieven 3 en 5.</p> <p>Tot slot vinden de indieners het thema 'mitigerende maatregelen' te nemen bij het aantasten van N2000 en minder ruimte voor de rivier, onvoldoende uitgewerkt waardoor alternatieven 3 en 5 ons inziens een te negatieve beoordeling krijgen. De indieners verzoeken het waterschap om de afweging op vorengenoemde aspecten opnieuw te maken dan wel uit te breiden.</p>	<p>belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorgen over overlast, schade en ruimtebeslag op percelen expliciet zijn benoemd en meegewogen. Het waterschap ziet mogelijkheden om deze effecten in de volgende fase deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerp-opgave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap neemt kennis van de voorkeur van indieners, maar ziet geen aanleiding om het VKA te heroverwegen. Dit op basis van de voorziene optimalisaties in het ontwerp en zwaarwegende argumenten tegen de andere alternatieven.</p> <p>Het thema 'risico op schade aan gebouwen' is beoordeeld bij het thema 'hinder tijdens aanleg' (trillingen). De mitigerende maatregelen van N2000 en Rivierkunde zijn in deze fase op hoofdlijnen beschouwd. De mitigerende maatregelen zijn niet vertaald naar effectscores, maar er is wel gekeken of er op locaties met (zeer) negatieve effecten mogelijkheden waren tot mitigatie en of dit de effectscores zou veranderen. Hieruit is gebleken dat mitigatie veelal niet leidt tot een verbetering van de effectscores. Dit is nader onderbouwd in de achtergrondrapporten natuur en rivierbeheer bij het MER.</p>
<p>6 De indieners wijzen het waterschap op een brief die zij in juni aan het waterschap hebben verstuurd met een tweetal punten dat de indieners erg belangrijk vinden in het proces. Met name het onderdeel aansprakelijkheid en schaderegeling vinden zij van groot belang.</p>	<p>Het waterschap heeft deze brief ontvangen en heeft hier contact over opgenomen met de indieners. In aanvulling hierop wordt voor een nadere toelichting over schade verwezen naar de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.10 ZIENSWIJZE 10 – ZAAKNUMMER 202195

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 Het is de indieners nog niet duidelijk waarom het VKA binnendijks is gevonden, ondanks de verschillende informatiebijeenkomsten die zij hebben bijgewoond, één op één gesprek en de actieve deelname van een van de indieners aan de dijkdenkers en het lokaal atelier. Het N2000 Rijntakken ter hoogte van de dijk behelst weinig habitattypen waarvoor het N2000 gebied is aangewezen. Zeker nu Staatsbosbeheer de uiterwaarden niet meer begraast is sinds enkele jaren de verruiging van het gebied sterk toegenomen. Dit heeft geleid tot een afname van o.a. bijzondere plantensoorten.</p>	<p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Hoewel effecten op N2000 een belangrijke rol spelen in deze afweging, hetgeen nader is onderbouwd in het MER en het achtergrondrapport Natuur, is het VKA op grond van meer argumenten dan uitsluitend N2000 gekozen. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p> <p>In aanvulling daarop, staat de Provincie Gelderland aan de lat om samen met de terreinbeheerders maatregelen te treffen om achteruitgang te voorkomen en doelen te behalen in het genoemde natuurgebied. De effectbeoordeling vindt daarom plaats aan de situatie zoals deze was, ten tijde van het aanwijzen van het gebied, of indien de situatie verbeterd is aan deze nieuwe betere situatie. Indien uit een nieuwe kartering blijkt dat habitattypen zijn verdwenen of in kwaliteit achteruit zijn gegaan, is het aan de provincie om hiervoor herstelmaatregelen te treffen.</p>
<p>2 De keuze van het waterschap voor binnendijkse maatregelen maakt dat de indieners, als aanwonenden van de dijk, offeringen maken voor droge voeten van een groot gebied en moeten hiervoor gecompenseerd worden. Over deze compensatie is nog niet gesproken, alleen vage toezeggingen er in overleg uit te willen komen. De maatregelen worden inmiddels wel concreet en met een grote invloedssfeer gepresenteerd (althoewel het waterschap in de voorliggende stukken, het benodigde maximale werkterrein) niet heeft genoemd.</p>	<p>De zienswijze van indieners gaat over het detailniveau van het VKA en het maximaal benodigde werkterrein. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2 (detailniveau van het VKA). In aanvulling daarop is het niet zo dat aanwonenden van een dijk per definitie worden gecompenseerd, omdat zij aan een dijk wonen. In paragraaf 2.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven hoe het waterschap met eventuele schade aan gebouwen omgaat. In paragraaf 2.7 van de Nota van Antwoord staat beschreven hoe het waterschap omgaat met eventuele schade aan tuinen.</p>
<p>3 De effecten van zowel de maatregel als de tijdelijke effecten zijn voor de indieners groot en geeft veel onrust en zorgen.</p>	<p>De zienswijze van indieners gaat over het detailniveau van het VKA. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2. In aanvulling daarop begrijpt het waterschap dat de onduidelijkheid tot onrust en zorgen leidt. Een dijkversterking is een groot en complex project en het waterschap wil op een zorgvuldige manier tot een besluit komen. Het project heeft daardoor een lange looptijd, waardoor in de huidige fase nog niet alles duidelijk is.</p>
<p>4 De indieners hebben bij deze zienswijze een eerder op de NRD ingediende zienswijze bijgevoegd. De indieners geven aan dat, met uitzondering van het punt met betrekking tot de rode lijst soorten, de overige punten geen aanleiding waren om de aanpak van de MER te wijzigen.</p>	<p>Het waterschap herkent het beeld van de indieners niet. Het waterschap heeft samen met de provincie de zienswijzen beantwoord in de zienswijzennota (d.d. 4 september 2023). Hierin is onder andere toegelicht hoe in het MER wordt omgaan met tijdelijke effecten ten opzichte van permanente effecten.</p>

	De vragen en zorgen die de indieners in deze zienswijze naar voren hebben gebracht worden in het MER en de verschillende achtergronddocumenten naar inziens van de indieners niet beantwoord. De indieners verzoeken deze punten dan ook als ingelast bij deze zienswijze te beschouwen	Ook wordt toegelicht welk detailniveau het waterschap in de verkenningsfase hanteert en welke zaken in de planuitwerkingsfase nader worden uitwerkt. Het waterschap verwijst voor de beantwoording dan ook naar de betreffende zienswijzennota.
5	Naar inzien van de indieners is het ruimtebeslag voorsnog groot. Er wordt daarmee (nog) geen rekening gehouden met de effecten op woningen die op staal zijn gefundeerd. Met het ingetekende ruimtebeslag betekent het dat de werkzaamheden tot ca. 2 meter van de gevel worden uitgevoerd. De woning van de indieners is ruim 100 jaar oud, trillingen en werkzaamheden op een dergelijke korte afstand vinden de indieners zorgwekkend. Daarnaast maken de indieners zich ernstig zorgen over de impact van de werkzaamheden zo dicht bij de woning. Met name scheurvorming of verzakking die kan optreden, maar ook plaatselijke effecten op de grondwaterstroming die er als gevolg van de maatregelen kunnen optreden. In de stukken die ter visie liggen is deze informatie niet opgenomen	De zienswijze van indieners gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3. Ten aanzien van de begrenzing van het ruimtebeslag wordt verwezen naar het antwoord in paragraaf 2.2, namelijk over het detailniveau van het VKA.
6	De indieners geven aan dat het waterschap kansen ziet om de particuliere percelen zoveel mogelijk te ontzien. Tot op heden zijn de gesprekken met het waterschap geweest over een ruimtebeslag van maximaal 10 meter. Dat betekent dat tot 3 meter voor de voordeur van de indieners werkzaamheden kunnen plaatsvinden en de volledige (volwassen tuin) aan de zijde van de tuin moet wijken. Dat betekent dat de indieners na afloop van de werkzaamheden, volledig inkijk hebben in de tuin vanaf de dijk, volwassen groen (en de befaamde biodiversiteit die het waterschap wil nastreven) is verdwenen. Dat betekent ook dat de wind volledig toegang heeft tot de tuin, waar deze momenteel door het groen (in de 10 meter ruimte die het waterschap nodig heeft) wordt gebroken.	De zienswijze van indieners gaat over de het detailniveau van het ontwerp, zorgen over schade aan tuinen en bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragrafen 2.2 (detailniveau van het VKA), 2.6 (verwijderen van bomen) en 2.7 (zorgen over schade aan tuinen).
7	Op pagina 44 en 62 van de nota VKA is het volgende genoemd met betrekking tot verwerving: "Bovendien is het uitgangspunt dat nieuwe onderhoudsstroken niet worden gerealiseerd wanneer deze strijdig zijn met één van de volgende functies in het gemeentelijk Omgevingsplan: Wonen, Tuin, Agrarisch bouwvlak, Bedrijf". Deze functies zijn (en de grenzen waar dus geen onderhoudsstrook komt) niet verwerkt op het kaartmateriaal. Dit zorgt voor veel onrust bij de indieners als bewoners. Het waterschap doet toezeggingen die vervolgens niet blijken uit de kaarten.	Het gedetailleerd uitwerken van de onderhoudsstroken is onderdeel van de opvolgende planuitwerkingsfase en de onderhoudsstroken zijn in de nota VKA inderdaad uitsluitend indicatief en worstcase meegenomen. Dit uitgangspunt past bij detailniveau van een VKA, waarin inzicht wordt gegeven in hoofdkeuzes en een ontwerp op hoofdlijnen. De uitgangspunten ten aanzien van onderhoudsstroken in het VKA zijn helder beschreven in de nota VKA en daarmee is er volgens het waterschap geen sprake van het niet nakomen van toezeggingen.
8	Verwerving is niet besproken tijdens de twee participatie trajecten, PanWes informatiebijeenkomsten en het 1 op 1 gesprek met indieners als bewoners. Er is altijd gesproken over het geven van medewerking op eigendom.	De zienswijze van de indieners gaat over het grondbeleid van het waterschap. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de nota van Antwoord, paragraaf 2.5. Ten aanzien van de participatietrajecten is het inderdaad zo dat er nog niet concreet is gesproken over grondverwerving. Het waterschap wil eerst meer inzicht het te verwerven ruimtebeslag, alvorens deze gesprekken worden gevoerd. Zoals beschreven in paragraaf 6.1.3 van de nota VKA zijn deze gesprekken in de opvolgende planuitwerkingsfase voorzien.

9	<p>Met betrekking tot de werkstroken is het volgende genoemd in pagina 43 van de nota: "Dit ruimtebeslag is echter nog geen onderdeel van het VKA en is dan ook niet weergegeven in de bovenaanzichten en/of dwarsprofielen in de voorliggende nota" Dit standpunt geeft een vertekend beeld voor alle aanwonenden. Voor sommige bewoners die nu denken dat zij gevrijwaard blijven van werkzaamheden zal de impact alsnog groot zijn (zoals de gehele Binnenwei in Loo). Voor bewoners, zoals de indieners, betekent het een dubbel zo grote impact als aangegeven op kaart.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over het detailniveau van het ontwerp. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.</p>
10	<p>Uit de kaarten maken de indieners op dat op hun perceel 3 bomen benoemd staan als 'te kappen'. De indieners missen een definitielijst van wat het waterschap definieert als boom. Daarnaast staan deze 3 bomen niet in de zone van de ingreep maar wel in de zone van de tijdelijke effecten, die naar het zeggen van het waterschap niet zijn meegenomen. Binnen de zone van de tijdelijke effecten staan nog wel een taxus, en een peer alsmede nog een pruim. Graag vernemen de indieners de door het waterschap gehanteerde definitie van bomen.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over zorgen over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6. In aanvulling daarop heeft het waterschap in maart 2023 een bomeninventarisatie laten uitvoeren. In deze inventarisatie zijn bomen en houtopstanden in kaart gebracht. Voor de dijkversterking zijn alle bomen rondom de huidige dijk met een stamdiameter van minstens 25 centimeter op een hoogte van minstens 1.30 meter geïnventariseerd.</p>
11	<p>In de documenten wordt voornamelijk uitgegaan van de kap van bomen en niet over verplanten. De indieners zien graag dat voor alle bomen, zowel binnen de zone van de ingreep, het werkterrein, als bomen waarvan de stam buiten deze zones vallen, maar waar de boomkroon wel in de invloedssfeer van het werkterrein ligt een BEA wordt uitgevoerd en bij goede conditie van de bomen het uitgangspunt verplanten is.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over zorgen over het verwijderen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6. In aanvulling daarop verzoeken de indieners het waterschap de mogelijk te verwijderen bomen zoveel als mogelijk te verplanten en verzoekt het waterschap daarvoor een BEA uit te voeren. Het waterschap kan hier op dit moment geen toezegging over doen. In de volgende fasen van de dijkversterking ontstaat beter inzicht in welke bomen moeten worden verwijderd, of er eventueel mogelijkheden zijn voor verplanting, en wordt een compensatieplan uitgewerkt.</p>
12	<p>Het verlies aan volwassen groen op ons terrein leidt tot veel inkijk en windoverlast. Daarnaast verwachten de indieners hierdoor meer windschade aan de woning (scheve en afgewaaide dakpannen) en tuin.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over verwachte windschade aan de woning en zorgen over het verwijderen van bomen en de impact op de tuin. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijzen is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3 (schade aan gebouwen), paragraaf 2.6 (verwijderen van bomen) en paragraaf 2.7 (zorgen over schade aan tuinen).</p>
13	<p>De indieners zijn van mening dat hun perceel ook in aanmerking komt als 'maatwerklocatie' vanwege de overgang van twee maatregelen op eenzelfde perceel, de kwetsbaarheid van de woning (op staal gefundeerd) en de grote biodiversiteit/volwassen tuin bij de historische woning.</p>	<p>Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>Twee maatregelen op één perceel, de kwetsbaarheid van de woning en/of grote biodiversiteit en volwassenheid van de tuin, zijn voor het waterschap geen redenen voor een maatwerklocatie.</p>

14	<p>In paragraaf 5.2.5 van de nota is een korte paragraaf opgenomen van rode lijst soorten: "<i>Door graafwerkzaamheden, werkzaamheden nabij water en het verwijderen van struweel is er kans op een tijdelijk effect op verblijf- of groeiplaatsen en leef- en foerageergebied van rodelijstsoorten. Door het kappen van bomen is er kans op een permanent effect op verblijf- of groeiplaatsen en leef- en foerageergebied van vogels van de rode lijst. Het VKA scoort daarom zeer negatief (- -). Voorbeelden van soorten waar mogelijk een effect op is, zijn vogelsoorten zoals de boomvalk en steenuil; amfibieën zoals de rugstreeppad en kamsalamander; reptielen zoals de ringslang; en zoogdieren zoals de boommarter en steenmarter</i>"</p> <p>De soorten die worden genoemd, worden in dezelfde paragraaf ook genoemd bij de beschermde soorten, alleen de ringslang is extra in de opsomming. Echter er missen diverse soortengroepen waarvan wel rode lijsten zijn opgesteld; Rode lijst van diverse groepen van insecten, korstmossen, weekdieren, mossen, paddenstoelen, platwormen en vissen worden niet genoemd in de opsomming. Inmiddels is ook de Omgevingswet in werking getreden en is de zorgplicht voor soorten, waaronder ook rode lijst soorten ook strenger uitlegbaar dan onder de Wet natuurbescherming. De zorgplicht gaat daarbij ook uit van het voorkomen van effecten op deze soorten, waardoor ook daadwerkelijk onderzoek nodig is om de aan- dan wel afwezigheid van deze soorten te kunnen beoordelen en maatregelen te kunnen treffen om effecten te voorkomen</p>	<p>In de Omgevingswet is opgenomen dat provincies voldoende maatregelen moeten nemen voor rodelijstsoorten om een gunstige staat van instandhouding te bereiken (art. 3.57 Besluit kwaliteit leefomgeving). In de praktijk zijn echter door provincies nog geen concrete regels opgenomen. Door een gebrek aan informatie en het ontbreken van een dwingend wettelijk kader, is er (nog) geen toetsingskader voor rodelijstsoorten. Rodelijstsoorten zijn meegenomen in de huidige verkenningsfase, waarbij de NDFF-verspreidingsatlas als basis is gehanteerd. Rodelijstsoorten zijn inderdaad soorten die in de vervolgfase, in het kader van de zorgplicht, nadere aandacht verdienen. Dit wordt dan ook nader onderzocht. Bijzondere leefgebieden zullen, indien mogelijk, zoveel mogelijk worden gespaard. Indien de indieners informatie beschikbaar hebben over het voorkomen van rodelijstsoorten in het gebied, horen wij het graag.</p>
15	<p>In de samenvatting van de MER zijn de verschillende kansrijke alternatieven beoordeeld op hun effecten. Uit de korte beschrijving volgt dat effecten van de diverse kansrijke alternatieven ten tijde van de aanleg zijn meegenomen zowel tijdelijke als permanente effecten. Het is dan ook vreemd te lezen dat bij de het VKA verstoringseffecten niet zijn meegewogen in de effect beoordeling. Verstoring is een tijdelijk effect en dient bij de beoordeling van de alternatieven afweging reeds meegewogen te zijn. Anders is er sprake van een ongelijke vergelijking tussen de verschillende alternatieven.</p>	<p>Verstoring treedt op bij alle alternatieven en is daarmee niet onderscheidend. De mate van verstoring hangt bovendien samen met het type werkzaamheden, de duur, de periode van de werkzaamheden en de soorten die aanwezig zijn. Dit wordt in de opvolgende planuitwerkings- en realisatiefase nader onderzocht. Het is belangrijk het risico op verstoring al in deze fase te benoemen. Verstoring is daarom beschreven in MER fase 1. Omdat verstoring niet onderscheidend is voor de alternatieven, heeft dit echter niet doorgewerkt in de effectscore. De eindscore van een alternatief is gekoppeld aan het ruimtebeslag. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt verstoring onderzocht en zal dit een dominantere rol krijgen in de afweging.</p>
16	<p>Hoe de verschillende alternatieven zijn beoordeeld voor het aspect biodiversiteit is slecht op te maken uit de rapportage. De focus lijkt hierbij vooral te liggen op de mogelijke versterking van matig soortenarme taluds. Daarbij lijkt voorbij te worden gegaan aan reeds bestaande soortenrijke taluds die als gevolg van de werkzaamheden een negatief effect zullen ondervinden. Biodiversiteit wordt vooral gevonden in grond wat niet geroerd is en voor tientallen jaren met rust is gelaten. Hier kan het bodemleven zich goed ontwikkelen wat uiteindelijk de basis is voor de biodiversiteit met een rijk planten- en dierenleven. Het waterschap lijkt eraan voorbij te gaan dat binnendijks juist een grotere diversiteit is dan buitendijks. In het N2000 gebied kan over de gehele lengte van de dijk een vergelijkbaar habitat aanwezig zijn, een habitat dat juist door het overstromen van de rivier zich vaak in een pionier stadium bevindt.</p>	<p>Biodiversiteit wordt beoordeeld onder het thema duurzaamheid. Daarin staat dat voor de beoordeling is aangesloten bij het beleidskader van het waterschap (blz. 16 van het achtergrondrapport Duurzaamheid). Het waterschap maakt juist wel onderscheid in binnen- en buitendijks talud en heeft de ambitie om de kwaliteit van binnendijkse talud op 100% van de kansrijke taluds te verbeteren tot soortenrijke grasbekleding. Voor de buitendijkse taluds ligt het ambitieniveau lager en streeft het waterschap naar 100% van de kansrijke taluds minimaal matig soortenrijk.</p> <p>In het achtergrondrapport natuur is getoetst aan wet- en regelgeving op het gebied van natuur. Voor biodiversiteit gelden geen wettelijke (beleids)kaders waarop getoetst kan worden.</p>

	<p>Binnendijks is het winterhabitat gelegen van veel (mobiele) soorten die in de uiterwaarden leven. Daarnaast bieden de verschillende tuinen, agrarische gebieden en in onbruik geraakt land een divers landschap met door de diversiteit aan beheer een grote biodiversiteit. Deze rijkdom binnendijks is niet terug te vinden in de beoordeling van de dijkversterkingsalternatieven. Ook in het achtergronddocument natuur is biodiversiteit niet beoordeeld en is ook geen onderscheid gemaakt in het voorkomen van soorten binnen- of buitendijks. Dit document kan dus niet ten grondslag hebben gelegen aan de door het waterschap gemaakte afweging tussen de verschillende alternatieven die zowel binnen- als buitendijks zijn gelegen. Daarnaast zijn de indieners van mening dat hun tuin een van de plekjes binnendijks is waar de biodiversiteit ruimschoots aanwezig is. Landhabitat van de rugstreepad en kamsalamander is aangetoond, alsmede het winterhabitat van meer algemene amfibieën.</p>	<p>Om die reden is het enkel beschouwd binnen het thema duurzaamheid en niet binnen het thema natuur.</p> <p>Het waterschap dankt de indiener voor de informatie over aanwezigheid van soorten en neemt de informatie mee in het soortgericht onderzoek dat in de opvolgende fase wordt uitgevoerd.</p>
17	<p>In de nota VKA geeft het waterschap aan dat de binnendijkse versterking zal plaatsvinden met een relatief beperkt ruimtebeslag. De buitendijkse ingreep heeft volgens het waterschap een groot ruimtebeslag met grote effecten op milieu en met natuur. Deze grote effecten op natuur zijn niet terug te lezen in de MER rapportage of het achtergronddocument natuur, daarin is geen onderscheid gemaakt tussen de natuurwaarden van de verschillende alternatieven binnen- en buitendijks. De aanwezige waardevolle glanshaverhooilanden op de dijktaaluds vallen niet in het N2000-gebied en krijgen in dat kader ook niet de bescherming van het waterschap. In de uiterwaarden zelf, met name langs de dijken waar het waterschap ruimtebeslag nodig heeft, liggen weinig goed ontwikkelde beschermde habitats zoals de stroomdalgraslanden of glanshaverhooilanden. De indieners zijn dan ook beoordeeld hoe de effecten van de verschillende varianten op het N2000-gebied zijn beoordeeld. Dat is niet te beoordelen aan de hand van de stukken die ter visie liggen, terwijl het waterschap dit wel aanhaalt als argument om vooral de maatregelen binnendijks uit te kunnen voeren. Er is, naar mening van de indieners, alleen gekeken naar verschillende dijktrajecten, niet naar de varianten binnen- dan wel buitendijks.</p>	<p>In Nederland zijn in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn en Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebieden aangewezen. Voor dit dijktraject betreft dit voor Natura 2000 het Natura 2000-gebied Rijntakken (dat eveneens onderdeel is van het Gelders Natuurnetwerk). De begrenzing van dit gebied ligt grotendeels aan de buitenkant (rivierkant) van de dijk onderaan het dijktaalud zoals is vastgelegd in het aanwijzingsbesluit Rijntakken. Op een paar locaties zijn ook binnendijkse gebieden meegenomen in de begrenzing van het Nature 2000-gebied. Toetsing vindt alleen plaats binnen deze wettelijk beschermde gebieden. Andere natuur maakt geen onderdeel uit van de toetsing in het kader van gebiedsbescherming noch van toetsing aan het NNN (voor Gelderland het GNN). Voor de delen die buiten de gebiedsbescherming vallen geldt wel nog steeds de soortbescherming. In de toetsing is dit ook op deze manier meegenomen. Voor de effectbeoordeling van de verschillende alternatieven (binnen- en/of buitendijks) verwijst het waterschap naar hoofdstuk 5 van het achtergrondrapport Natuur.</p>
18	<p>Deeltraject Loodijk-Schans en deeltraject Loo liggen (deels) ter hoogte van het dorp Loo. Een aantal soorten worden in het achtergronddocument wel genoemd voor deeltraject Loodijk-Schans maar niet voor deeltraject Loo. Voorbeelden zijn de Ransuil (broedt in het dorp), steenmarter (Hiervan hebben de indieners diverse waarnemingen gedaan in het dorp en de eigen tuin). De indieners hebben in de zienswijze een toelichting gedaan op welke soorten het waterschap volgens de indieners in de rapportage mist.</p> <p>Vaatplanten: Beemd-kroon is een rodelijst soort en komt op het dijktraject voor. Het waterschap heeft een actief project opgestart en uitgevoerd om de knautiabij te stimuleren. De knautiabij (eveneens een rodelijst soort die niet in de rapportage is genoemd) is zeer afhankelijk van beemd-kroon.</p>	<p>De indieners geven suggesties over soorten waar volgens de indieners meer aandacht naar uit mag gaan of soorten en onderzoeken die de indieners missen in de rapportage van het waterschap. In de huidige verkenningsfase is geen soortgericht onderzoek uitgevoerd. De informatie op basis waarvan de effectbeoordeling natuur in MER fase 1 is uitgevoerd, staat beschreven in hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport Natuur. Dit is passend bij de huidige fase van de dijkversterking. In de opvolgende planuitwerkingsfase voert het waterschap een ecologisch soortgericht onderzoek uit. Het waterschap dankt de indieners voor deze aanvullingen. De door de indieners aangedragen soorten worden in het ecologisch soortgericht onderzoek meegenomen.</p> <p>De indieners benoemen dat het waterschap een actief project is opgestart om de knautiabij te stimuleren en dat dit niet blijkt uit de rapportage.</p>

<p>Het waterschap heeft dan ook actief beemdkroon aangeplant op de verschillende dijktrajecten in het kader van stimulering van de biodiversiteit. Dit blijkt niet uit de rapportage.</p> <p>Zoogdieren: Steenmarter is, naar inziens van de indieners, ten onrechte niet genoemd als voorkomend in deeltraject Loo. Deze soort heeft zijn leefgebied in Loo en zal ook zeker in het deeltraject voorkomen. Volgens de rapportage van het waterschap kunnen in deeltraject Loo slechts gewone dwergvleermuis en laatvlieger worden waargenomen. Overige soorten worden, naar mening van de indieners, onterecht uitgesloten. Ruige dwergvleermuis kan op dezelfde locaties worden aangetroffen als gewone dwergvleermuis. Daarnaast zijn in Loo voldoende grote bomen aanwezig dat ook Rosse vleermuis niet kan worden uitgesloten. Ook de overige vleermuissoorten kunnen op basis van het habitat niet zonder meer worden uitgesloten.</p> <p>Vogels: Een nest van buizerd is aanwezig in de bomen in de uiterwaarden tegenover Loo en is ten onrechte niet genoemd als voorkomend in deeltraject Loo. De sperwer kunnen de indieners met regelmaat in de tuin foeragerend waarnemen. Een nest in de buurt van deeltraject Loo is niet zonder meer uit te sluiten. Huiswaluw heeft een meerdere kleine kolonies in Loo waaronder in de Loostraat en rondom 't Grieth, Sloestraat en Prinsstraat. Deze soorten (lijst 5 soort en rode lijst) is ten onrechte niet in de opsomming van het waterschap genoemd. Kwetterplekken van huismus zijn beschermd en niet genoemd in de opsomming (en voor de indieners zeker aanwezig). Ook zijn in Loo diverse nesten van huismus aanwezig en zitten verspreid in het gehele dorp. nesten in de deeltrajecten Loodijk-Schans en Loo kan het waterschap niet zondermeer uitsluiten. Kerkuil wordt met enige regelmaat foeragerend waargenomen in Loo en langs de gehele dijk. De aanwezigheid van een nest is niet zonder meer uit te sluiten in de deeltrajecten. Het territorium van een steenuil is klein. Indien geconstateerd is dat leefgebied aanwezig is, kan het waterschap nesten niet zondermeer uitsluiten. Een steenuil is enige jaren terug in Loo waargenomen met een nest onder de zonnepanelen. Het dier is niet alleen afhankelijk van nestkasten zoals is benoemd in de rapportage van het waterschap. Zoals eerder genoemd broedt ook de ransuil in Loo. Zodra de jongen zijn uitgesloten maken de dieren gebruik van roestplaatsen. In de winter zelfs met grote aantallen. Deze roestplaatsen heeft het waterschap niet genoemd in de rapportage, terwijl wel grote bomen en struiken verloren gaan. Tevens maakt het waterschap geen melding van geraadpleegde vrijwilligers verenigingen die melding hadden kunnen doen van nesten van bijvoorbeeld kerkuil, steenuil en diverse andere soorten. In gemeente Westervoort en Duiven zijn verschillende verenigingen actief die zich inzetten voor natuur en landschap en deze data met het waterschap kunnen delen.</p>	<p>Het klopt dat het waterschap een herstelplan van de knautiabij en tevens de knautiawespbij heeft opgesteld en uitgevoerd. Het waterschap heeft de beemdkroon uitgeplant en gezaaid in het deeltraject Kandiadijk. Het waterschap zal deze informatie meenemen in het Milieueffectrapport van de vervolgfase van de dijkversterking.</p>
--	--

	<p>Amfibieën: Kamsalamander wordt ten onrechte niet genoemd in deeltrajecten Loodijk-Schans en Loo. Binnendijks is voldoende landhabitat voor deze soorten aanwezig. Poelkikker is op de verschillende deeltrajecten niet zonder meer uit te sluiten, waar groene kikker voorkomt kan ook poelkikker aanwezig zijn. De NDFF-database kan niet worden gebruikt om het voorkomen van soorten uit te sluiten indien geen waarnemingen zijn ingevoerd.</p> <p>Het waterschap geeft aan geen rugstreepad te hebben waargenomen tijdens de veldbezoeken die ook in de actieve periode zijn uitgevoerd. In de uiterwaard bij Loo zit een grote kolonie rugstreepadden die in de avond in de verre omgeving te horen is. Indien de veldbezoekers van het waterschap daadwerkelijk in de actieve periode en op de juiste momenten is uitgevoerd, had deze waargenomen moeten zijn. Landhabitat is binnendijks aanwezig, alsook landhabitat van overige meer algemene voorkomende amfibieën waarvoor de zorgplicht geldt.</p> <p>Vissen: In het kader van de verlenging van de A15 is uitgebreid onderzoek gedaan. Hier wordt in de rapportage van het waterschap niet naar verwezen. In het kader van de verlenging is ook reeds compensatiegebied aangelegd, waaronder voor grote modderkruiper. De buitendijkse alternatieven hebben een ruimtebeslag die nabij deze compensatiegebieden komt, dan wel bij watergangen die hierbij in verbinding staan. Het standpunt van het waterschap dat het ingrepen buiten de invloedssfeer van leefgebied van de grote modderkruiper is gelegen, is naar mening van de indieners, te kort door de bocht.</p> <p>Dagvlinders: Bij de dagvlinders wordt alleen de beschermde dagvlinder genoemd en niet de soorten van de rode lijst. Een soort als koninginnenpage komt veelvuldig voor langs de dijken en is niet in de rapportage genoemd.</p>	
19	<p>In de rapportage is aangegeven dat voor het voorkomen van soorten de NDFF-database is gebruikt die de afgelopen 5 jaar zijn opgenomen. Een periode van 5 jaar is te kort voor soorten die weinig worden geïnventariseerd. Daarmee mist het waterschap onbedoeld soorten. Daarnaast is de tendens bij rode lijst soorten dat deze vooral in (bijzondere) natuurgebieden worden geïnventariseerd door vrijwilligers mede vanwege de grotere kans van aantreffen. Buiten natuurgebieden vinden veel minder inventarisaties plaats. Naar mening van indieners dient het waterschap op kansrijke plekken hier nog aanvullend onderzoek naar te doen en zich niet alleen op de NDFF-database te baseren.</p>	<p>De periode van 5 jaar wordt gehanteerd, omdat dit de meest recente periode is. Hierbij zijn de meest voorkomende soorten in beeld gebracht. Dit past bij het detailniveau van de verkenningsfase. In de volgende fase van de dijkversterking wordt aanvullend onderzoek uitgevoerd, zie hiervoor het antwoord op zienswijze 10-18.</p>
20	<p>In het kader van de verlenging van de A15 is uitgebreid onderzoek gedaan. Hier wordt in de rapportage van het waterschap niet naar verwezen. De indieners vragen in welke mate het waterschap gebruik heeft gemaakt van eerder uitgevoerde onderzoeken in de omgeving van de deeltrajecten of data van vrijwilligers. In de rapportage worden alleen veldbezoeken genoemd die door het waterschap zelf zijn uitgevoerd. Nergens wordt melding gemaakt van onderzoeksrondes, die conform de diverse onderzoeksprotocollen dienen te zijn uitgevoerd.</p>	<p>Het waterschap heeft de onderzoeken die in het kader van de A15 zijn uitgevoerd, niet als bron opgenomen in het achtergrondrapport Natuur. Onderzoeken die door grote projecten zijn uitgevoerd, waaronder Via15, leveren over het algemeen onderzoeksdata terug aan de NDFF. Het waterschap heeft in deze fase onder andere gebruik gemaakt van data uit de NDFF.</p>

<p>Data, tijden en het aantal veldmedewerkers dat is ingezet tijdens het onderzoek is niet te controleren. De indieners kunnen dan ook niet anders concluderen dat de veldbezoeken indicatief zijn geweest en geen onderzoekend karakter hebben met als doel aan- of afwezigheid te kunnen vaststellen.</p>	<p>Het waterschap voert in de opvolgende planuitwerkingsfase zelf ecologisch soortgericht onderzoek uit, zoals toegelicht in het antwoord op zienwijze 10-18. Dit gebeurt conform de daarvoor geldende onderzoeksprotocollen.</p>
---	---

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.11 ZIENSWIJZE 11 – ZAAKNUMMER 201744

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indiener is van mening dat zijn eigendommen gezien de mogelijk grote gevolgen wel degelijk een maatwerklocatie betreffen</p>	<p>Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>Op deze locatie is geen sprake van het raken van een woning of strikt beschermde natuurwaarden. Het waterschap ziet geen reden om van deze locatie een maatwerklocatie te maken.</p>
<p>2 In het gebiedsperspectief wordt ingezet op het versterken van het cultureel erfgoed. Het cultureel erfgoed voor het deelgebied Mosterdhof zijn het historische verkavelingspatroon. Deze is, volgens de indiener, sinds lange tijd verdwenen en niet meer zichtbaar in het landschap. De indiener zou graag een onderzoek zien waaruit blijkt dat dit historisch verkavelingspatroon nog aanwezig is in het landschap.</p>	<p>In Figuur 1 is een uitsnede te zien van de het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, in te zien via https://www.ahn.nl/ahn-viewer), waarop de oude verkavelingsstructuur zichtbaar is. De oude verkaveling stamt uit begin 19e eeuw, en ligt in de nabijheid van havezate De Pol. Zie hiervoor de uitsnede van de rivierkaart uit 1830 in Figuur 2. De structuur is herkenbaar op de hoogtekaart en niet in het landschap zichtbaar. Figuur 1 en Figuur 2 zijn onderaan in deze zienswijze toegevoegd.</p>
<p>3 Er wordt ingezet op de dijk als natuurinclusieve en circulaire dijk. In het achtergrondrapport wordt door het waterschap aangegeven dat klei-ingraving een negatief effect heeft op de natuurwaarden buitendijks. Dit wordt niet onderbouwd. Uit het achtergrondrapport 'natuur' blijkt zelfs dat de natuur zich zal herstellen en mogelijk zelfs zal verbeteren als gevolg van vernatting van de lagere delen van het gebied. De indiener is dan ook van mening dat het waterschap zichzelf hier tegensprekt. Tevens is de indiener van mening dat de ruimtelijke kwaliteit niet als negatief beoordeeld kan worden maar als positief omdat de natuur zich op lange termijn positief kan ontwikkelen door de vernatting.</p>	<p>In het achtergrondrapport Duurzaamheid (biodiversiteit) staat dat de klei-ingraving van alternatief 1 deeltraject Tussen de Bruggen West potentieel kansen biedt voor het ontwikkelen van moeraslandschap. Echter, in het buitendijkse gebied liggen al bestaande waarden vanuit Natura 2000 en GNN. Een doorsnijding van de bestaande waarden is daarom een negatief effect (-). Ook in het achtergrondrapport natuur wordt de klei-ingraving (zeer) negatief beoordeeld, vanwege ruimtebeslag op Natura2000-gebied, GNN-gebied, Groene Ontwikkelingszone en ganzenrustgebieden.</p> <p>Voor ruimtelijke kwaliteit geldt dat in het gebiedsperspectief in dit deeltraject wordt ingezet op het versterken van de recreatieve waarde van de dijk. Alternatief 1 is op onderdelen strijdig met de leidende principes en het gebiedsperspectief, met name door aantasting van natuurwaarden en historische structuren buitendijks. Alternatief 1 scoort daarom negatief (-).</p>
<p>4 Met betrekking tot duurzaamheid wordt in dit project gekeken naar circulariteit (beperken, hergebruiken en toekomstig hergebruik materialen), emissie en compensatie en biodiversiteit.</p> <p>In het achtergrondrapport wordt gesteld dat alternatief 1 het materiaalgebruik vergroot en dat dit een negatieve score oplevert, echter betreft het hier een natuurlijk materiaal. Alternatief 2 scoort positief, maar dit betreft het aanbrengen van een kunststof damwand in de grond. De indiener vindt het onbegrijpelijk dat het aanbrengen van kunststof tot tien meter in de bodem beter scoort dan het aanbrengen van natuurlijk kleimateriaal in het thema duurzaamheid.</p>	<p>Voor het aspect "mate van beperken materiaalgebruik" wordt beoordeeld in welke mate het alternatief het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt. Een verticale maatregel scoort positief (+) op dit aspect, omdat het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt blijft (in absolute zin in m²/m³). Een klei-ingraving (alternatief 1) tot en met 40 meter scoort negatief, omdat een klei-ingraving leidt tot veel grond(stof)verbruik.</p> <p>Voor het aspect "mate van hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het inzetten van hergebruikte materialen en/of grondstoffen.</p>

	<p>Met betrekking tot (toekomstig) hergebruik van materialen scoren beide alternatieve gelijk. Ook dit is opvallend te noemen. Een kunststof damwand kan namelijk niet duurzaam hergebruikt worden, dan wel verwijderd worden zonder risico's op achterblijven van kunststof materiaal. Klei kan zeer goed hergebruikt worden, bijvoorbeeld voor de baksteenindustrie of dijkverzwaringen. Rivierklei is zelfs een vernieuwbare grondstof. De sedimentatie (neerslag) van nieuwe kleideeltjes is gemiddeld 1 cm per jaar. Door de constante aanvoer hiervan blijft de voorraad klei oneindig beschikbaar. Daar komt bij, dat over een groot aantal jaren gezien minder wordt gewonnen dan de rivieren in de uiterwaarden afzetten. Daarmee rangschikt klei zich, samen met hout en bijvoorbeeld schelpen, in de categorie vernieuwbare grondstoffen. Dit blijkt uit studie door onderzoeksinstituut Deltares samen met de Universiteiten van Utrecht en Wageningen.</p>	<p>De klei-ingraving voorland scoort gemiddeld neutraal (0); 50% van de benodigde klei komt uit hergebruik (+), maar de uitkomende grond is door verontreiniging niet hoogwaardig her te gebruiken (-). Verticale maatregelen bieden geen mogelijkheden voor lokaal hergebruik van vrijkomende materialen, maar wel voor productie uit recycling en scoren daarmee neutraal (0). Het uitgangspunt is dat de kunststof schermen voor 100% uit gerecycled kunststof zijn geproduceerd.</p> <p>Voor het aspect "mate van toekomstig hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het toekomstig hergebruiken van materialen en/of grondstoffen, door op het einde van de levensduur de materialen en/of grondstoffen uit te nemen (terug te winnen) en zo hoogwaardig mogelijk her te gebruiken. Een klei-ingraving wordt 1 meter onder het maaiveld aangelegd (en is daardoor lastiger terug te winnen) en scoort daarmee positief (+). Verticale maatregelen, zowel stalen damwanden als kunststof schermen, hebben een levensduur van meer dan 100 jaar. Het uithalen of de herwinbaarheid van een scherm uit de grond is geen eenvoudige opgave. In de praktijk blijven deze constructies vaak ook achter in de dijk. Het kunststof scherm moet met de huidige inzichten worden verbrand om energie terug te winnen. Deze scoort daarom zeer negatief (- -). Door de grondoplossing in het alternatief (++) komt de totaalscore voor alternatief 2 uit op 0.</p> <p>Overigens ziet het waterschap nog kansen om de negatieve effecten van het kunststof scherm nog te mitigeren, door alternatieve oplossingen te onderzoeken. Dit wordt opgepakt in de opvolgende fasen (planuitwerking en realisatie).</p> <p>Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de beoordeling van deze aspecten aan te passen.</p>
5	<p>Op het gebied van emissie en compensatie wordt gesteld dat alternatief 1 leidt tot een gemiddelde milieu-impact en wordt daarmee als positief beoordeeld. Alternatief 2 zorgt voor een zwaardere milieu-impact en wordt daarmee als negatief beoordeeld. De indiener is van mening dat alternatief 2 als zijnde zeer negatief beoordeeld moet worden. Een kunststof wand met een lengte van circa 500 meter en een diepte van 10 meter moet namelijk ook gefabriceerd worden in een fabriek met alle bijbehorende uitstoot van dien. De indiener is van mening dat alternatief 2 als zeer negatief kan worden beoordeeld met betrekking tot emissie en compensatie. De indiener vraagt het waterschap Rijn en IJssel dan ook om hier nogmaals goed onderzoek naar te laten doen.</p>	<p>De emissies worden uitgedrukt in de vorm van een milieukostenindicator-waarde (MKI-waarde). Deze waarde komt voort uit een softwaretool genaamd Dubocalc. In deze tool is de milieuimpact van specifieke onderdelen van dijkversterkingen uitgezocht en ingevuld. De MKI-waarde laat zien hoeveel impact een bepaald alternatief heeft op het milieu. Alle milieuimpact gedurende de levensduur van een product worden meegenomen: productie, bouw, gebruik, sloop en hergebruik. De milieuimpact verschilt per kansrijk alternatief. Bijvoorbeeld, voor de kunststof damwanden geldt dat met name de productie van de damwanden een grote impact heeft op het milieu. Voor het alternatief klei-ingraving heeft vooral het grondverzet (graven, vervoeren, verwerken) een grote impact op het milieu. Om de totale milieubelasting van elk alternatief te bepalen, zijn gegevens uit de Nationale Milieudatabase gebruikt. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen reden om de beoordeling aan te passen.</p>
6	<p>achtergrondrapport draagvlak staat beschreven dat beide alternatieven volgens de deelnemers aan het lokale atelier en de dijkdenkers bijeenkomsten zowel negatieve als positieve gevolgen hebben.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat over het detailniveau van het VKA, zorgen over het verwijderen van bomen, zorgen over schade aan tuinen en de impact op privacy en zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen.</p>

<p>Lokale atelier Mosterdhof en het gecombineerde Lokale Atelier Mosterdhof en Tussen de bruggen zijn positief over alternatief 1. De negatieve effecten voor alternatief 1 zijn voornamelijk de vermindering van de natuurwaarden, al gaat dit conform het eerder geschrevene in het kopje 'ruimtelijke kwaliteit' volgens de indiener niet op. Positieve reacties op alternatief 1 zijn het voorkomen van overlast en woongenot vermindering als gevolg van werkzaamheden in de tuinen van bewoners (privacy, trillingen, geluidsoverlast). De dijkdenkers zijn negatief tegenover alternatief 1, vanwege het effect op de natuurgebieden. Dat tuinen en woningen niet worden geraakt zien de Dijkdenkers als positief. Alternatief 2 wordt door Lokale Ateliers als negatief ervaren door het ruimtebeslag op tuinen. De Dijkdenkers zijn dan weer positief daar de natuurwaarden niet geschaad worden.</p> <p>De indiener vreest dat, als gevolg van de werkzaamheden binnendijs, hij enorme schade leidt aan zijn privacy. De geplande werkzaamheden hebben als gevolg dat zijn coniferen haag van circa 5 tot 6 meter hoog en een breedte van 1 tot 1,5 meter, die rondom het eigendom zijn geplant gekapt zullen moeten worden, dan wel in de loop der tijd bezwijken als gevolg van de uitgevoerde werkzaamheden. Deze unieke haag is voor de indiener onvervangbaar. De indiener vindt het tevens noemenswaardig het waterschap aangeeft zoveel mogelijk bomen te willen besparen bespreken, echter zullen als gevolg van de werkzaamheden conform alternatief 2 circa 150 kapitale coniferen gekapt moeten worden.</p> <p>De indiener geeft aan de woning te hebben gekocht om te kunnen genieten van zijn privacy, door dit rigoureuze plan van het waterschap dreigt hij dit alles te verliezen. Tevens bestaat de vrees bij de indiener dat als gevolg van de werkzaamheden er scheuren in zijn funderingen en muren ontstaan, waardoor de indiener voor een enorme kostenpost vreest.</p> <p>De indiener verneemt graag van het waterschap hoe deze van plan zijn om te gaan met dergelijke problematiek.</p>	<p>Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de nota van Antwoord, paragraaf 2.2 (detailniveau van het VKA), 2.6 (zorgen over het verwijderen van bomen), paragraaf 2.7 (zorgen over schade aan tuinen) en paragraaf 2.3 (zorgen over schade aan gebouwen).</p>
<p>7 In de categorie natuur scoort alternatief 1 zeer negatief. Dit geldt voor het gehele deelgebied. Alhoewel in het achtergrondrapport de effecten onder het kopje 'permanent' worden benoemd betreffen de effecten (conform het achtergrondrapport) allemaal tijdelijke negatieve effecten. De natuur zal zich herstellen en mogelijk door vernatting van de lagere delen als gevolg van klei-ingraving zelfs deels verbeteren. In het achtergrondrapport wordt de beoordeling van de effecten op de natuur als 'permanent' beoordeeld, terwijl in hetzelfde achtergrondrapport wordt gesteld dat er slechts sprake is van tijdelijke negatieve effecten. Op langere termijn kunnen de maatregelen zelfs leiden tot een positief effect op de natuur. De uitgevoerde natuurtoets dient dan ook te worden gebaseerd op de tijdelijke effecten en op de effecten op de lange termijn en kunnen dan ook als positief worden beoordeeld. Voor de indiener reden te meer om voor alternatief 1 te kiezen.</p>	<p>Tijdelijke effecten zijn de effecten die enkel tijdens de uitvoeringsfase optreden of die binnen enkele jaren omkeerbaar zijn. Dit conform de definitie in paragraaf 3.3. van het MER fase 1. Alternatief 1 heeft een grote impact op Natura 2000 gebieden (Vogelrichtlijn) door ruimtebeslag. Dit zal meer herstel- en/of ontwikkelingstijd vergen. Dit duurt langer dan binnen enkele jaren. Daarom wordt dit effect gezien als een permanent effect.</p> <p>In dit stadium is niet te voorspellen in hoeverre maatregelen op de lange termijn een positief effect kunnen hebben op de natuur. Als er bomen gekapt worden is herstel erg lang, andere vegetatie herstelt (veel) sneller, maar het is onvoorspelbaar of de kwaliteit dan beter of slechter wordt en of er dezelfde natuurwaarde terugkomt. Zelfs als er op termijn toch andere natuur voor terugkomt, is er eerst altijd sprake van verslechtering van de huidige natuurwaarde.</p>

	<p>Daarnaast worden in het gehele uiterwaardengebied allerlei maatregelen genomen voor Ruimte voor de Rivier. Deze maatregelen hebben ook tijdelijk een negatief effect op de natuur ter plekke.</p>	<p>Dat is niet op voorhand weg te strepen tegen eventuele positieve effecten van nieuwe natuur.</p> <p>Voor grote bouw- en graafprojecten in de uiterwaarden, waaronder Ruimte voor de Rivier, geldt dat de te nemen of genomen maatregelen afhankelijk zijn van de opgave en/of doelstelling van het project. De projecten moeten voldoen aan de op dat moment geldende wet- en regelgeving en doen in het kader daarvan onderzoek naar de effecten van het project op omgeving en milieu.</p> <p>Een voorbeeld van een project in de uiterwaarden bij Westervoort is het Rivierklimaatpark IJsselpoort. Dit Rivierklimaatpark bevindt zich tussen Arnhem en Giesbeek. De opgave van het Rivierklimaatpark is onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit, door het realiseren van een nevengeul. Hiervoor heeft het Rivierklimaatpark varianten ontwikkeld. Het klopt dat deze varianten buitendijks ruimtebeslag hebben. Deze varianten overlappen grotendeels niet met de klei-ingraving in alternatief 1 van de dijkversterking. Het Rivierklimaatpark IJsselpoort maakt in de volgende fase van het project zelf een afweging tussen de verschillende varianten. Hiervoor onderzoekt het Rivierklimaatpark het effect van deze varianten op omgeving en milieu (zie hiervoor het gepubliceerde startdocument). Hierin worden ook de effecten op Natura2000- en GNN onderzocht. Het Rivierklimaatpark maakt mede op basis hiervan een afweging.</p> <p>Het Rivierklimaatpark IJsselpoort is een raakvlakproject van de dijkversterking. De projecten houden rekening met elkaar en er is regelmatig afstemming tussen de twee projecten. De dijkversterking houdt, conform vereisten van de mer-procedure, in het milieueffectrapport rekening met autonome (vergunde) ontwikkelingen. Rivierklimaatpark IJsselpoort is geen vergunde ontwikkeling. De dijkversterking maakt daarom een eigen afweging, op basis van effecten van de onderzochte alternatieven. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. Alternatief 1 scoort vanuit de dijkversterking op basis van een integrale afweging negatiever dan de binnendijkse alternatieven. Dit zijn meer aspecten dan alleen het aspect Natuur.</p>
8	<p>Beide alternatieven scoren neutraal op bodemkwaliteit. De indiener is het hier niet mee eens, daar het aanbrengen van een kunststoffen wand, naar inziens van de indiener, wel degelijk risico's met zich meebrengt. Zo kunnen kunststoffen deeltjes door erosie in verloop van jaren uitspoelen, waardoor de bodem onnodig verontreinigd wordt of kunnen er bij verwijdering van het kunststof stukken kunststof afbreken en blijven zitten in de bodem. Deze risico's zijn niet meegenomen in de beoordeling van de alternatieven. De indiener stelt vast dat er getoetst wordt op verkeerde uitgangspunten en dat er een nieuwe beoordeling op de feitelijke situatie noodzakelijk is.</p>	<p>In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht.</p> <p>Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden.</p>

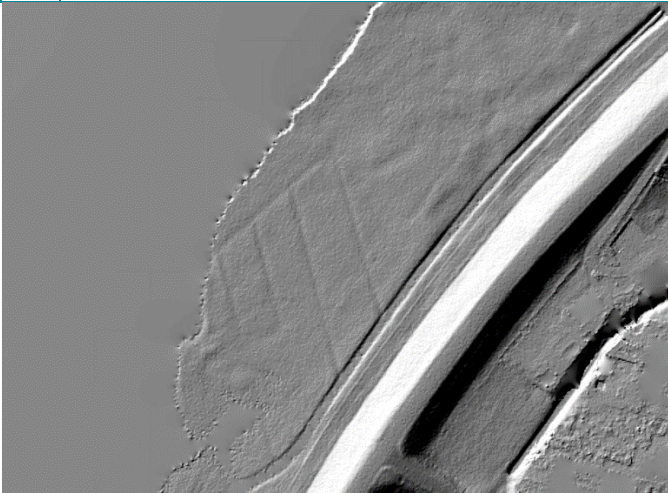
	<p>Indiener benoemd later in de zienswijze het volgende: Wat niet door het waterschap is meegenomen bij beoordeling van dit achtergrondrapport is het risico dat het kunststof door de jaren heen gaat eroderen en gaat uitspoelen in het grondwater. Dit risico wordt aannemelijker wanneer bij verwijdering van de kunststof damwand er (kleine) stukken kunststof afbreken, daar deze gevoeliger zullen zijn dan de grote damwand.</p>	<p>Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p>
9	<p>In het thema Landschap, cultuurhistorie en archeologie scoort alternatief 1 zeer negatief en alternatief 2 negatief. Gesteld wordt dat alternatief 1 zeer negatieve effecten heeft op het landschap, de cultuurhistorie en archeologie. De vraag rijst bij de indiener waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaardengebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring ten behoeve van het beschermen van de inwoners er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Bij de maatregelen ten behoeve van Ruimte voor de Rivier worden landschap, cultuurhistorie en archeologie ook ernstig aangetast.</p> <p>De effecten op landschap cultuurhistorie en archeologie worden door klei-ingraving minimaal aangetast naar mening van de indiener. Van een historisch verkavelingspatroon is geen sprake. Blijkens de interactieve kaart welke is gepubliceerd door het waterschap wordt de buitendijkse waterplas nauwelijks aangepast als gevolg van de klei-ingraving, echter wordt alleen de oever iets opgehoogd. Dit hoeft geen negatieve gevolgen te hebben voor de klei-put. Ook de historische weg veerdam hoeft niet opgehoogd te worden. De maatregelen kunnen tot aan de wegberm getroffen worden. De indiener verzoekt het waterschap dan ook om de tekeningen voor alternatief 1 aan te passen zodat de historische weg Veerdam behouden blijft.</p>	<p>De indiener vraagt waarom het wel mogelijk is dat in het uiterwaardengebied maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Voor de beantwoording hiervan, verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 11-7. In aanvulling daarop, staat in het startdocument van het Rivierklimaatpark beschreven dat zij de effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie gaan onderzoeken.</p> <p>De cultuurhistorische waardevolle elementen op en rondom de dijk staan beschreven in hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport landschap, cultuurhistorie en archeologie en weergegeven op kaarten in MER Bijlage C Themakaarten. De effectbeoordeling voor cultuurhistorie en archeologie voor de dijkversterking PanWes is gebaseerd op een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek is opgesteld door Arcadis, door een senior KNA-archeoloog en cultuurhistorici. Het bureauonderzoek is getoetst door de provincie Gelderland. Het waterschap voegt het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023 inclusief bijlagen toe aan de definitieve nota VKA. Op basis van het bureauonderzoek is uit verschillende bronnen gebleken dat er sprake is van cultuurhistorisch waardevolle elementen die geraakt worden door een ingreep met klei-ingraving. In Figuur 1 is een uitsnede te zien van de AHN, waarop de historische verkavelingsstructuur zichtbaar is. De oude verkaveling stamt uit begin 19e eeuw, en ligt in de nabijheid van havezate De Pol (zie de uitsnede van de rivierkaart uit 1830 in Figuur 2). De structuur is herkenbaar op de hoogtekaart en niet in het landschap zichtbaar. Een ingreep met klei-ingraving zorgt ervoor dat deze onomkeerbaar verloren gaan. Herstellen levert landschappelijk hetzelfde beeld op, maar kan dit effect niet vermijden. Het aantasten wordt gezien als een permanent effect op cultuurhistorie en scoort daarom negatief. Ook tast de klei-ingraving de historische weg aan. Mogelijke mitigatie van het effect op de historische weg is in deze fase niet diepgaand onderzocht, omdat het kansrijk alternatief niet is gekozen tot VKA. Vooralsnog is het negatieve effect een optelsom van de historische weg en historische verkaveling.</p>
10	<p>Beide alternatieven hebben geen significant effect op het grond- en oppervlaktewater. Hierin kan de indiener zich grotendeels vinden. Alternatief 1 blokkeert als gevolg van klei-ingraving een sloot, hierdoor komt het oppervlaktewater in het geding.</p>	<p>Het waterschap is voornemens te kiezen voor een binnendijkse versterking. De dijkversterking heeft daarmee geen raakvlak met de sloot buitendijks. Een onderzoek naar het verleggen van de sloot is daarom niet aan de orde.</p>

	Indien de sloot van significante waarde is voor het oppervlaktewater zou een, voor de indiener, logische maatregel zijn om de afgesloten arm te verleggen en elders in de IJssel uit te laten monden. Voor de indiener is het van belang dat hier onderzoek naar gedaan wordt.	
11	De indiener vraagt zich af hoe groot de gevolgen voor de grondwaterstroming in de bovenste tien meter zullen zijn als gevolg van het plaatsen van de damwand. Heeft het waterschap hier nader onderzoek naar gedaan? Voor de indiener is dit van essentieel belang om een goede beoordeling te doen van deze effecten.	De zienswijze van de indiener gaat over de gevolgen voor de grondwaterstroming in de bovenste tien meter als gevolg van het plaatsen van de damwand. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4 (zorgen over wateroverlast).
12	<p>In het achtergrondrapport woon- en leefomgeving worden de aspecten wonen, landbouw, bedrijvigheid, recreatie, bomen, verkeer en hinder toegelicht. Met betrekking tot bedrijvigheid, recreatie en verkeer zijn beide alternatieven als 'neutraal' beoordeeld. De indiener kan zich hierin vinden.</p> <p>Met betrekking tot wonen wordt alternatief 1 en 2 als 'neutraal' beoordeeld. De indiener kan zich hier niet in vinden. De effecten die alternatief 2 heeft op zijn woongenot is als zeer negatief te beoordelen. Als gevolg van uitvoering van alternatief 2 waarbij er circa drie meter verkocht moet worden aan het waterschap, er een zakelijk recht strook van circa 5 meter gevestigd wordt, moet de indiener zijn gehele conifeerhaag kappen waardoor zijn gehele privacy verdwijnt. Dit heeft een significante waardedaling van de woning met schuur, zwembad en tuin als gevolg. De indiener vindt dit onacceptabel, terwijl er buitendijks voldoende ruimte beschikbaar is om maatregelen te treffen. Daarnaast is het waterschap voornemens zeer dicht langs de woning van de indiener diep in de grond te gaan. De gevolgen voor de funderingen en muren van de woning en schuur zijn niet te overzien. De indiener is tevens bang voor lekkages aan het zwembad, welke hij veelvuldig gebruikt.</p> <p>Verderop in de zienswijzebrief geeft de indiener het volgende aan: De voornaamste knelpunten voor de indiener liggen in het feit dat hij ernstig in zijn privacy geschaad wordt als gevolg van de noodzakelijke kap van de coniferen, te meer nog omdat het waterschap verkondigd zo min mogelijk bomen te willen kappen.</p> <p>Een ander zorgelijk knelpunt is de waardedaling die ontstaat na uitvoering van alternatief 2. Niet alleen de waardedaling als gevolg van het vestigen van het zakelijk recht, maar ook de algehele waardedaling van het eigendom welke zal ontstaan door onder andere woongenotvermindering. De indiener is ook bang voor schade aan zijn gebouwen en zwembad als gevolg van de werkzaamheden zo dicht bij zijn eigendommen. Denk hierbij aan scheurvorming in funderingen, muren en zwembad met alle (financiële) gevolgen van dien. Verzakking van de gebouwen is op termijn ook een aandachtspunt.</p>	De indiener benoemt dat er sprake is van een zakelijk recht strook op zijn perceel; dit is vooralsnog niet van toepassing op basis van het VKA. De zienswijze van de indiener gaat tevens over de omvang van het permanent ruimtebeslag, de impact van de werkzaamheden op de tuin, zorgen over verlies aan privacy, zorgen over schade en een waardedaling van de woning, het grondbeleid en het kappen van bomen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2 (detailniveau van het VKA), 2.3 (schade aan gebouwen), 2.5 (grondbeleid), 2.6 (verwijderen van bomen, 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom)
13	Tevens zal de zakelijk recht strook niet meer als tuin gebruikt kunnen worden, daar deze gebruikt moet worden voor de stabiliteit van de dijk. In de praktijk betekent dat dat deze strook alleen gebruikt mag worden als grasland/bloemenweide maar niet meer voor de functie 'tuin'.	De indiener benoemt dat er voor een stabiliteitsopgave een zakelijk recht strook wordt toegepast. Dit is niet correct. Het waterschap neemt op deze locatie maatregelen om piping tegen te gaan.

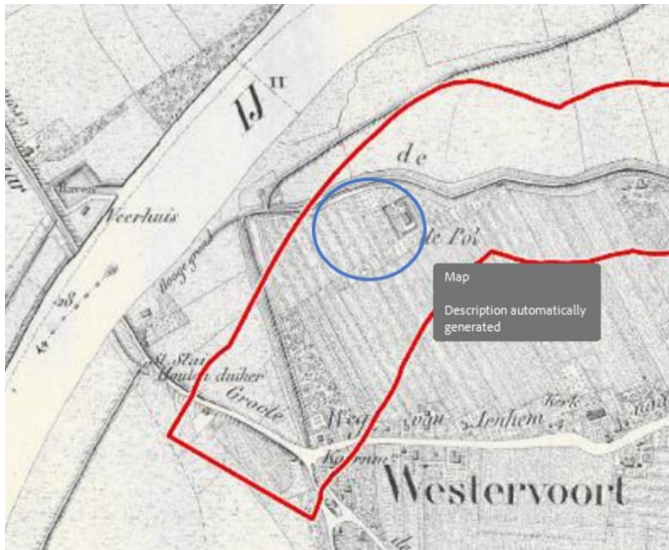
	<p>Door deze maatregelen leidt de indiener inkomensverlies. De grond die belast wordt met een zakelijk recht vervalt, naar inzien van de indiener, tot waarde nihil. Het overige bezit zal eveneens fors in waarde dalen. Indien het waterschap alternatief 2 desondanks doorzet, zit er voor de indiener niets anders op dan volledig uitgekocht te worden door het waterschap.</p>	<p>Er is op deze locatie geen sprake van een stabiliteitsberm. Voor een toelichting op het grondbeleid van het waterschap, verwijst het waterschap naar de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5.</p>
14	<p>In de online samenvatting, opgesteld door het waterschap, wordt gesproken over de kosten. De kosten voor alternatief 1 zijn volgens het waterschap meer dan 30% duurder dan het gemiddelde, terwijl alternatief 2 meer dan 30% goedkoper zal zijn dan het gemiddelde. In de onderliggende stukken staan geen onderzoeken of onderbouwingen over het kostenplaatje. De indiener twijfelt dan ook sterk aan de juistheid van dit gegeven. De indiener ontvangt graag een onderbouwing van de kosten per alternatief.</p>	<p>In par. 5.2.3 van de nota VKA is verwoord dat bij het relevante deeltraject (Mosterdhof) de kosten tussen de 5-30% duurder zijn dan gemiddeld voor alternatief 1 en tussen de 5-30% goedkoper dan gemiddeld voor alternatief 2. Dus niet meer dan 30% duurder of goedkoper dan gemiddeld, zoals aangegeven door indiener.</p> <p>Het waterschap heeft een kostennota opgesteld, ter onderbouwing van de kosten. Deze kostennota bevat marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. De kostennota is opgesteld in lijn met de hiervoor te gebruiken Standaard Systematiek Kostenramingen (SSK). De belangrijkste onderscheidende kostendrijvers in de raming bij alternatief 1 zijn de kosten voor de klei ingraving, waaronder leverantie van klei, kosten voor afvoer vrijkomende grond en voor het verwerken van klei. De belangrijkste onderscheidende kostendrijvers in de raming bij alternatief 2 zijn het aanbrengen van een verticale maatregel tegen piping en vastgoedkosten.</p>
15	<p>De binnendijkse versterking zal leiden tot hoge vermogensschade aangezien een groot deel van de gronden een tuin- of woonbestemming hebben en niet alleen een afwaardering van dure tuingrond dient plaats te vinden, maar ook hoge schadeloosstellingen betaald zullen moeten worden wegens waardedaling van de woningen. Buitendijks liggen alleen maar landbouwgronden, welke slechts een agrarische waarde hebben van circa euro 4,- tot euro 5,- per vierkante meter. Buitendijks hoeven tevens geen hoge kosten gemaakt te worden voor uitkoop van woningeigenaren aangezien buitendijks geen woningen en tuinen zijn gesitueerd. De indiener vraagt zich dan ook af of het waterschap schadeloosstellingen van de bewoners langs het gehele dijktraject ook meegenomen heeft in de berekening van de kosten van beide alternatieven. De indiener ziet graag een kostenberekening van beide alternatieven tegemoet. Het waterschap heeft een verantwoordelijkheid naar haar burgers toe en dient daarom ook te letten op de kosten en uitgaven. Bij de beoordeling of alternatief 1 of alternatief 2 de voorkeur heeft is het ook van groot belang om alle kosten vooraf te begroten zodat een evenwichtig besluit kan worden genomen op basis van cijfermatige onderbouwingen.</p>	<p>Zoals aangegeven bij de beantwoording onder 11-14 bevat de kostennota marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. In de kostennota zijn, in lijn met de SSK, de kosten voor grondverwerving meegenomen met reële prijzen op basis van de huidige bestemming/functie. Kosten voor eventuele schadeloosstellingen als gevolg van waardedalingen zijn niet benoemd in de kostennota. Er is wel rekening gehouden met kosten om tot een zorgvuldige inpassing van het ontwerp te komen. Met deze zorgvuldige inpassing verwacht het waterschap dat waardedaling veelal kan worden voorkomen. Daarnaast bevat de kostenraming onvoorziene kosten, waarmee eventuele schadeloosstellingen kunnen worden opgevangen</p>
16	<p>In het achtergrondrapport techniek is te lezen dat met betrekking tot de ontplofbare oorlogsresten alternatief 1 zeer positief beoordeeld wordt en alternatief 2 positief. Dat alternatief 2 als positief wordt beoordeeld acht de indiener noemenswaardig. In het achtergrondrapport is te lezen dat de damwand een raakvlak heeft met een gebied dat verdacht is op ontplofbare oorlogsresten. Dit is gezien de ligging nabij woonhuizen en bijbehorende tuinen en erven ondenkbaar dat dit positief te noemen is.</p>	<p>In paragraaf 3.1 van het achtergrondrapport techniek is een toelichting gegeven op het beoordelingskader van ontplofbare oorlogsrechten. De kans dat ontplofbare oorlogsrechten verwijderd moeten worden, is positief beoordeeld, omdat de situatie hiermee verbetert. De beoordeling is daarmee in lijn met het beoordelingskader.</p>

	Een ongeluk zit immers in een klein hoekje. Alternatief 1 is met betrekking tot ontplofbare oorlogsresten een geschiktere locatie daar hier geen huizen nabij gelegen zijn.	Werkzaamheden in op ontplofbare oorlogsrechten verdacht gebied worden voorafgegaan aan nader onderzoek om te toetsen of er daadwerkelijk ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn. Er wordt dus nooit zomaar gegraven.
17	De uitvoerbaarheid van alternatief 1 is ook stukken beter dan alternatief 2. Bij alternatief 2 wordt in tuinen en nabij huizen gewerkt waarbij schade niet te voorkomen is. Denk hierbij aan trilling schade, verwijderen van bomen en hagen, verwijderen van tuinobjecten, waaronder zwembaden, tuinhuisjes en dergelijke en de schade in de vorm van waardevermindering van de grond en woning. Al met al grote gevolgen en zeer complex. Bij alternatief 1 hoeft men alleen rekening te houden met werken buiten het gesloten dijkseizoen en het broedseizoen.	In paragraaf 3.3. van het achtergrondrapport techniek is een toelichting gegeven op het beoordelingskader Uitvoerbaarheid. Er wordt gekeken naar ervaring met toegepaste technieken, complexiteit van de uitvoering en planning. In de effectbeoordeling wordt, op basis van dat beoordelingskader, geconcludeerd dat beide alternatieven hun eigen beperkingen kennen, maar goed uitvoerbaar zijn met standaard technieken. Aspecten als trillingshinder, het moeten verwijderen van bomen en objecten en schade zijn beoordeeld in het achtergrondrapport woon- en leefomgeving. Het waterschap ziet geen aanleiding om de beoordeling bij te stellen naar aanleiding van de zienswijze.
18	Ook op het aspect van uitbreidbaarheid voor toekomstige noodzakelijk dijkversterking is alternatief 1, naar inzien van de indiener, een logische keuze. De klei-ingraving is makkelijk uitbreidbaar. Het aanbrengen van een kunststof scherm wordt ontworpen voor een levensduur van 100 jaar. Met het oog op de toekomst en klimaatverandering is het niet ondenkbaar dat de toekomstige belasting nog hoger wordt. Het uitbreiden van het kunststoffen scherm is niet gemakkelijk.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitbreidbaarheid inderdaad iets beter dan alternatief 2 (VKA)
19	Samenvattend verzoekt de indiener op basis van voorstaande nadere onderzoeken te verrichten en deels de beoordelingen van de thema's over te doen. De indiener verwacht dat bij een nieuwe toetsing alternatief 1 alsnog positief wordt beoordeeld en afgezien wordt van uitvoering van alternatief 2. De indiener is van mening dat de tijdelijke negatieve gevolgen voor natuur en erfgoed niet opwegen tegen de permanente en tijdelijke negatieve gevolgen voor de indiener zelf. De indiener is dan ook van mening dat zijn belangen onvoldoende meegewogen zijn in het bepalen van het VKA.	Het waterschap ziet op basis van de ingebrachte zienswijze geen aanleiding om in de huidige verkenningsfase nader onderzoek te verrichten en de effectbeoordeling deels over te doen. Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorgen over overlast, schade en ruimtebeslag op percelen in voornoemde paragrafen in de nota VKA expliciet zijn benoemd en meegewogen. Het waterschap ziet mogelijkheden om deze effecten in de volgende fase deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren.
20	Het feit dat er overal in de uiterwaarden grote bouw- en graafprojecten worden uitgevoerd (onder andere in het kader van ruimte voor de rivier), maar ten behoeve van de dijk alleen binnendijks werkzaamheden uitgevoerd mogen worden is een doorn in het oog van de indiener.	De indiener verwijst naar andere bouw- en graafprojecten in de uiterwaarden. Voor de beantwoording hierop verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 11-7. Om tot een keuze voor het VKA van de dijkversterking te komen, is een integrale afweging gemaakt. Voor een uitgebreide toelichting hierop, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 16-9. Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt.

Voor een uitgebreide toelichting hierop, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 11-19.

Figuur 1 Uitsnede uit het AHN waarop de oude verkavelingsstructuur zichtbaar is.

Figuur 2 Havezate de Pol op een historische kaart uit 1830

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.12 ZIENSWIJZE 12 – ZAAKNUMMER 202198

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indieners vinden dat het waterschap (en ook de initiatiefnemers van het RKPIJ) de beste intenties beschrijft voor het herinrichten van een groot gebied met meerdere ambities, doelen en opgaven. Tegelijkertijd vergt dat van alle betrokkenen een grote mate van samenwerking en afstemming. In de uitwerking ervan merken de indieners dat het opknippen van het gebied in projecten met verschillende initiatiefnemers het niet gemakkelijker en overzichtelijker maakt. Juist ook niet voor de indieners als leken c.q. bewoners. (Nieuwe) Wetgeving, abstracte nota's, bestuurlijke processen, definities duizelt hen meer dan af en toe.</p>	<p>Verschillende initiatiefnemers hebben plannen in het gebied, en hebben elkaar gevonden in de afstemming. Door reguliere afstemming voorkomen de projecten zo veel mogelijk dubbel werk, besparen ze belastinggeld en reduceren ze hinder en overlast. Het zijn echter losse projecten, met elk een eigen planning, besluitvormingstraject en informatievoorziening. De projecten doen er veel aan om communicatie, participatie en planningen op elkaar af te stemmen. Dat het desondanks tot duizelingen leidt, kan het waterschap zich goed voorstellen. Het waterschap staat er altijd voor open vragen te beantwoorden en onduidelijkheden weg te nemen via direct contact met de omgevingsmanager of via e-mail: panwes@wrij.nl.</p>
<p>2 Eerst willen de indieners graag hun belangen expliciet maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> · Het minimaal behouden van het huidige woonplezier. Wij zien ook een bredere context in een ruimere omgeving, m.a.w. wat gebeurt er nabij de woning? · Het voorkomen van waardedaling van perceel, woning en bijgebouwen als gevolg van de dijkversterking. · Het zoveel mogelijk voorkomen van schade en overlast aan perceel, woning en bijgebouwen als gevolg van de dijkversterking. · Goede betrokkenheid bij het (verdere) ontwerp- en besluitvormingsproces. · Concrete afspraken, inclusief garanties, maken over onvermijdbare schade en overlast. 	<p>Het waterschap neemt de belangen ter kennisgeving aan en zorgt voor een zorgvuldig participatietraject in de opvolgende planuitwerkingsfase, waarin ook grondeigenaren worden betrokken. De zienswijze van de indieners gaan verder over wat er gebeurt nabij de woning, het voorkomen van waardedaling en voorkomen van schade en overlast aan perceel. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2 (detailniveau van het VKA), 2.3 (schade aan gebouwen), 2.7 (schade aan tuinen), 2.8 (hinder en overlast) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).</p>
<p>3 Tot nu toe ervaren de indieners een beperkte betrokkenheid bij het project. Er is een bewonerscollectief/klankbordgroep, die volgens de indieners geen taak heeft om met bewoners die niet in deze groep zitten af te stemmen. Er zijn enkele algemene informatiebijeenkomsten geweest. Tot aan het VKA (mei 2024) was er geen individuele afstemming met de indieners over het MER, VKA (VKA) c.q. maatwerklocaties. Gezien de uitkomst (VKA) en de hoeveelheid informatie daaromheen was dit voor de indieners lastig tot zich te nemen en te overzien, mede gezien de vakantieperiode. De indieners hadden hier graag meer betrokkenheid c.q. ondersteuning in willen zien.</p>	<p>In grote projecten als onze dijkversterking heeft elke belanghebbende een andere behoefte ten aanzien van het moment waarop zij (individueel) betrokken willen worden. Het waterschap heeft in de afgelopen verkenningsfase een zorgvuldig participatietraject doorlopen, waarmee zij heeft getracht belanghebbenden in voldoende mate in de gelegenheid te stellen om informatie te verkrijgen. Zij heeft dit gedaan met meerdere informatiebijeenkomsten, formele kennisgevingen, nieuwsbrieven, online informatieverstrekking en een belevingswaardenonderzoek. Hiermee heeft het waterschap het brede publiek geïnformeerd over het project. Ook zijn er diverse participatiegroepen (klankbordgroep en lokale ateliers) georganiseerd, waarvoor belanghebbenden zich konden aanmelden. Direct belanghebbenden - denk aan dijkbewoners, perceeleigenaren en bedrijven langs de dijk - hebben bij aanvang van het project een brief ontvangen met een uitnodiging voor de eerste informatiebijeenkomst. Ook heeft het waterschap met veel dijkbewoners contact, in het kader van voorbereidend onderzoek op hun percelen.</p>

		<p>De aanloop naar het moment van de eerste echte keuze, het VKA, heeft het waterschap aangegrepen als moment om met de direct belanghebbenden (nader) kennis te maken en in gesprek te gaan, voor zover dat nog niet gebeurd was. Ten aanzien van het bewonerscollectief: het waterschap heeft in de vorming en werking van het collectief geen aandeel (gehad). Wel kan het waterschap stellen dat alle bewoners dezelfde informatieverstrekking en mogelijkheden tot informeren hebben gehad als het collectief aan de IJsseldijk.</p>
4	<p>De twee hoofdkeuzes van het waterschap lijken, voor de indieners, vooraf gemaakt en daarmee sturend te zijn voor het VKA, terwijl dat niet is onderbouwd met argumenten. De hoofdkeuzes worden geformuleerd aan het begin van hoofdstuk 4. Het VKA. In de aanhef staat: <i>“Hiertoe wordt allereerst ingegaan op de door het waterschap gemaakte hoofdkeuzes.”</i> Vervolgens in par. 4.1.: <i>“Het waterschap wil een dijkversterking die optimaal invulling geeft aan de opgaven en ontwerputgangspunten, die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. Om recht te doen aan het uitgangspunt eenheid en verscheidenheid, één van de leidende principes vanuit de notitie ruimtelijke kwaliteit, maakt het waterschap hoofdkeuzes voor het gehele dijktraject. Ze kiest daarmee zoveel mogelijk vergelijkbare ingrepen, waarbij ze oog heeft voor de verscheidenheid in natuurlijke en meer verstedelijkte en gemoderniseerde landschappen.”</i> En even verder: <i>“De twee hoofdkeuzes leiden tot de volgende redeneerlijn voor het VKA van de dijkversterking PanWes. Deze redeneerlijn vormt de basis voor het VKA, ...”</i></p> <p>De indieners lezen het als een vooraf gemaakte keuze die een filter is op de onderzochte alternatieven. Ook lijkt het een wat eenzijdige keuze vanuit het waterschap (één van de stakeholders, het waterschap kiest), waarbij beheer een nogal prominente rol krijgt.</p> <p>Het is voor hen moeilijk navolgbaar hoe de hoofdkeuzes tot stand zijn gekomen en wat de argumentatie daarbij is. Bij het beoordelingskader (alle aspecten die belangrijk zijn worden beoordeeld) lijken deze hoofdkeuzes niet meteen logisch en lijken hiermee een groter gewicht in de afweging van alternatieven te krijgen dan andere criteria.</p>	<p>Voor een toelichting op het proces, dat heeft geleid tot de gemaakte hoofdkeuzes, wordt verwezen naar paragraaf 5.1 van de nota VKA. In paragraaf 5.1.2 is te lezen dat de hoofdkeuzes zijn gebaseerd op een uitgebreide analyse, waarin de effectbeoordeling van de Kansrijke Alternatieven in het MER fase 1 een essentiële rol heeft gespeeld. De hoofdkeuzes zijn dus niet vooraf gemaakt en ook niet bepalend geweest voor de onderzochte alternatieven. In de analyse die ten grondslag ligt aan de hoofdkeuzes hebben de 6 criteria uit de integrale afweging (zie figuur 5.3 en H3 in de nota VKA) een centrale rol gespeeld. De hoofdkeuzes zijn daarmee breder gefundeerd, dan uitsluitend beheer (dat onder het criterium Techniek valt). In paragraaf 5.2 is de beoordeling van de alternatieven op basis van de 6 criteria ook op deeltraject niveau inzichtelijk gemaakt, waarmee het VKA ook op deeltraject niveau is beoordeeld en navolgbaar afgewogen met de andere alternatieven.</p>
5	<p>Ook is – voor zover de indieners kunnen nagaan – niet beschreven of en hoe deze keuzes met andere stakeholders, waaronder de indieners als bewoners, zijn gedeeld en besproken. Als draagvlak belangrijk is hadden de indieners hierin graag betrokken willen zijn.</p>	<p>In de Nota VKA is beschreven welke participatie heeft plaatsgevonden en wat daarvan het resultaat is geweest (zie par 5.1.3 van de nota VKA). Het is niet realistisch om het draagvlak bij alle direct belanghebbenden op te halen. Daarom is gewerkt met verschillende participatiegroepen, waarin de verschillende belangen vertegenwoordigd zijn. Hieronder valt ook het belang van dijkbewoners (o.a. woongenot). Voor deze groepen hebben alle belanghebbenden zich bij de start kunnen opgeven. Tijdens de eerste informatiebijeenkomst en in communicatie in die fase heeft het waterschap de omgeving uitgenodigd zitting te nemen in één van de groepen. Vervolgens heeft een zorgvuldig proces plaatsgevonden, zodat evenwichtige groepen ontstonden, waarin de verschillende belangen zijn vertegenwoordigd. Opgeven voor één van de groepen kan overigens nog steeds.</p>

		Het waterschap heeft oog voor alle belangen. Daarom is er nu en straks in de planuitwerkingsfase in de uitwerking van het VKA directe afstemming met bewoners en bedrijven langs de dijk, bijvoorbeeld om de inpassingsmogelijkheden van de versterkingsmaatregelen te bespreken.
6	Versterking buitenwaarts is weliswaar onderzocht en lijkt op het eerste gezicht ook gedegen. Toch blijft bij de indieners de vraag bestaan of een buitenwaartse versterking toch niet mogelijk zou zijn en wellicht zelfs zou kunnen leiden tot een ander VKA. Het lijkt op basis van de twee hoofdkeuzes mogelijk te snel opzijgeschoven te worden. Het gaat hier over een ingreep die decennia moet meegaan. Het is voor o.a. natuur eveneens van belang dat ze de rust heeft en krijgt om zich natuurlijk te kunnen ontwikkelen. De huidige situatie is in vigerende wettelijke documenten beschreven als (zeer) waardevol, maar tegelijkertijd ook als verder te ontwikkelen (op langere termijn, Beheerplan Rijntakken). Nu er 'fors' wordt ingegrepen in de uiterwaarden (bedrijf verwijderen, geul graven, werkzaamheden bij bedrijf Putman e.d.) zijn er, naar inziens van de indieners, misschien ook juist kansen en mogelijkheden. Dit zien de indieners niet verder uitgewerkt in de stukken. Als natuurverbetering als vertrekpunt wordt gekozen komt het waterschap wellicht tot een andere afweging. Elders in het land is dit bijvoorbeeld onlangs bij dijkversterking Wijk bij Duurstede - Amerongen (ook allemaal N2000 in uiterwaarden) door het waterschap met succes toegepast. Ondanks ADC-toets. En ook de Millingerwaard is een schoolvoorbeeld van natuurverbetering. Dit vergt wel een brede blik op de opgaven (RKPIJ en dijkversterking) en een lange termijnperspectief op het gebied. En dat is volgens de indieners nu juist de kern van de verkenning, dat alle opties (ook de minder voor de hand liggende) verkent en tegen elkaar afgewogen worden. Mede in het kader van duurzaamheid voor toekomstige generaties.	Zoals aangegeven in de beantwoording onder zienswijze 12-4 zijn alle kansrijke alternatieven zorgvuldig en met hetzelfde detailniveau onderzocht in het MER fase 1. Er is dus geen alternatief op basis van hoofdkeuzes "te snel opzij geschoven". Het waterschap is het eens dat moet gekeken met een brede blik en naar een synergie in opgaven. Er is daarom nauwe afstemming met het raakvlakproject RKPIJ en er wordt met aangrenzende projecten gewerkt aan een gezamenlijk gebiedsverhaal, dit met als doel te komen tot een samenhangend ontwerp. De buitenwaartse alternatieven bieden geen aanvullende kansen om invulling te geven aan opgaven vanuit RKPIJ en hebben zwaarwegende negatieve effecten, vergeleken met het VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.
7	Ook valt het de indieners op dat de taludafwerking van de hoogtemaatregel alleen aan de binnenkant is toegepast bij de alternatieven. Een buitenwaartse afwerking zou het onderzoek meer compleet maken	De hoogteopgave wordt in de planuitwerking nader uitgewerkt. In de huidige verkenningfase is, op basis van huidige kennis en inzichten, het maximaal benodigde ruimtebeslag weergegeven. In de planuitwerking verwacht het waterschap het ruimtebeslag te kunnen optimaliseren.
8	Maatwerklocaties zijn nog niet uitgewerkt, terwijl de effecten daarvan de indieners fors treffen. Dat baart hen zorgen. Een keuze nu voor het VKA houdt dergelijke consequenties voor de indieners in. Gezien voorgaande punten kunnen zij daar moeilijk zomaar overheen stappen.	De zienswijze van de indieners gaat over het detailniveau van het ontwerp in de verkenningfase. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2. In aanvulling daarop, begrijpt het waterschap de zorgen van de indieners. Het waterschap ziet kansen om het ruimtebeslag verder te optimaliseren en geeft dit met onder andere maatwerklocaties en ontwerpogaven ook door richting de volgende fase. In paragraaf 4.2.3 van de nota VKA is voor de IJsseldijk beschreven welke optimalisaties het waterschap voor maatwerklocaties onderzoekt. Dit doet het waterschap in overleg met de grondeigenaren.
9	Graag zien de indieners e.e.a. nader uitgelegd en/of aangevuld met nader onderzoek.	Het waterschap gaat ervan uit dat met de beantwoording van de overige zienswijzenpunten voldoende invulling is geven aan deze wens.

10	De indieners zien graag vanaf nu een intensievere betrokkenheid en het vastleggen van concrete afspraken met hen.	<p>Indieners hebben in de aanloop naar de terinzagelegging van de nota VKA een persoonlijk gesprek gevoerd met het projectteam. Bijzonderheden die naar boven kwamen en gemaakte afspraken in dat gesprek, of op een ander moment, worden door het waterschap vastgelegd.</p> <p>De ervaren intensiteit van de betrokkenheid is voor iedereen anders. Bij het organiseren van participatie houdt het waterschap rekening met het moment en de intensiteit van de participatie, altijd in relatie tot het doel waarvoor de participatie op dat moment wordt georganiseerd.</p> <p>Het waterschap heeft naar aanleiding van deze zienswijze contact opgenomen met de indiener, waarbij verwachtingen over betrokkenheid in de opvolgende fasen met elkaar zijn gedeeld.</p>
11	De indieners maken zich zorgen over de effecten van de binnenwaartse versterking op hun eigendommen en woonplezier. Mocht er onverhoopt toch worden gekozen voor het huidige VKA verzoeken de indieners om een degelijke nulmeting en een onafhankelijke partij in te schakelen om de schade te taxeren en bepaalt welke schade moet worden hersteld, hoe dat moet en wanneer dat moet zijn gerealiseerd. Hierbij kijken de indieners naar wat er in Groningen met de bewoners is gebeurd rondom het proces van aardbevingsschade door gaswinning. Een dergelijke aanpak hopen zij niet te ervaren.	De zienswijze van de indieners gaat over zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3
12	Het vertrouwen in de overheid c.q. het waterschap staat onder druk bij een van de indieners. Voorbeeld is het weiland aan de dijk en grenzend aan de tuin van de indieners. Het is en was in eigendom van het waterschap, maar de laatste 30 jaar in eigen beheer. Nu is zonder enig overleg en compensatie de afrastering weggehaald die tevens afrastering van de tuin was en lijken de gevolgen voor de indieners te zijn > geen privacy meer, inloop achtertuin door vreemden. Alle argumenten van indieners zijde werden afgedaan als 'beleid'. Enig invoelingsvermogen en overleg, om samen tot een goede oplossing te komen, hadden de indieners zeer op prijs gesteld.	Het waterschap gaat hier graag met de indieners over in gesprek en neemt hierover contact op met de indieners. Over de manier en het moment waarop, neemt het waterschap contact op met de indieners.
13	De indieners verzoeken het waterschap om de nota VKA c.q. het onderzoek dat daarvoor nodig is uit te breiden en daarna opnieuw een afweging te maken.	Het waterschap ziet, op basis van de ingediende zienswijze, geen aanleiding om in de verkenningsfase nader onderzoek te doen en het VKA te heroverwegen.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.13 ZIENSWIJZE 13 – ZAAKNUMMER 202202

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De indieners geven aan dat hen tot nu toe steeds is voor gehouden dat hun locatie een maatwerk locatie is. De indieners willen dit graag van het waterschap ook op papier zien staan. Uit de documenten komt dit volgens indieners niet duidelijk naar voren en de indieners willen geen misverstanden achteraf.</p>	<p>In hoofdstuk 4.2.3 van de nota VKA staan de maatwerklocaties voor het deeltraject IJsseldijk benoemd. De woning van indieners valt daar niet onder. Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>De woning van indieners is volgens deze definitie geen maatwerklocatie, waarmee er geen sprake is van een wijziging van de nota VKA.</p> <p>Maatwerklocaties zijn met een cirkel op de visualisatie in bijlage 1 van de nota VKA weergegeven. Het waterschap realiseert zich dat specifiek op deze locatie de duiding van de maatwerklocatie met een cirkel mogelijk tot verwarring heeft geleid. Deze cirkel betreft het te realiseren maatwerk voor een naastgelegen woning, zoals ook blijkt uit de opsomming in hoofdstuk 4.2.3.</p>
<p>2 De indieners geven bovendien aan dat op de tekening hun huis niet eens ingetekend staat. Alleen het huis van de buurman.</p>	<p>Het huisnummer staat inderdaad niet op de kaart. De woning zelf staat wel ingetekend. Het ontbreken van het label lijkt een omissie te zijn in de data van de Rijksoverheid, die het waterschap als bron gebruikt. Het waterschap heeft hiervan melding gemaakt bij de leverancier van de data en zal zorgen dat dit in het kaartmateriaal van het waterschap in het vervolg goed wordt weergegeven.</p>
<p>3 Verderop in de stukken staat dat er een damwand in de teen van de dijk wordt toegepast. Dit is nog niet met de indieners besproken, daarnaast vragen de indieners zich af hoe het zit met schade aan het huis door het plaatsen van die damwand. Hoe wordt daar mee omgegaan, de indieners nemen aan dat het waterschap dit nog met de indieners komt bespreken voor het waterschap gewoon aan het werk gaat.</p>	<p>Indieners hebben een persoonlijk gesprek gehad met het projectteam van de dijkversterking. Daarin is ook het VKA op de locatie ter hoogte van de woning van indieners toegelicht.</p> <p>De zienswijze van de indieners gaat ook over de zorgen over schade aan gebouwen. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3.</p>
<p>4 Als uitgangspunt voor de maatwerkoplossing wordt voor een woning in de directe nabijheid een gecombineerde damwand voor zowel piping als macrostabiliteit voorgesteld in de teen van de dijk. Over een oplossing waarbij de damwand in het talud van de dijk komt (dus verder van de woningen) wordt niet gesproken, terwijl dit (naar inzien van de indieners) met weinig meer kosten ook mogelijk is. En ook niet om hier iets meer ruimte te maken door de dijk iets buitenwaarts te verleggen. Dit zou in combinatie met het nabije bedrijf en andere woningen een boel kosten en gedoe besparen denken de indieners terwijl het voor het Natura 2000 plan weinig effect zal hebben.</p>	<p>Zoals bij zienswijze 13-1 benoemd is voor de woning IJsseldijk 100 geen sprake van maatwerk. De zienswijze van de indieners gaat verder over de situering van de verticale maatregel en daarmee het detailniveau van het ontwerp in de verkenningsfase. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.</p> <p>De indieners doen een suggestie om de dijk iets buitenwaarts te verleggen. Een buitenwaartse verlegging (asverschuiving) is ter plaatse het traject Tussen de Bruggen West één van de alternatieven die is afgewogen om tot het VKA te komen. Hiertoe is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn toegelicht in H3 van de nota VKA.</p>

5	<p>Verder valt het de indieners op dat er bij hen een forse steunberm (lees verlies aan tuin, naar schatting 10 m1 breed) komt. Zowel links als rechts van de indieners is dat niet ingetekend. De indieners vragen zich af of dit niet vreemd is en of de macrostabiliteit hier niet met een damwand opgelost kan worden.</p>	<p>Op deze locatie is een stabiliteitsprobleem, vanwege de grondopbouw, de hoogte van het maaiveld en de geometrie van de dijk. Dit probleem doet zich niet voor bij de aangrenzende locaties en is zorgvuldig onderzocht.</p> <p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt. Deze staat beschreven in paragraaf 4.1 van de nota VKA. Hierin staat uitgelegd waarom het waterschap de voorkeur heeft voor in grond uitgevoerde versterkingsmaatregelen. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen. In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt het ontwerp geoptimaliseerd. Hierin onderzoekt het waterschap hoe impact op de omgeving zoveel mogelijk voorkomen kan worden.</p>
6	<p>Tot slot is bij de indieners een onderhoudspad van 5m1 getekend. De indieners denken dat dat hier niet past en hier zeker over in gesprek moeten gaan met het waterschap. De indieners vinden het daarom raar dat ze niet aangemerkt staan als maatwerklocatie.</p>	<p>Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>Op basis van deze zienswijze, is geen reden om hier een maatwerklocatie van de maken. De zienswijze van de indieners gaat ook over de onderhoudsstrook. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.9.</p>
7	<p>De indieners maken zich best zorgen. De manier waarop tot nu toe met hen is gecommuniceerd wordt als erg moeizaam ervaren. De indieners geven aan eerst niet zo veel te horen en lijkt het bijna onmogelijk contact met het waterschap te leggen, vervolgens staat het huis van de indieners niet op de tekeningen benoemd en ook niet als maatwerklocatie aangemeld in het VKA terwijl de indieners zelf persoonlijke gesprekken hebben gehad op eigen initiatief en is hen door het waterschap verzekerd een maatwerklocatie te zijn. De indieners geven aan te snappen dat de veiligheid van velen belangrijker is dan de eigen wensen maar geven ook aan al 23 jaar te hebben gewerkt om dit plekje hun thuis te maken. Daar wordt voor hun gevoel nu overheen gewalst. De indieners geven aan in de persoonlijke gesprekken te worden verzekerd dat er goed met hen gecommuniceerd gaat worden vooraf aan de definitieve keuzes maar het voelt toch iets anders wanneer zij de stukken lezen.</p>	<p>Het waterschap heeft met het VKA een eerste keuze op hoofdlijnen gemaakt, waarmee toegewerkt wordt naar een veilige dijk voor het te beschermen achterland. Het is daarbij nadrukkelijk niet de bedoeling over belangen van individuele perceeleigenaren te walsen. Met de persoonlijke gesprekken voorafgaand aan de publicatie van de nota VKA heeft het waterschap een eerste stap gezet in het aangaan van een persoonlijke relatie met alle direct belanghebbenden. Ook in de opvolgende fase voorziet het waterschap in gesprekken met grondeigenaren en ziet zij voldoende ruimte voor inbreng van wensen op perceelniveau, bijvoorbeeld rond het inpassingsvraagstuk van de versterkingsmaatregelen.</p> <p>Voor de reactie op de vraag over de maatwerklocatie, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 13-1.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.14 ZIENSWIJZE 14 – ZAAKNUMMER 202206

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 In 1996 zijn door het Waterschap Rijn en IJssel (destijds Polderdistrict Rijn en IJssel) de buitendijkse gronden, welke onder andere in eigendom toebehoorde aan de indieners, speciaal aangekocht zodat de gronden konden ingezet worden voor dijkversterking. In 1996 is door Polderdistrict Rijn en IJssel toegezegd dat zij na uitvoering van de klei- ingraving het buitengebied weer volledig in oude staat zal herstellen, dit is echter nooit gebeurd. De betreffende geulen en bomen zijn niet in oude staat herstelt. Deze gronden zijn destijds voor een vriendelijke prijs verkocht aan het Waterschap Rijn en IJssel. Ondanks de ruimhartige medewerking in het verleden worden de indieners nu alsnog benadeeld door het voornemen om binnendijks maatregelen te nemen ten behoeve van de versterking van de dijk in plaats van buitendijkse maatregelen. Tot verbazing van de indieners zijn de gronden welke zij in 1996 aan het Waterschap Rijn en IJssel heeft verkocht sinds 2006 in eigendom van Staatsbosbeheer. De regie van Waterschap Rijn en IJssel over de dijkverzwaren buitendijks is hierdoor verloren gegaan.</p>	<p>Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Over de toezegging uit 1996 dat het buitengebied weer in oude staat zou worden hersteld, is meer onderzoek nodig. Ook het uitzoeken onder welke omstandigheden de grond is aangekocht van indieners en welke informatie destijds is verstrekt vraagt om nader onderzoek. Dit staat los van de dijkversterking. Over deze onderwerpen wordt met indieners contact opgenomen.</p> <p>Voor de beantwoording van deze zienswijze voor wat betreft het gekozen VKA en de relatie met het binnendijkse gebied wordt verwezen naar de reactie onder zienswijze 14-5. In aanvulling hierop meldt dat bij de gemaakte integrale afweging om tot het VKA te komen, de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven zijn meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
<p>2 De locatie van de indieners is op de interactieve kaart aangegeven als 'maatwerklocatie', echter in de Nota treft de indieners hierover niets terug. Tevens valt het de indieners op dat zij plotseling vallen onder het deeltraject Loo-schans in plaats van deeltraject Loo, met alle gevolgen van dien. Zo wil Waterschap Rijn en IJssel nu plotseling een verhoogde steunberm van 10 meter aanleggen op grond van de indieners. Hier is nooit over gecommuniceerd met de indieners.</p>	<p>Deeltrajecten zijn een geografische indeling en staan los van de veiligheidsopgave. Voor het ontwerp had het niet uitgemaakt of indieners in deeltraject Loo of Loodijk Schans had gelegen. De deelgebieden staan sinds begin 2023 vast. De indieners vallen dus nog steeds onder het deeltraject Loo. Dit is niet gewijzigd. De steunberm en noodzaak daarvan is besproken met indieners tijdens een persoonlijk gesprek.</p> <p>Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>In een eerdere fase heeft het waterschap Kansrijke Alternatieven (KA) onderzocht. In deze fase was er sprake van een derde type maatwerk, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heel lokaal is sprake van een afwijkende veiligheidsopgave ten opzichte van de rest van het traject <p>Het klopt dat in de interactieve viewer, tabblad 4. Kansrijke Alternatieven, de woning van de indieners is aangeduid als maatwerk, omdat hier sprake was van een locatie waar de veiligheidsopgave heel lokaal afwijkt ten opzichte van de rest van het deeltraject. Voor het VKA zijn alleen de eerste twee definitie van maatwerk gehanteerd, zoals hierboven beschreven. Op de kaarten van het VKA, is de woning van de indieners daarom niet aangeduid als maatwerklocatie.</p>

3	<p>In het gebiedsperspectief wordt ingezet op het versterken van het cultureel erfgoed. Het cultureel erfgoed voor het deelgebied Loo zijn de Loowaard en het reliëf van een kronkelwaard. De Loowaard is een groot gebied. In de Nota wordt, naar inzien van de indieners, onvoldoende gespecificeerd wat de culturele erfgoed elementen van de Loowaard zijn. Ook wordt gesproken over een kronkelwaard, zonder deze duidelijk aan te geven en toe te lichten. Tevens wordt gesproken over cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed, zonder dat hier een onderbouwing aan wordt gegeven om welke cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed dit gaat.</p> <p>In het achtergrondrapport wordt gesteld dat klei-ingraving het cultureel erfgoed aantast. In het rapport wordt dit niet onderbouwt met feiten. Wanneer uit nader onderzoek blijkt dat er geen sprake is van aantasting van cultuurhistorische elementen, dan verdient het alsnog de voorkeur om alternatief 1 als VKA te bepalen.</p> <p>De indieners achten het onjuist dat bij klei-ingraving het reliëf niet herstelt kan worden. Tevens kan door het toepassen van maatwerk de Loowaard ook behouden blijven en kan er mogelijk verder ingezet worden op het versterken van de cultuurhistorische waarden.</p>	<p>De cultuurhistorische waardevolle elementen op en rondom de dijk staan beschreven in hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport landschap, cultuurhistorie en archeologie en weergegeven op kaarten in MER Bijlage C Themakaarten. Als basis van de effectbeoordeling is een bureauonderzoek gebruikt. Dit bureauonderzoek is opgesteld door Arcadis, door een senior KNA-archeoloog en cultuurhistorici. Het bureauonderzoek is getoetst door de provincie Gelderland. Het waterschap voegt het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023 inclusief bijlagen toe aan de definitieve nota VKA. Op basis van het bureauonderzoek is uit verschillende bronnen gebleken dat er sprake is van cultuurhistorisch waardevolle elementen die geraakt worden door een ingreep met klei-ingraving. Het aanleggen van de klei-ingraving zorgt ervoor dat onomkeerbaar oude cultuurhistorische waarden verloren gaan. Herstellen levert landschappelijk hetzelfde beeld op, maar kan dit effect niet vermijden. Het aantasten wordt gezien als een permanent effect op cultuurhistorie en scoort daarom negatief.</p> <p>Verder is er in het VKA geen sprake van maatwerk ter plaatse van het perceel van indieners, op basis van de gehanteerde definitie in het VKA, zoals beschreven in de reactie onder 14-2.</p>
4	<p>Met betrekking tot duurzaamheid wordt in dit project gekeken naar circulariteit (beperken, hergebruiken en toekomstig hergebruik materialen), emissie en compensatie en biodiversiteit. In het achtergrondrapport wordt gesteld dat alternatief 1 het materiaalgebruik vergroot en dat dit een negatieve score oplevert, echter betreft het hier naar een natuurlijk materiaal naar inzien van de indieners.</p> <p>Alternatief 3 scoort positief, maar dit betreft het aanbrengen van een kunststof damwand in de grond. De indieners vinden het onbegrijpelijk dat het aanbrengen van kunststof tot tien meter in de bodem beter scoort dan het aanbrengen van natuurlijk kleimateriaal. Met betrekking tot (toekomstig) hergebruik van materialen scoren beide alternatieven gelijk. Ook dit is opvallend te noemen. Een kunststof damwand kan namelijk niet duurzaam hergebruikt worden, dan wel verwijderd worden zonder risico's op achterblijven van plastic materialen. Klei kan daarentegen wel zeer goed hergebruikt worden, bijvoorbeeld voor de baksteenindustrie of dijkverzwaringen. Rivierklei is zelfs een vernieuwbare grondstof. De sedimentatie (neerslag) van nieuwe kleideeltjes is gemiddeld 1 cm per jaar. Door de constante aanvoer hiervan blijft de voorraad klei oneindig beschikbaar. Daarbij komt bij, dat over een groot aantal jaren gezien minder wordt gewonnen dan de rivieren in de uiterwaarden afzetten. Daarmee rangschikt klei zich, samen met hout en bijvoorbeeld schelpen, in de categorie vernieuwbare grondstoffen. Dit blijkt uit studie door onderzoeksinstituut Deltares samen met de Universiteiten van Utrecht en Wageningen.</p>	<p>Voor het aspect "mate van beperken materiaalgebruik" wordt beoordeeld in welke mate het alternatief het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt. Een verticale maatregel (stalen damwand of kunststof scherm) scoort positief (+) op dit aspect, omdat het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt blijft (in absolute zin in m²/m³). Een klei-ingraving (alternatief 1) tot en met 40 meter scoort negatief, omdat een klei-ingraving leidt tot veel grond(stof)verbruik.</p> <p>Voor het aspect "mate van hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het inzetten van hergebruikte materialen en/of grondstoffen. De klei-ingraving voorland scoort gemiddeld neutraal (0); 50% van de benodigde klei komt uit hergebruik (+), maar de uitkomende grond is door verontreiniging niet hoogwaardig her te gebruiken (-). Verticale maatregelen bieden geen mogelijkheden voor lokaal hergebruik van vrijkomende materialen, maar wel voor productie uit recycling en scoren daarmee neutraal (0). Het uitgangspunt is dat de kunststof schermen voor 100% uit gerecycled kunststof zijn geproduceerd.</p> <p>Voor het aspect "mate van toekomstig hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het toekomstig hergebruiken van materialen en/of grondstoffen, door op het einde van de levensduur de materialen en/of grondstoffen uit te nemen (terug te winnen) en zo hoogwaardig mogelijk her te gebruiken. Een klei-ingraving wordt 1 meter onder het maaiveld aangelegd (en is daardoor lastiger terug te winnen) en scoort daarmee positief (+). Verticale maatregelen, zowel stalen damwanden als kunststof schermen, hebben een levensduur van meer dan 100 jaar. Het uithalen of de herwinbaarheid van een scherm uit de grond is geen eenvoudige opgave. In de praktijk blijven deze</p>

		<p>constructies vaak ook achter in de dijk. Het kunststof scherm moet met de huidige inzichten worden verbrand om energie terug te winnen. Deze scoort daarom zeer negatief (- -).</p> <p>Overigens ziet het waterschap nog kansen om de negatieve effecten van het kunststof scherm nog te mitigeren, door alternatieve oplossingen te onderzoeken. Dit wordt opgepakt in de opvolgende fasen (planuitwerking en realisatie).</p> <p>Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de beoordeling van deze aspecten aan te passen.</p>
5	<p>In het achtergrondrapport Draagvlak staat dat Alternatief 1 tijdens de Lokale Ateliers waaraan omwonenden, bedrijven en andere direct betrokkenen deelnamen als positief werd ervaren. Alternatief 3 werd minder positief ervaren vanwege het ruimtebeslag op tuinen, de geluidsoverlast en de trillingsoverlast. De indieners kunnen zich hierin vinden. De indieners vragen zich af waarom het Waterschap Rijn en IJssel niet luistert naar de uitdrukkelijke wens van omwonenden en inwoners om te kiezen voor alternatief 1. De gevolgen de indieners zijn namelijk zeer groot. Niet alleen dienen de indieners een deel van zijn tuin te verkopen aan het Waterschap Rijn en IJssel, maar wordt ook een groot deel van de achtertuin in de toekomst volledig beperkt in gebruiksmogelijkheden.</p> <p>Het Waterschap Rijn en IJssel vindt burgerparticipatie van groot belang en vraagt ook om draagvlak bij de burgers. Het is voor de indieners dan ook onbegrijpelijk dat het Waterschap Rijn en IJssel nu niet luistert naar de burgers. Verzocht wordt om alsnog, mede op grond van de burgerparticipatie, te kiezen voor alternatief 1 buitendijkse dijkversterking.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indieners over de impact op de tuin als gevolg van het VKA. Het waterschap hecht veel waarde aan bewonersparticipatie. Het waterschap heeft daartoe aantoonbaar veel georganiseerd om belanghebbenden te faciliteren in het opkomen voor hun belang. Het is goed te realiseren dat niet alleen bewoners participeren, maar dat ook andere partijen voor hun belang opkomen en dat er ook andere aspecten zijn dan draagvlak die meewegen in de keuze voor het VKA. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorg over ruimtebeslag op tuinen expliciet benoemd en is meegewogen. Tevens is in de nota VKA aangegeven dat het waterschap mogelijkheden ziet om deze effecten in de vervolgfases van de dijkversterking deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringsmethoden. Ook ziet het waterschap mogelijkheden voor medegebruik van de berm. Deze optimalisatie is als ontwerpopgave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
6	<p>Op het gebied van emissie en compensatie wordt gesteld dat alternatief 1 voor 30% meer milieu impact zorgt dan alternatief 3. Echter ontbreekt hierbij een degelijke onderbouwing. Daarnaast vragen de indieners zich ten eerste af of de gestelde cijfers kloppen. Een kunststof wand met een lengte van ruim 800 meter en een diepte van 10 meter moet namelijk ook gefabriceerd worden in een fabriek met alle bijbehorende uitstoot van dien. In het achtergrondrapport onder het kopje 'Mosterdhof' staat zelfs het volgende geschreven: '<i>Wel zorgt de productie van de kunststof damwanden voor veel milieu-impact ten opzichte van een oplossing in grond</i>'. De indieners zijn dan ook van mening dat beide alternatieven niet optimaal zijn met betrekking tot emissie en compensatie. De indieners ontvangen graag een nadere onderbouwingen op grond van vooraanstaande ingebrachte punten en vragen.</p>	<p>De emissies worden uitgedrukt in de vorm van een milieukostenindicator-waarde (MKI-waarde). Deze waarde komt voort uit een softwaretool genaamd Dubocalc. In deze tool is de milieupact van specifieke onderdelen van dijkversterkingen uitgezocht en ingevuld. De MKI-waarde laat zien hoeveel impact een bepaald alternatief heeft op het milieu. Alle milieupact gedurende de levensduur van een product worden meegenomen: productie, bouw, gebruik, sloop en hergebruik. De milieupact verschilt per kansrijk alternatief. Bijvoorbeeld, voor de kunststof damwanden geldt dat met name de productie van de damwanden een grote impact heeft op het milieu. Voor het alternatief klei-ingraving heeft vooral het grondverzet (graven, vervoeren, verwerken) een grote impact op het milieu. Om de totale milieubelasting van elk alternatief te bepalen, zijn gegevens uit de Nationale</p>

		Milieudatabase gebruikt. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen reden om de beoordeling aan te passen.
7	<p>In de categorie natuur scoort alternatief 1 zeer negatief. Dit geldt voor het gehele deelgebied. Alhoewel in het achtergrondrapport de effecten onder het kopje 'permanent' worden benoemd, betreffen de effecten (conform het achtergrondrapport) allemaal tijdelijke negatieve effecten. De natuur zal zich herstellen en mogelijk door vernatting van de lagere delen als gevolg van klei-ingraving zelfs deels verbeteren. In het achtergrondrapport wordt de beoordeling van de effecten op de natuur als 'permanent' beoordeeld, terwijl in hetzelfde achtergrondrapport wordt gesteld dat er slechts sprake is van tijdelijke negatieve effecten. Op langere termijn kunnen de maatregelen zelfs leiden tot een positief effect op de natuur. De uitgevoerde natuurtoets dient dan ook te worden gebaseerd op de tijdelijke effecten en op de effecten op de lange termijn en kunnen dan ook als positief worden beoordeeld. De indieners vinden dit reden te meer om voor alternatief 1 te kiezen.</p> <p>Daarnaast wordt in het gehele uiterwaardengebied allerlei maatregelen genomen voor Ruimte voor de Rivier. Deze maatregelen hebben ook tijdelijk een negatief effect op de natuur ter plekke. Een risico met betrekking tot de vergunbaarheid beamen de indieners, echter kunnen hier op voorhand met de betrokken partijen maatwerkafspraken over gemaakt worden volgens de indieners.</p>	<p>Tijdelijke effecten zijn de effecten die enkel tijdens de uitvoeringsfase optreden of die binnen enkele jaren omkeerbaar zijn. Dit conform de definitie in paragraaf 3.3. van het MER fase 1. Alternatief 1 heeft een grote impact op Natura 2000 gebieden (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn) door ruimtebeslag. Dit zal meer herstel- en/of ontwikkelingstijd vergen. Dit duurt langer dan binnen enkele jaren. Daarom wordt dit effect gezien als een permanent effect.</p> <p>In dit stadium is niet te voorspellen in hoeverre maatregelen op de lange termijn een positief effect kunnen hebben op de natuur. Als er bomen gekapt worden is herstel erg lang, andere vegetatie herstelt (veel) sneller, maar het is onvoorspelbaar of de kwaliteit dan beter of slechter wordt en of er dezelfde natuurwaarde terugkomt. Zelfs als er op termijn toch andere natuur voor terugkomt, is er eerst altijd sprake van verslechtering van de huidige natuurwaarde. Dat is niet op voorhand weg te strepen tegen eventuele positieve effecten van nieuwe natuur.</p> <p>Voor grote bouw- en graafprojecten in de uiterwaard, waaronder Ruimte voor de Rivier, geldt dat de te nemen of genomen maatregelen afhankelijk zijn van de opgave en/of doelstelling van het project. De projecten moeten voldoen aan de op dat moment geldende wet- en regelgeving en doen in het kader daarvan onderzoek naar de effecten van het project op omgeving en milieu. Een voorbeeld van een project in de uiterwaarden bij Westervoort is het Rivierklimaatpark IJsselpoort. Dit Rivierklimaatpark bevindt zich tussen Arnhem en Giesbeek. De opgave van het Rivierklimaatpark is onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit, door het realiseren van een nevengeul. Hiervoor heeft het Rivierklimaatpark varianten ontwikkeld en onderzoekt het Rivierklimaatpark het effect van deze varianten op omgeving en milieu (zie hiervoor het gepubliceerde startdocument). Het Rivierklimaatpark maakt mede op basis hiervan een afweging over maatregelen die worden genomen.</p>
8	Het Waterschap Rijn en IJssel heeft, zoals eerder beschreven, in 1996 de gronden buitendijks aangekocht ten behoeve van dijkversterking. Een logisch vervolg op deze maatregel zou voor de indieners dan ook zijn om in het kader van het dijkversterkingsproject Pannerdense Waard – Westervoort 2024 het buitendijkse gebied in te zetten voor dijkversterking.	Zoals beschreven in de beantwoording onder zienswijze 14-5 is een integrale afweging gemaakt om tot een keuze voor het VKA te komen. Hierin zijn de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.
9	Beide alternatieven scoren voor bodemkwaliteit neutraal. Hier zijn de indieners het niet mee eens, daar het aanbrengen van een kunststoffen wand wel degelijk risico's met zich meebrengt. Zo kunnen kunststoffen deeltjes door erosie in verloop van jaren uitspoelen, waardoor de bodem onnodig verontreinigd wordt of kunnen er bij verwijdering van het kunststof stukken kunststof afbreken en blijven zitten in de bodem. Deze risico's zijn niet meegenomen in de beoordeling van de alternatieven. De indieners stellen vast dat er getoetst wordt op	In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in

	<p>verkeerde uitgangspunten en dat er een nieuwe beoordeling op de feitelijke situatie noodzakelijk is.</p>	<p>beeld konden worden gebracht. Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p>
10	<p>In het thema Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie scoort alternatief 1 zeer slecht en alternatief 3 slecht. Gesteld wordt dat alternatief 1 zeer negatieve effecten heeft op het landschap, de cultuurhistorie en archeologie. De vraag rijst voor de indianers waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaarden gebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring ten behoeve van het beschermen van de inwoners er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Bij de maatregelen ten behoeve van Ruimte voor de Rivier worden landschap, cultuurhistorie en archeologie ook ernstig aangetast.</p> <p>De effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie zijn, naar inziens van de indianers, onvoldoende onderzocht. Gesteld wordt dat vermoedelijk oudhoevig land, rabatten en een historische weg aanwezig zijn zonder dat dit nader onderzocht is. De indianers zijn van mening dat er eerst degelijk onderzoek gedaan dient te worden naar het landschap, de cultuurhistorie en de archeologie. De indianers verzoeken het Waterschap Rijn en IJssel dan ook om hier eerst onderzoek naar te laten doen en daarna pas te beoordelen of alternatief 1 als zeer slecht kan worden beoordeeld, dan wel de effecten minder zijn dan thans op vage aanname is gebaseerd.</p>	<p>De indianers vragen waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaarden gebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring ten behoeve van het beschermen van de inwoners er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Voor de beantwoording hierop verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 14-7 (laatste deel).</p> <p>De indianers geven aan dat hun inziens de effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie onvoldoende onderzocht wordt. Voor het antwoord op deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 14-3.</p>
11	<p>Beide alternatieven hebben geen significant effect op het grond- en oppervlaktewater. Hierin kunnen de indianers zich grotendeels vinden. Echter bestaat het risico dat het kunststof door de jaren heen gaat eroderen en gaat uitspoelen in het grondwater. De risico wordt aannemelijker wanneer bij verwijdering van de kunststof damwand er (kleine) stukken kunststof afbreken, daar deze gevoeliger zullen zijn dan de grote damwand. Tot slot vragen de indianers zich af hoe groot de gevolgen voor de grondwaterstroming in de bovenste tien meter zullen zijn als gevolg van het plaatsen van de damwand. De indianers vragen of het Waterschap Rijn en IJssel hier nader onderzoek naar heeft gedaan. Om een goede beoordeling te doen van deze effecten is dit van essentieel belang.</p>	<p>In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleilig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht.</p> <p>Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p> <p>De zienswijze van de indianers gaat daarnaast over het effect van grondwaterstroming als gevolg van het plaatsen van een damwand. Er zijn meerdere indianers met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4.</p>
12	<p>In het thema woon- en leefomgeving worden de aspecten wonen, landbouw, bedrijvigheid, recreatie, bomen, verkeer en hinder toegelicht.</p>	

<p>Met betrekking tot landbouw, bedrijvigheid, recreatie en verkeer zijn beide alternatieven als 'neutraal' beoordeeld. De indieners kunnen zich hierin vinden. Met betrekking tot wonen wordt alternatief 1 als 'neutraal' beoordeeld en alternatief 3 als 'negatief' beoordeeld. De indieners kunnen zich hierin niet vinden. De effecten die alternatief 3 heeft op zijn woongenot is als zeer negatief te beoordelen. Als gevolg van uitvoering van alternatief 3 waarbij er circa drie meter verkocht moet worden aan Waterschap Rijn en IJssel, er een zakelijk recht strook van circa vijf meter gevestigd wordt en een werkstrook van nader te bepalen breedte tijdelijk in gebruik gegeven moet worden, moeten de indieners hun tuinhuis afbreken en zijn twee kapitale bomen, te weten een Japanse Honing Boom en een Kastanje kappen. De indieners vinden dit onacceptabel, terwijl er buitendijks voldoende ruimte beschikbaar is om maatregelen te treffen. Bovendien was het Waterschap Rijn en IJssel eigenaar van een deel van betreffende gronden in de Loowaard. Tevens zal de zakelijk recht strook niet meer als tuin gebruikt kunnen worden, daar deze gebruikt moet worden voor de stabiliteit van de dijk. In de praktijk betekent dat dat deze strook alleen gebruikt mag worden als grasland / bloemenweide maar niet meer voor de functie 'tuin'. Door deze maatregelen leiden de indieners vermogensverlies. De grond die belast wordt met een zakelijk recht vervalt, naar inziens van de indieners, tot waarde nihil. Het overige bezit zal eveneens fors in waarde dalen. Bovendien zal het tuinhuis verplaatst moeten worden, met alle kosten van dien.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indieners inzake de impact op de tuin als gevolg van het VKA en begrijpt dat dit door indieners als zeer negatief wordt beschouwd. De effectbeoordeling om te komen tot het VKA is op deeltraject niveau gedaan, waarbij wel degelijk aandacht is besteed aan individuele situaties. Zoals beschreven bij de beantwoording onder 14-5 heeft het waterschap impact op tuinen expliciet meegenomen in de integrale afweging. Het waterschap gaat in de opvolgende planuitwerkingsfase, in goed overleg met grondeigenaren, aan de slag met het zorgvuldig inpassen en waar mogelijk optimaliseren het ontwerp, waarbij zij ook kansen ziet voor medegebruik van een deel van de bermen. De zienswijze van de indieners gaat ook over het grondbeleid, te verwijderen bomen, zorgen over schade aan tuinen en vermogensverlies. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijzen over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijzen is gegeven in de Nota van Antwoord, respectievelijk paragrafen 2.5 (grondbeleid), 2.6 (verwijderen van bomen), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).</p>
<p>13 In de online samenvatting, opgesteld door Waterschap Rijn en IJssel, wordt gesproken over de kosten. De kosten voor alternatief 1 zijn volgens Waterschap Rijn en IJssel meer dan 30% duurder dan het gemiddelde, terwijl alternatief 3 meer dan 30% goedkoper zal zijn dan het gemiddelde. In de onderliggende stukken staan geen onderzoeken of onderbouwingen over het kostenplaatje. De indieners twijfelen dan ook sterk aan de juistheid van dit gegeven, daarom zouden de indieners graag een degelijke onderbouwing zien van het kostenplaatje voor zowel alternatief 1 buitendijkse verzwaring, als voor alternatief 3 binnendijkse verzwaring. Het Waterschap Rijn en IJssel heeft ook een verantwoordelijkheid naar haar burgers toe en dient daarom ook te letten op de kosten en uitgaven. Bij de beoordeling of alternatief 1 of alternatief 3 de voorkeur heeft is het ook van groot belang om alle kosten vooraf te begroten, zodat een evenwichtig besluit kan worden genomen op basis van cijfermatige onderbouwingen.</p> <p>De binnendijkse versterking zal leiden tot hoge vermogensschade aangezien een groot deel van de gronden een tuin- of woonbestemming hebben en niet alleen een afwaardering van dure tuingrond dient plaats te vinden, maar ook hoge schadeloosstellingen betaald zullen moeten worden wegens waardedaling van de woningen. Buitendijks liggen alleen maar landbouwgronden, welke slechts een agrarische waarde hebben van circa € 4,- tot € 5,- per vierkante meter.</p>	<p>Het waterschap heeft een kostennota opgesteld, ter onderbouwing van de kosten. Deze kostennota bevat marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. De kostennota is opgesteld in lijn met de hiervoor te gebruiken Standaard Systematiek Kostenramingen (SSK). De belangrijkste onderscheidende kostendrijvers in de raming bij alternatief 1 zijn de kosten voor de klei ingraving, waaronder de leverantie van klei, kosten voor afvoer vrijkomende grond en voor het verwerken van klei. De belangrijkste onderscheidende kostendrijver in de raming bij alternatief 2 is het aanbrengen van een verticale maatregel tegen piping. In de kostennota zijn, in lijn met de SSK, de kosten voor grondverwerving meegenomen met reële prijzen op basis van de huidige bestemming/functie. Kosten voor eventuele schadeloosstellingen als gevolg van waardedalingen zijn niet benoemd in de kostennota. Er is wel rekening gehouden met kosten om tot een zorgvuldige inpassing van het ontwerp te komen. Met deze zorgvuldige inpassing verwacht het waterschap dat waardedaling veelal kan worden voorkomen. Daarnaast bevat de kostenraming onvoorziene kosten, waarmee eventuele schadeloosstellingen kunnen worden opgevangen.</p>

	Buitendijks hoeven tevens geen hoge kosten gemaakt te worden voor uitkoop van woningeigenaren aangezien buitendijks geen woningen en tuinen zijn gesitueerd.	
14	In het achtergrondrapport techniek is te lezen dat met betrekking tot de ontplofbare oorlogsresten alternatief 1 zeer positief beoordeeld wordt en alternatief 3 positief. Dat alternatief 3 als positief wordt beoordeeld achten de indieners noemenswaardig. In het achtergrondrapport is te lezen dat de damwand een raakvlak heeft met een gebied dat verdacht is op ontplofbare oorlogsresten, waardoor een verhoogde kans is op het aantreffen van dergelijke oorlogsresten. Dit is gezien de ligging nabij woonhuizen en bijbehorende tuinen en erven voor de indieners ondenkbaar dat dit positief te noemen is. Een ongeluk zit immers in een klein hoekje. Alternatief 1 is met betrekking tot ontplofbare oorlogsresten een geschiktere locatie daar hier geen huizen nabij gelegen zijn.	In paragraaf 3.1 van het achtergrondrapport techniek is een toelichting gegeven op het beoordelingskader van ontplofbare oorlogsrechten. De kans dat ontplofbare oorlogsrechten verwijderd moeten worden, is positief beoordeeld, omdat de situatie hiermee verbetert. De beoordeling is daarmee in lijn met het beoordelingskader. Werkzaamheden in op ontplofbare oorlogsrechten verdacht gebied worden voorafgegaan aan nader onderzoek om te toetsen of er daadwerkelijk ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn. Er wordt dus nooit zomaar gegraven.
15	De uitvoerbaarheid van alternatief 1 vinden de indieners ook stukken beter dan alternatief 3. Bij alternatief 3 wordt in tuinen en nabij huizen gewerkt waarbij schade niet te voorkomen is. Denk hierbij aan trilling schade, verwijderen van bomen en hagen, verwijderen van tuinobjecten, waaronder tuinhuisjes en dergelijke en de schade in de vorm van waardevermindering van de grond en woning. Al met al grote gevolgen en zeer complex. Bij alternatief 1 hoeft men alleen rekening te houden met werken buiten het gesloten dijkseizoen en het broedseizoen.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitvoerbaarheid inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA). Aspecten als trillingshinder, het moeten verwijderen van bomen en objecten en schade zijn beoordeeld in het achtergrondrapport woon- en leefomgeving.
16	Ook op het aspect van uitbreidbaarheid voor toekomstige noodzakelijk dijkversterking is alternatief 1 voor de indieners een logische keuze. De klei-ingraving is makkelijk uitbreidbaar. Dit is op de locatie van de indieners ook al het geval, daar in 1996 ook al een kleipakket is aangebracht. De stalen damwand die geplaatst dient te worden gaat minimaal 100 jaar mee. Indien gekozen wordt voor een dikkere stalen damwand, kan deze nog langer mee. Het aanbrengen van een kunststof scherm wordt ontworpen voor een levensduur van 100 jaar. Met het oog op de toekomst en klimaatverandering is het niet ondenkbaar dat de toekomstige belasting nog hoger wordt. Het uitbreiden van het kunststoffen scherm is niet gemakkelijk.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitbreidbaarheid inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA).
17	Samenvattend verzoeken de indieners op basis van vooraanstaande nader onderzoeken te verrichten en deels de beoordelingen van de thema's over te doen. De indieners verwachten dat bij een nieuwe toetsing alternatief 1 alsnog positief wordt beoordeeld en afgezien wordt van uitvoering van alternatief 3. De indieners zijn van mening dat de tijdelijke negatieve gevolgen voor natuur en erfgoed niet opwegen tegen de permanente en tijdelijke negatieve gevolgen voor de indieners zelf. Indieners zijn dan ook van mening dat zijn belangen onvoldoende meegewogen zijn in het bepalen van het VKA.	Het waterschap ziet op basis van de ingebrachte zienswijze geen aanleiding om in de huidige verkenningsfase nader onderzoek te verrichten en de effectbeoordeling deels over te doen. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Voor de toelichting op de integrale afweging, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 14-5.
18	De indieners vragen zich af waarom er een onderhoudsstrook van 5 meter beoogd wordt. Momenteel heeft Waterschap Rijn en IJssel al een onderhoudsstrook van 2 meter onder aan de dijk.	De zienswijze van de indieners gaat over de noodzaak van de onderhoudsstrook. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp.

	Dit lijkt de indieners voldoende om regulier onderhoud uit te voeren. De indieners verzoeken Waterschap Rijn en IJssel deze keuze te onderbouwen.	Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.9. In aanvulling daarop voert het waterschap het maaionderhoud machinaal uit. Het onderhoudsmaterieel is in sommige gevallen 3 meter breed. Het waterschap heeft geen verharding op de onderhoudstrook en wil geen schade veroorzaken aan de dijk. Zeker in vochtige omstandigheden is dit een uitdaging. Het waterschap past daarom zoveel als mogelijk het 'versporende rijden' toe. Dat wil zeggen bij iedere werkgang (maaïen, harken, afvoeren) een 'ander spoor' wordt gepakt. Voor deze methode is een onderhoudstrook van ongeveer 5 meter nodig.
19	De indieners stoort het dat bij elke informatieavond weer nieuwe rapporten en onderzoeken naar voren kwamen, waardoor het voor de indieners moeilijk was om alle ontwikkelingen te volgen.	Een dijkversterking is een langdurig project, waarin alle belangen en thema's zorgvuldig onderzocht worden. Dat zorgt ook voor een grote hoeveelheid informatie, die in de loop van de tijd beschikbaar komt en gedeeld wordt met de omgeving. Deze informatie is nodig om een zorgvuldige afweging te kunnen maken. In aanvulling daarop spant het waterschap zich in om de grote hoeveelheid informatie voor het brede publiek op een begrijpelijke manier beschikbaar te stellen en samen te vatten, bijvoorbeeld via een video en de publieksvriendelijke samenvatting. Beide zijn te vinden op de website: https://www.wrij.nl/panwes . Ook voert het waterschap met bewoners langs de dijk gesprekken, om de plannen en de impact op bewoners langs de dijk toe te lichten. Het waterschap heeft eerder een persoonlijk gesprek gevoerd met de indiener. Als de indiener behoefte heeft aan een nieuw gesprek, staat het waterschap hiervoor open.
20	De voornaamste knelpunten voor de indieners liggen in het feit dat zij in 1996 grond hebben verkocht ten behoeve van dijkverzwaring en nu alsnog de gevolgen van binnendijkse dijkverzwaring moet dragen, zijnde onder andere de verkoop van eigendom, waardedaling van zijn eigendom, vestigen van een zakelijk recht, verwijderen tuinhuis en kappen kapitale bomen. Daarnaast is het feit dat er meer draagvlak is voor buitendijkse verzwaring, maar dat toch ingezet wordt op binnendijkse verzwaring een knelpunt.	Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Voor de beantwoording van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording van 14-5 en 14-8. De zienswijze van de indieners gaat ook over grondbeleid, te verwijderen bomen, schade aan tuinen en zorgen over waardevermindering van eigendom. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5 (grondbeleid), 2.6 (te verwijderen bomen), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).
21	Het feit dat er overal in de uiterwaarden grote bouw- en graafprojecten worden uitgevoerd (onder andere ten behoeve van Ruimte voor de Rivier), maar ten behoeve van de dijk alleen binnendijks werkzaamheden uitgevoerd mogen worden, is voor de indieners een doorn in het oog.	De indiener verwijst naar andere bouw- en graafprojecten in de uiterwaarden. Voor de beantwoording hierop verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 14-7 (laatste deel). Om tot een keuze voor het VKA van de dijkversterking te komen, is een integrale afweging gemaakt. Voor een uitgebreide toelichting hierop, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 14-5.
22	De indieners ontvangt graag een onderbouwing van de kosten per alternatief.	Voor de beantwoording van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 14-13.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.15 ZIENSWIJZE 15 – ZAAKNUMMER 202213

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 In 1996 zijn door het Waterschap Rijn en IJssel (destijds Polderdistrict Rijn en IJssel) de buitendijkse gronden, welke onder andere in eigendom toebehoorde aan de indiener, speciaal aangekocht zodat de gronden konden ingezet worden voor dijkversterking. In 1996 is door Polderdistrict Rijn en IJssel toegezegd dat zij na uitvoering van de klei-ingraving het buitengebied weer volledig in oude staat zal herstellen, dit is echter nooit gebeurd. De betreffende geulen en bomen zijn niet in oude staat herstelt. De gronden zijn destijds voor een vriendelijke prijs verkocht aan het Waterschap Rijn en IJssel. Ondanks de ruimhartige medewerking in het verleden wordt de indiener nu alsnog benadeeld door het voornemen om binnendijks maatregelen te nemen ten behoeve van de versterking van de dijk in plaats van buitendijkse maatregelen. Tot verbazing van de indiener zijn de gronden welke zij in 1996 aan het Waterschap Rijn en IJssel heeft verkocht sinds 2006 in eigendom van Staatsbosbeheer. De regie van Waterschap Rijn en IJssel over de dijkverzwaring buitendijks is hierdoor verloren gegaan.</p>	<p>Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Over de toezegging uit 1996 dat het buitengebied weer in oude staat zou worden hersteld, is meer onderzoek nodig. Ook het uitzoeken onder welke omstandigheden de grond is aangekocht van indiener en welke informatie destijds is verstrekt vraagt om nader onderzoek. Dit staat los van de dijkversterking. Over deze onderwerpen wordt met indiener contact opgenomen.</p> <p>Voor de beantwoording van deze zienswijze voor wat betreft het gekozen VKA en de relatie met het binnendijkse gebied wordt verwezen naar de reactie onder zienswijze 15-7. In aanvulling hierop meldt dat bij de gemaakte integrale afweging om tot het VKA te komen, de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven zijn meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
<p>2 Voor het deeltraject Loo zijn twee kansrijke alternatieven ontworpen door het Waterschap Rijn en IJssel, te weten KA1 'Klei-ingraving' en KA3 'Verticale maatregelen piping + aanleg kleine berm'. KA1 (hierna: alternatief 1) betreft het buitendijkse alternatief, waarbij een permanente kleilaag wordt aangebracht ter afsluiting van watervoerende zandlagen. KA3 (hierna: alternatief 3) betreft het binnendijkse alternatief, waarbij een kunststof damwand wordt aangebracht in de grond met een bijbehorende verhoogde berm van drie meter breed in combinatie met een tijdelijke werkstrook van tien meter breed. De indiener vindt het opvallend te noemen dat hier geen steunberm geplaatst hoeft te worden volgens het Waterschap, daar de gronden van de indiener het laagst liggen van de gehele buurt omdat de grond nimmer is opgehoogd bij de indiener.</p>	<p>De stabiliteit van de dijk wordt niet alleen bepaald door hoogteverschil tussen kruin en maaiveld. Opbouw en geometrie van dijk en ondergrond (en de sterkte van verschillende grondlagen) spelen hierin een belangrijke rol. Het klopt dat hier geen stabiliteitsprobleem is, ondanks dat (anders dan de rest van de Binnenwei) op deze locatie niet is opgehoogd.</p>
<p>3 In het gebiedsperspectief wordt ingezet op het versterken van het cultureel erfgoed. Het cultureel erfgoed voor het deelgebied Loo zijn de Loowaard en het reliëf van een kronkelwaard. De Loowaard is een groot gebied. In de Nota wordt, naar mening van de indiener, onvoldoende gespecificeerd wat de culturele erfgoed elementen van de Loowaard zijn. Ook wordt gesproken over een kronkelwaard, zonder deze duidelijk aan te geven en toe te lichten. Tevens wordt gesproken over cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed, zonder dat hier een onderbouwing aan wordt gegeven om welke cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed dit gaat.</p> <p>De indiener acht het onjuist dat bij klei-ingraving het reliëf niet herstelt kan worden. Tevens kan door het toepassen van maatwerk de Loowaard ook behouden blijven en kan er mogelijk verder ingezet worden op het versterken van de cultuurhistorische waarden. In het rapport wordt de keuze voor het VKA niet onderbouwt met feiten.</p>	<p>De cultuurhistorische waardevolle elementen op en rondom de dijk staan beschreven in hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport landschap, cultuurhistorie en archeologie en weergegeven op kaarten in MER Bijlage C Themakaarten. Als basis van de effectbeoordeling is een bureauonderzoek gebruikt. Dit bureauonderzoek is opgesteld door Arcadis, door een senior KNA-archeoloog en cultuurhistorici. Het bureauonderzoek is getoetst door de provincie Gelderland. Het waterschap voegt het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023 inclusief bijlagen toe aan de definitieve nota VKA. Op basis van het bureauonderzoek is uit verschillende bronnen gebleken dat er sprake is van cultuurhistorisch waardevolle elementen die geraakt worden door een ingreep met klei-ingraving. Het aanleggen van de klei-ingraving zorgt ervoor dat onomkeerbaar oude cultuurhistorische waarden verloren gaan.</p>

	<p>Wanneer uit nader onderzoek blijkt dat er geen sprake is van aantasting van cultuurhistorische elementen, dan verdient het, voor de indiener, alsnog de voorkeur om alternatief 1 als VKA te bepalen.</p>	<p>Herstellen levert landschappelijk hetzelfde beeld op, maar kan dit effect niet vermijden. Het aantasten wordt gezien als een permanent effect op cultuurhistorie en scoort daarom negatief.</p> <p>Verder is er in het VKA geen sprake van maatwerk ter plaatse van het perceel van indiener, op basis van de gehanteerde definitie in het VKA, zoals beschreven in paragraaf 4.3 van de nota VKA</p>
4	<p>Met betrekking tot duurzaamheid wordt in dit project gekeken naar circulariteit (beperken, hergebruiken en toekomstig hergebruik materialen), emissie en compensatie en biodiversiteit.</p> <p>In het achtergrondrapport wordt gesteld dat alternatief 1 het materiaalgebruik vergroot en dat dit een negatieve score oplevert, echter betreft het hier een natuurlijk materiaal. Alternatief 3 scoort positief, maar dit betreft het aanbrengen van een kunststof damwand in de grond. De indiener vindt het onbegrijpelijk dat het aanbrengen van kunststof tot tien meter in de bodem beter scoort dan het aanbrengen van natuurlijk kleimateriaal in het thema duurzaamheid. Met betrekking tot (toekomstig) hergebruik van materialen scoren beide alternatieven gelijk. Ook dit is opvallend te noemen. Een kunststof damwand kan namelijk niet duurzaam hergebruikt worden, dan wel verwijderd worden zonder risico's op achterblijven van kunststof materialen. Klei kan daarentegen wel zeer goed hergebruikt worden, bijvoorbeeld voor de baksteenindustrie of dijkverzwaringen. Rivierklei is zelfs een vernieuwbare grondstof. De sedimentatie (neerslag) van nieuwe kleideeltjes is gemiddeld 1 cm per jaar. Door de constante aanvoer hiervan blijft de voorraad klei oneindig beschikbaar. Daarbij komt bij, dat over een groot aantal jaren gezien minder wordt gewonnen dan de rivieren in de uiterwaarden afzetten. Daarmee rangschikt klei zich, samen met hout en bijvoorbeeld schelpen, in de categorie vernieuwbare grondstoffen. Dit blijkt uit studie door onderzoeksinstituut Deltares samen met de Universiteiten van Utrecht en Wageningen.</p>	<p>Voor het aspect "mate van beperken materiaalgebruik" wordt beoordeeld in welke mate het alternatief het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt. Een verticale maatregel (stalen damwand of kunststof scherm) scoort positief (+) op dit aspect, omdat het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt blijft (in absolute zin in m²/m³). Een klei-ingraving (alternatief 1) tot en met 40 meter scoort negatief, omdat een klei-ingraving leidt tot veel grond(stof)verbruik.</p> <p>Voor het aspect "mate van hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het inzetten van hergebruikte materialen en/of grondstoffen. De klei-ingraving voorland scoort gemiddeld neutraal (0); 50% van de benodigde klei komt uit hergebruik (+), maar de uitkomende grond is door verontreiniging niet hoogwaardig her te gebruiken (-). Verticale maatregelen bieden geen mogelijkheden voor lokaal hergebruik van vrijkomende materialen, maar wel voor productie uit recycling en scoren daarmee neutraal (0). Het uitgangspunt is dat de kunststof schermen voor 100% uit gerecycled kunststof zijn geproduceerd.</p> <p>Voor het aspect "mate van toekomstig hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het toekomstig hergebruiken van materialen en/of grondstoffen, door op het einde van de levensduur de materialen en/of grondstoffen uit te nemen (terug te winnen) en zo hoogwaardig mogelijk her te gebruiken. Een klei-ingraving wordt 1 meter onder het maaiveld aangelegd (en is daardoor lastiger terug te winnen) en scoort daarmee positief (+). Verticale maatregelen, zowel stalen damwanden als kunststof schermen, hebben een levensduur van meer dan 100 jaar. Het uithalen of de herwinbaarheid van een scherm uit de grond is geen eenvoudige opgave. In de praktijk blijven deze constructies vaak ook achter in de dijk. Het kunststof scherm moet met de huidige inzichten worden verbrand om energie terug te winnen. Deze scoort daarom zeer negatief (- -).</p> <p>Overigens ziet het waterschap nog kansen om de negatieve effecten van het kunststof scherm nog te mitigeren, door alternatieve oplossingen te onderzoeken. Dit wordt opgepakt in de opvolgende fasen (planuitwerking en realisatie).</p> <p>Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de beoordeling van deze aspecten aan te passen.</p>

5	<p>Op het gebied van emissie en compensatie wordt gesteld dat alternatief 1 voor 30% meer milieu impact zorgt dan alternatief 3. Echter ontbreekt hierbij een degelijke onderbouwing. Daarnaast vraagt de indiener zich ten eerste af of de gestelde cijfers kloppen. Een kunststof wand met een lengte van ruim 800 meter en een diepte van 10 meter moet namelijk ook gefabriceerd worden in een fabriek met alle bijbehorende uitstoot van dien. In het achtergrondrapport onder het kopje 'Mosterdhof' staat zelfs het volgende geschreven: '<i>Wel zorgt de productie van de kunststof damwanden voor veel milieu-impact ten opzichte van een oplossing in grond</i>'. De indiener is dan ook van mening dat beide alternatieven niet optimaal zijn met betrekking tot emissie en compensatie. De indiener zou graag een nadere onderbouwing zien op grond van vooraanstaande ingebrachte punten en vragen.</p>	<p>De emissies worden uitgedrukt in de vorm van een milieukostenindicator-waarde (MKI-waarde). Deze waarde komt voort uit een softwaretool genaamd Dubocalc. In deze tool is de milieupact van specifieke onderdelen van dijkversterkingen uitgezocht en ingevuld. De MKI-waarde laat zien hoeveel impact een bepaald alternatief heeft op het milieu. Alle milieupact gedurende de levensduur van een product worden meegenomen: productie, bouw, gebruik, sloop en hergebruik. De milieupact verschilt per kansrijk alternatief. Bijvoorbeeld, voor de kunststof damwanden geldt dat met name de productie van de damwanden een grote impact heeft op het milieu. Voor het alternatief klei-ingraving heeft vooral het grondverzet (graven, vervoeren, verwerken) een grote impact op het milieu. Om de totale milieubelasting van elk alternatief te bepalen, zijn gegevens uit de Nationale Milieudatabase gebruikt. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen reden om de beoordeling aan te passen.</p>
6	<p>Het Waterschap Rijn en IJssel heeft, zoals eerder beschreven, in 1996 de gronden buitendijks aangekocht ten behoeve van dijkversterking. Een logisch vervolg op deze maatregel zou dan ook zijn om in het kader van het dijkversterkingsproject Pannerdense Waard – Westervoort 2024 het buitendijkse gebied in te zetten voor dijkversterking.</p>	<p>Zoals beschreven in de beantwoording onder zienswijze 15-7 heeft waterschap een integrale afweging gemaakt om tot een keuze voor het VKA te komen. Hierin zijn de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
7	<p>In het achtergrondrapport draagvlak staat dat Alternatief 1 tijdens de Lokale Ateliers waaraan omwonenden, bedrijven en andere direct betrokkenen deelnamen als positief werd ervaren. Alternatief 3 werd minder positief ervaren vanwege het ruimtebeslag op tuinen, de geluidsoverlast en de trillingsoverlast. De indiener kan zich hierin vinden. De indiener vraagt zich dan ook af waarom het Waterschap Rijn en IJssel niet luistert naar de uitdrukkelijke wens van omwonenden en ander direct betrokkenen om te kiezen voor alternatief 1. De gevolgen voor de indiener zijn namelijk zeer groot. Niet alleen dient de indiener een deel van zijn tuin te verkopen aan het Waterschap Rijn en IJssel, maar wordt ook een groot deel van de achtertuin in de toekomst volledig beperkt in gebruiksmogelijkheden. Het Waterschap Rijn en IJssel vindt burgerparticipatie van groot belang en vraagt ook om draagvlak bij de burgers. Het is voor de indiener dan ook onbegrijpelijk dat het Waterschap Rijn en IJssel nu niet luistert naar de burgers. Verzocht wordt om alsnog, mede op grond van de burgerparticipatie, te kiezen voor alternatief 1 buitendijkse dijkversterking.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indiener over de impact op de tuin en overlast als gevolg van het VKA. Het waterschap hecht veel waarde aan bewonersparticipatie. Het waterschap heeft daartoe aantoonbaar veel georganiseerd om belanghebbenden te faciliteren in het opkomen voor hun belang. Het is goed te realiseren dat niet alleen bewoners participeren, maar dat ook andere partijen voor hun belang opkomen en dat er ook andere aspecten zijn dan draagvlak die meewegen in de keuze voor het VKA. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de Nota VKA. Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorgen over overlast, schade en ruimtebeslag op percelen expliciet zijn benoemd en zijn meegewogen.</p> <p>Tevens is in de nota VKA aangegeven dat het waterschap mogelijkheden ziet om in de vervolgfases van de dijkversterking deze effecten deels te mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringsmethoden. Dit is als ontwerp-opgave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>

8	<p>In de categorie natuur scoort alternatief 1 zeer negatief. Dit geldt voor het gehele deelgebied. Alhoewel in het achtergrondrapport de effecten onder het kopje 'permanent' worden benoemd, betreffen de effecten (conform het achtergrondrapport) allemaal tijdelijke negatieve effecten. De natuur zal zich herstellen en mogelijk door vernatting van de lagere delen als gevolg van klei-ingraving zelfs deels verbeteren. In het achtergrondrapport wordt de beoordeling van de effecten op de natuur als 'permanent' beoordeeld, terwijl in hetzelfde achtergrondrapport wordt gesteld dat er slechts sprake is van tijdelijke negatieve effecten. Op langere termijn kunnen de maatregelen zelfs leiden tot een positief effect op de natuur. De uitgevoerde natuurtoets dient dan ook te worden gebaseerd op de tijdelijke effecten en op de effecten op de lange termijn en kunnen dan ook als positief worden beoordeeld. Voor de indiener reden te meer om voor alternatief 1 te kiezen.</p>	<p>Tijdelijke effecten zijn de effecten die enkel tijdens de uitvoeringsfase optreden of die binnen enkele jaren omkeerbaar zijn. Dit conform de definitie in paragraaf 3.3. van het MER fase 1. Alternatief 1 heeft een grote impact op Natura 2000 gebieden (Vogelrichtlijn) door ruimtebeslag. Dit zal meer herstel- en/of ontwikkelingstijd vergen. Dit duurt langer dan binnen enkele jaren. Daarom wordt dit effect gezien als een permanent effect.</p> <p>In dit stadium is niet te voorspellen in hoeverre maatregelen op de lange termijn een positief effect kunnen hebben op de natuur. Als er bomen gekapt worden is herstel erg lang, andere vegetatie herstelt (veel) sneller, maar het is onvoorspelbaar of de kwaliteit dan beter of slechter wordt en of er dezelfde natuurwaarde terugkomt. Zelfs als er op termijn toch andere natuur voor terugkomt, is er eerst altijd sprake van verslechtering van de huidige natuurwaarde. Dat is niet op voorhand weg te strepen tegen eventuele positieve effecten van nieuwe natuur.</p>
9	<p>De indiener geeft aan dat in het gehele uiterwaardengebied allerlei maatregelen genomen voor Ruimte voor de Rivier. Deze maatregelen hebben ook tijdelijk een negatief effect op de natuur ter plekke.</p>	<p>Voor grote bouw- en graafprojecten in de uiterwaard, waaronder Ruimte voor de Rivier, geldt dat de te nemen of genomen maatregelen afhankelijk zijn van de opgave en/of doelstelling van het project. De projecten moeten voldoen aan de op dat moment geldende wet- en regelgeving en doen in het kader daarvan onderzoek naar de effecten van het project op omgeving en milieu. Een voorbeeld van een project in de uiterwaarden bij Westervoort is het Rivierklimaatpark IJsselpoort. Dit Rivierklimaatpark bevindt zich tussen Arnhem en Giesbeek. De opgave van het Rivierklimaatpark is onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit, door het realiseren van een nevengeul. Hiervoor heeft het Rivierklimaatpark varianten ontwikkeld en onderzoekt het Rivierklimaatpark het effect van deze varianten op omgeving en milieu (zie hiervoor het gepubliceerde startdocument). Het Rivierklimaatpark maakt mede op basis hiervan een afweging over maatregelen die worden genomen.</p>
10	<p>Op het aspect bodemkwaliteit scoren beide alternatieven neutraal. Hier is de indiener het niet mee eens, daar het aanbrengen van een kunststoffen wand wel degelijk risico's met zich meebrengt. Zo kunnen kunststoffen deeltjes door erosie in verloop van jaren uitspoelen, waardoor de bodem onnodig verontreinigd wordt of kunnen er bij verwijdering van het kunststof stukken kunststof afbreken en blijven zitten in de bodem. Deze risico's zijn niet meegenomen in de beoordeling van de alternatieven. De indiener stelt vast dat er getoetst wordt op verkeerde uitgangspunten en dat er een nieuwe beoordeling op de feitelijke situatie noodzakelijk is.</p>	<p>In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht.</p> <p>Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p>
11	<p>In het thema landschap, cultuurhistorie en archeologie scoort alternatief 1 zeer slecht en alternatief 3 slecht. Gesteld wordt dat alternatief 1 zeer negatieve effecten heeft op het landschap, de cultuurhistorie en archeologie.</p>	

	De vraag rijst bij de indiener waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaarden gebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring ten behoeve van het beschermen van de inwoners er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Bij de maatregelen ten behoeve van Ruimte voor de Rivier worden landschap, cultuurhistorie en archeologie ook ernstig aangetast.	De indiener vraagt waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaardengebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor de dijkverzwaring er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Voor het antwoord van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 15-9.
12	De effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie zijn naar inziens van de indiener onvoldoende onderzocht. Gesteld wordt dat vermoedelijk oudhoevig land, rabatten en een historische weg aanwezig zijn zonder dat dit nader onderzocht is. De indiener is van mening dat er eerst degelijk onderzoek gedaan dient te worden naar het landschap, de cultuurhistorie en de archeologie. De indiener verzoekt het Waterschap Rijn en IJssel dan ook om hier eerst onderzoek naar te laten doen en daarna pas te beoordelen of alternatief 1 als zeer slecht kan worden beoordeeld, dan wel de effecten minder zijn dan thans op vage aanname is gebaseerd.	Voor het antwoord op deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 15-3.
13	Beide alternatieven hebben geen significant effect op het grond- en oppervlaktewater. Hierin kan de indiener zich grotendeels vinden. Echter bestaat het risico dat het kunststof door de jaren heen gaat eroderen en gaat uitspoelen in het grondwater. Dit risico wordt aannemelijker wanneer bij verwijdering van de kunststof damwand er (kleine) stukken kunststof afbreken, daar deze gevoeliger zullen zijn dan de grote damwand.	In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht. Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.
14	De indiener vraagt hoe groot de gevolgen voor de grondwaterstroming in de bovenste tien meter zullen zijn als gevolg van het plaatsen van de damwand. De indiener vraagt of Waterschap Rijn en IJssel hier nader onderzoek naar heeft gedaan. Om een goede beoordeling te doen van deze effecten is dit van essentieel belang.	De zienswijze van de indiener gaat daarnaast over het effect van grondwaterstroming als gevolg van het plaatsen van een damwand. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4.
15	In het thema woon- en leefomgeving worden de aspecten wonen, landbouw, bedrijvigheid, recreatie, bomen, verkeer en hinder toegelicht. Met betrekking tot landbouw, bedrijvigheid, recreatie en verkeer zijn beide alternatieven als 'neutraal' beoordeeld. De indiener kan zich hierin vinden. Met betrekking tot wonen wordt alternatief 1 als 'neutraal' beoordeeld en alternatief 3 als 'negatief' beoordeeld. De indiener kan zich hierin niet vinden. De effecten die alternatief 3 heeft op het woongenot is als zeer negatief te beoordelen. Als gevolg van uitvoering van alternatief 3 waarbij er circa drie meter verkocht moet worden aan Waterschap Rijn en IJssel. De indiener vindt dit onacceptabel, terwijl er buitendijks voldoende ruimte beschikbaar is om maatregelen te treffen. Bovendien was het Waterschap Rijn en IJssel eigenaar van een deel van betreffende gronden in de Loowaard.	Het waterschap begrijpt de zorgen van indiener inzake het woongenot als gevolg van het VKA en begrijpt dat dit als zeer negatief wordt beschouwd. De effectbeoordeling om te komen tot het VKA is op deeltraject niveau gedaan, waarbij wel degelijk aandacht is besteed aan individuele situaties. Zoals beschreven bij de beantwoording onder 15.7 heeft het waterschap onder andere de impact op tuinen expliciet meegenomen in de integrale afweging en ziet zij mogelijkheden om, in goed overleg met grondeigenaren, het ontwerp in de planuitwerkingsfase te optimaliseren. De zienswijze van de indiener gaat ook over grondbeleid, schade aan tuinen en vermogensverlies. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen.

	Door deze maatregelen leidt de indiener vermogensverlies. Het bezit zal fors in waarde dalen.	Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, respectievelijk paragrafen 2.5 (grondbeleid), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).
16	In de online samenvatting, opgesteld door Waterschap Rijn en IJssel, wordt gesproken over de kosten. De kosten voor alternatief 1 zijn volgens Waterschap Rijn en IJssel meer dan 30% duurder dan het gemiddelde, terwijl alternatief 3 meer dan 30% goedkoper zal zijn dan het gemiddelde. In de onderliggende stukken staan geen onderzoeken of onderbouwingen over het kostenplaatje. De indiener twijfelt dan ook sterk aan de juistheid van dit gegeven, daarom zou de indiener graag een degelijke onderbouwing zien van het kostenplaatje voor zowel alternatief 1 buitendijkse verzwarende, als voor alternatief 3 binnendijkse verzwarende. Het Waterschap Rijn en IJssel heeft ook een verantwoordelijkheid naar haar burgers toe en dient daarom ook te letten op de kosten en uitgaven. Bij de beoordeling of alternatief 1 of alternatief 3 de voorkeur heeft is het ook van groot belang om alle kosten vooraf te begroten, zodat een evenwichtig besluit kan worden genomen op basis van cijfermatige onderbouwingen.	Het waterschap heeft een kostennota opgesteld, ter onderbouwing van de kosten. Deze kostennota bevat marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. De kostennota is opgesteld in lijn met de hiervoor te gebruiken Standaard Systematiek Kostenramingen (SSK). De belangrijkste onderscheidende kostendrijvers in de raming bij alternatief 1 zijn de kosten voor de klei ingraving, waaronder de levering van klei, kosten voor afvoer vrijkomende grond en voor het verwerken van klei. De belangrijkste onderscheidende kostendrijver in de raming bij alternatief 2 is het aanbrengen van een verticale maatregel tegen piping.
17	De binnendijkse versterking zal, naar inziens van de indiener, leiden tot hoge vermogensschade aangezien een groot deel van de gronden een tuin- of woonbestemming hebben en niet alleen een afwaardering van dure tuingrond dient plaats te vinden, maar ook hoge schadeloosstellingen betaald zullen moeten worden wegens waardedaling van de woningen. Buitendijks liggen alleen maar landbouwgronden, welke slechts een agrarische waarde hebben van circa € 4,- tot € 5,- per vierkante meter. Buitendijks hoeven tevens geen hoge kosten gemaakt te worden voor uitkoop van woningeigenaren aangezien buitendijks geen woningen en tuinen zijn gesitueerd.	Zoals aangegeven bij de beantwoording onder 15-16 bevat de kostennota marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. In de kostennota zijn, in lijn met de SSK, de kosten voor grondverwerving meegenomen met reële prijzen op basis van de huidige bestemming/functie. Kosten voor eventuele schadeloosstellingen als gevolg van waardedalingen zijn niet benoemd in de kostennota. Er is wel rekening gehouden met kosten om tot een zorgvuldige inpassing van het ontwerp te komen. Met deze zorgvuldige inpassing verwacht het waterschap dat waardedaling veelal kan worden voorkomen. Daarnaast bevat de kostenraming onvoorziene kosten, waarmee eventuele schadeloosstellingen kunnen worden opgevangen
18	In het achtergrondrapport techniek is te lezen dat met betrekking tot de ontplofbare oorlogsresten alternatief 1 zeer positief beoordeeld wordt en alternatief 3 positief. Dat alternatief 3 als positief wordt beoordeeld acht de indiener noemenswaardig. In het achtergrondrapport is te lezen dat de damwand een raakvlak heeft met een gebied dat verdacht is op ontplofbare oorlogsresten, waardoor een verhoogde kans is op het aantreffen van dergelijke oorlogsresten. Dit is gezien de ligging nabij woonhuizen en bijbehorende tuinen en erven voor de indiener ondenkbaar dat dit positief te noemen is. Een ongeluk zit immers in een klein hoekje. Alternatief 1 is voor de indiener met betrekking tot ontplofbare oorlogsresten een geschiktere locatie daar hier geen huizen nabij gelegen zijn.	In paragraaf 3.1 van het achtergrondrapport techniek is een toelichting gegeven op het beoordelingskader van ontplofbare oorlogsrechten. De kans dat ontplofbare oorlogsrechten verwijderd moeten worden, is positief beoordeeld, omdat de situatie hiermee verbetert. De beoordeling is daarmee in lijn met het beoordelingskader. Werkzaamheden in op ontplofbare oorlogsrechten verdacht gebied worden voorafgegaan aan nader onderzoek om te toetsen of er daadwerkelijk ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn. Er wordt dus nooit zomaar gegraven.
19	De uitvoerbaarheid van alternatief 1 is ook stukken beter dan alternatief 3. Bij alternatief 3 wordt in tuinen en nabij huizen gewerkt waarbij schade niet te voorkomen is.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitvoerbaarheid inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA). Aspecten als trillingshinder, het moeten verwijderen van bomen en objecten en schade zijn beoordeeld in het achtergrondrapport woon- en leefomgeving.

	Denk hierbij aan trilling schade, verwijderen van bomen en hagen, verwijderen van tuinobjecten, waaronder tuinhuisjes en dergelijke en de schade in de vorm van waardevermindering van de grond en woning. Al met al grote gevolgen en zeer complex. Bij alternatief 1 hoeft men alleen rekening te houden met werken buiten het gesloten dijkseizoen en het broedseizoen.	
20	Ook op het aspect van uitbreidbaarheid voor toekomstige noodzakelijk dijkversterking vindt de indiener alternatief 1 een logische keuze. De klei-ingraving is makkelijk uitbreidbaar. Dit is bij de indiener ook al het geval, daar in 1996 ook al een kleipakket is aangebracht. De stalen damwand die geplaatst dient te worden gaat minimaal 100 jaar mee. Indien gekozen wordt voor een dikkere stalen damwand, kan deze nog langer mee. Het aanbrengen van een kunststof scherm wordt ontworpen voor een levensduur van 100 jaar. Met het oog op de toekomst en klimaatverandering is het niet ondenkbaar dat de toekomstige belasting nog hoger wordt. Het uitbreiden van het kunststoffen scherm is niet gemakkelijk uit te breiden.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitbreidbaarheid inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA).
21	Samenvattend verzoekt de indiener op basis van vooraanstaande nader onderzoeken te verrichten en deels de beoordelingen van de thema's over te doen. De indiener verwacht dat bij een nieuwe toetsing alternatief 1 alsnog positief wordt beoordeeld en afgezien wordt van uitvoering van alternatief 3. De indiener is van mening dat de tijdelijke negatieve gevolgen voor natuur en erfgoed niet opwegen tegen de permanente en tijdelijke negatieve gevolgen voor de indiener zelf. De indiener is dan ook van mening dat zijn belangen onvoldoende meegewogen zijn in het bepalen van het VKA.	Het waterschap ziet op basis van de ingebrachte zienswijze geen aanleiding om in de huidige verkenningsfase nader onderzoek te verrichten en de effectbeoordeling deels over te doen. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Voor de toelichting op de integrale afweging, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 15-7.
22	De voornaamste knelpunten voor de indiener liggen in het feit dat hij in 1996 grond heeft verkocht ten behoeve van dijkverzwaring en nu alsnog de gevolgen van binnendijkse dijkverzwaring moet dragen, het feit dat er meer draagvlak is voor buitendijkse verzwaring, maar dat toch ingezet wordt op binnendijkse verzwaring.	Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Voor de beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar de eerdere reactie onder 15-6 en 15-6.
23	Het feit dat er overal in de uiterwaarden grote bouw- en graafprojecten worden uitgevoerd (onder andere ten behoeve van Ruimte voor de Rivier), maar ten behoeve van de dijk alleen binnendijks werkzaamheden uitgevoerd mogen worden, is een doorn in het oog van de indiener.	De indiener verwijst naar andere bouw- en graafprojecten in de uiterwaarden. Voor de beantwoording hierop verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 15-9. Om tot een keuze voor het VKA van de dijkversterking te komen, is een integrale afweging gemaakt. Voor een uitgebreide toelichting hierop, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 15-7.
24	De indiener ontvangt graag een onderbouwing van de kosten per alternatief.	Voor de beantwoording van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 15-16.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.16 ZIENSWIJZE 16 – ZAAKNUMMER 202222

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 In 1996 zijn door het Waterschap Rijn en IJssel (destijds Polderdistrict Rijn en IJssel) de buitendijkse gronden, welke onder andere in eigendom toebehoorde aan de indiener, speciaal aangekocht zodat de gronden konden ingezet worden voor dijkversterking. In 1996 is door Polderdistrict Rijn en IJssel toegezegd dat zij na uitvoering van de klei-ingraving het buitengebied weer volledig in oude staat zal herstellen, dit is echter nooit gebeurd. De betreffende geulen en bomen zijn niet in oude staat herstelt. Deze gronden zijn destijds voor een vriendelijke prijs verkocht aan het Waterschap Rijn en IJssel. Ondanks de ruimhartige medewerking in het verleden wordt de indiener nu alsnog benadeeld door het voornemen om binnendijks maatregelen te nemen ten behoeve van de versterking van de dijk in plaats van buitendijkse maatregelen. Tot verbazing van de indiener zijn de gronden welke zij in 1996 aan het Waterschap Rijn en IJssel heeft verkocht sinds 2006 in eigendom van Staatsbosbeheer. De regie van Waterschap Rijn en IJssel over de dijkverzwaring buitendijks is hierdoor verloren gegaan</p>	<p>Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Over de toezegging uit 1996 dat het buitengebied weer in oude staat zou worden hersteld, is meer onderzoek nodig. Ook het uitzoeken onder welke omstandigheden de grond is aangekocht van indiener en welke informatie destijds is verstrekt vraagt om nader onderzoek. Dit staat los van de dijkversterking. Over deze onderwerpen wordt met indiener contact opgenomen.</p> <p>Voor de beantwoording van deze zienswijze voor wat betreft het gekozen VKA en de relatie met het binnendijkse gebied wordt verwezen naar de reactie onder zienswijze 16-9. In aanvulling hierop meldt dat bij de gemaakte integrale afweging om tot het VKA te komen, de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven zijn meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
<p>2 Het adres van de indiener is gelegen in het deelgebied Loodijk en binnen het deeltraject Loo. Binnen het deelgebied spelen de faalmechanismen 'Stabiliteit binnendijks' en 'Piping' een rol. Het adres van de indiener te Loo is op de interactieve kaart aangegeven als 'maatwerklocatie', echter in de Nota treft de indiener hierover niets terug.</p>	<p>Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. <p>In een eerdere fase heeft het waterschap Kansrijke Alternatieven (KA) onderzocht. In deze fase was er sprake van een derde type maatwerk, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heel lokaal is sprake van een afwijkende veiligheidsopgave ten opzichte van de rest van het traject <p>Het klopt dat in de interactieve viewer, tabblad 4. Kansrijke Alternatieven, de woning van de indiener is aangeduid als maatwerk, omdat hier sprake was van een locatie waar de veiligheidsopgave heel lokaal afwijkt ten opzichte van de rest van het deeltraject. Voor het VKA zijn alleen de eerste twee definities van maatwerk gehanteerd, zoals hierboven beschreven. Op de kaarten van het VKA, is de woning van de indiener daarom niet aangeduid als maatwerklocatie.</p>
<p>3 Tevens valt het indiener op dat zij plotseling vallen onder het deeltraject Loo-schans in plaats van deeltraject Loo, met alle gevolgen van dien. Zo wil Waterschap Rijn en IJssel nu plotseling een verhoogde steunberm van 10 meter aanleggen op grond van de indiener. Hier is nooit over gecommuniceerd met de indiener.</p>	<p>Deeltrajecten zijn een geografische indeling en staan los van de veiligheidsopgave. Voor het ontwerp had het niet uitgemaakt of indiener in deeltraject Loo of Loodijk Schans had gelegen. De deelgebieden staan sinds begin 2023 vast. De indiener valt dus nog steeds onder het deeltraject Loo. Dit is niet gewijzigd. De steunberm en noodzaak daarvan is besproken met indiener tijdens een persoonlijk gesprek.</p>

4	<p>In het gebiedsperspectief wordt ingezet op het versterken van het cultureel erfgoed. Het cultureel erfgoed voor het deelgebied Loo zijn de Loowaard en het reliëf van een kronkelwaard. De Loowaard is een groot gebied. In de Nota wordt naar mening van de indiener onvoldoende gespecificeerd wat de culturele erfgoed elementen van de Loowaard zijn. Ook wordt gesproken over een kronkelwaard, zonder deze duidelijk aan te geven en toe te lichten. Tevens wordt gesproken over cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed, zonder dat hier een onderbouwing aan wordt gegeven om welke cultuurhistorische elementen en cultureel erfgoed dit gaat.</p> <p>De indiener acht het onjuist dat bij klei-ingraving het reliëf niet herstelt kan worden. Tevens kan door het toepassen van maatwerk de Loowaard ook behouden blijven en kan er mogelijk verder ingezet worden op het versterken van de cultuurhistorische waarden. In het rapport wordt de keuze voor het VKA voor de indiener niet onderbouwt met feiten. Wanneer uit nader onderzoek blijkt dat er geen sprake is van aantasting van cultuurhistorische elementen, dan verdient het voor de indiener alsnog de voorkeur om alternatief 1 als VKA te bepalen.</p>	<p>De cultuurhistorische waardevolle elementen op en rondom de dijk staan beschreven in hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport landschap, cultuurhistorie en archeologie en weergegeven op kaarten in MER Bijlage C Themakaarten. Als basis van de effectbeoordeling is een bureauonderzoek gebruikt. Dit bureauonderzoek is opgesteld door Arcadis, door een senior KNA-archeoloog en cultuurhistorici. Het bureauonderzoek is getoetst door de provincie Gelderland. Het waterschap voegt het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023 inclusief bijlagen toe aan de definitieve nota VKA. Op basis van het bureauonderzoek is uit verschillende bronnen gebleken dat er sprake is van cultuurhistorisch waardevolle elementen die geraakt worden door een ingreep met klei-ingraving. Het aanleggen van de klei-ingraving zorgt ervoor dat onomkeerbaar oude cultuurhistorische waarden verloren gaan. Herstellen levert landschappelijk hetzelfde beeld op, maar kan dit effect niet vermijden. Het aantasten wordt gezien als een permanent effect op cultuurhistorie en scoort daarom negatief.</p> <p>Verder is er in het VKA geen sprake van maatwerk ter plaatse van het perceel van indiener, op basis van de gehanteerde definitie in het VKA, zoals beschreven in de reactie onder 16-2.</p>
5	<p>Met betrekking tot duurzaamheid wordt in dit project gekeken naar circulariteit (beperken, hergebruiken en toekomstig hergebruik materialen), emissie en compensatie en biodiversiteit.</p> <p>In het achtergrondrapport wordt gesteld dat alternatief 1 het materiaalgebruik vergroot en dat dit een negatieve score oplevert, echter betreft het hier een natuurlijk materiaal. Alternatief 3 scoort positief, maar dit betreft het aanbrengen van een kunststof damwand in de grond. De indiener vindt het onbegrijpelijk dat het aanbrengen van kunststof tot tien meter in de bodem beter scoort dan het aanbrengen van natuurlijk kleimateriaal in het thema duurzaamheid. Met betrekking tot (toekomstig) hergebruik van materialen scoren beide alternatieven gelijk. Ook dit is voor de indiener opvallend te noemen. Een kunststof damwand kan namelijk niet duurzaam hergebruikt worden, dan wel verwijderd worden zonder risico's op achterblijven van kunststof materialen. Klei kan daarentegen wel zeer goed hergebruikt worden, bijvoorbeeld voor de baksteenindustrie of dijkverzwaringen. Rivierklei is zelfs een vernieuwbare grondstof. De sedimentatie (neerslag) van nieuwe kleideeltjes is gemiddeld 1 cm per jaar. Door de constante aanvoer hiervan blijft de voorraad klei oneindig beschikbaar. Daarbij komt bij, dat over een groot aantal jaren gezien minder wordt gewonnen dan de rivieren in de uiterwaarden afzetten. Daarmee rangschikt klei zich, samen met hout en bijvoorbeeld schelpen, in de categorie vernieuwbare grondstoffen. Dit blijkt uit studie door onderzoeksinstituut Deltares samen met de Universiteiten van Utrecht en Wageningen.</p>	<p>Voor het aspect "mate van beperken materiaalgebruik" wordt beoordeeld in welke mate het alternatief het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt. Een verticale maatregel (stalen damwand of kunststof scherm) scoort positief (+) op dit aspect, omdat het materiaal- en/of grondstoffengebruik beperkt blijft (in absolute zin in m²/m³). Een klei-ingraving (alternatief 1) tot en met 40 meter scoort negatief, omdat een klei-ingraving leidt tot veel grond(stof)verbruik.</p> <p>Voor het aspect "mate van hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het inzetten van hergebruikte materialen en/of grondstoffen. De klei-ingraving voorland scoort gemiddeld neutraal (0); 50% van de benodigde klei komt uit hergebruik (+), maar de uitkomende grond is door verontreiniging niet hoogwaardig her te gebruiken (-). Verticale maatregelen bieden geen mogelijkheden voor lokaal hergebruik van vrijkomende materialen, maar wel voor productie uit recycling en scoren daarmee neutraal (0). Het uitgangspunt is dat de kunststof schermen voor 100% uit gerecycled kunststof zijn geproduceerd.</p> <p>Voor het aspect "mate van toekomstig hergebruik materialen" wordt beoordeeld in welke mate er kansen zijn voor het toekomstig hergebruiken van materialen en/of grondstoffen, door op het einde van de levensduur de materialen en/of grondstoffen uit te nemen (terug te winnen) en zo hoogwaardig mogelijk her te gebruiken. Een klei-ingraving wordt 1 meter onder het maaiveld aangelegd (en is daardoor lastiger terug te winnen) en scoort daarmee positief (+). Verticale maatregelen, zowel stalen damwanden als kunststof schermen, hebben een levensduur van meer dan 100 jaar. Het uithalen of de herwinbaarheid van een scherm uit de grond is geen eenvoudige opgave.</p>

		<p>In de praktijk blijven deze constructies vaak ook achter in de dijk. Het kunststof scherm moet met de huidige inzichten worden verbrand om energie terug te winnen. Deze scoort daarom zeer negatief (- -).</p> <p>Overigens ziet het waterschap nog kansen om de negatieve effecten van het kunststof scherm nog te mitigeren, door alternatieve oplossingen te onderzoeken. Dit wordt opgepakt in de opvolgende fasen (planuitwerking en realisatie). Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de beoordeling van deze aspecten aan te passen.</p>
6	<p>Op het gebied van emissie en compensatie wordt gesteld dat alternatief 1 voor 30% meer milieu impact zorgt dan alternatief 3. Echter ontbreekt een degelijke onderbouwing. Daarnaast vraagt de indiener zich ten eerste af of de gestelde cijfers kloppen. Een kunststof wand met een lengte van ruim 800 meter en een diepte van 10 meter moet namelijk ook gefabriceerd worden in een fabriek met alle bijbehorende uitstoot van dien. In het achtergrondrapport onder het kopje 'Mosterdhof' staat zelfs het volgende geschreven: <i>'Wel zorgt de productie van de kunststof damwanden voor veel milieu-impact ten opzichte van een oplossing in grond'</i>.</p>	<p>De emissies worden uitgedrukt in de vorm van een milieukostenindicator-waarde (MKI-waarde). Deze waarde komt voort uit een softwaretool genaamd Dubocalc. In deze tool is de milieupact van specifieke onderdelen van dijkversterkingen uitgezocht en ingevuld. De MKI-waarde laat zien hoeveel impact een bepaald alternatief heeft op het milieu. Alle milieupact gedurende de levensduur van een product worden meegenomen: productie, bouw, gebruik, sloop en hergebruik. De milieupact verschilt per kansrijk alternatief. Bijvoorbeeld, voor de kunststof damwanden geldt dat met name de productie van de damwanden een grote impact heeft op het milieu. Voor het alternatief klei-ingraving heeft vooral het grondverzet (graven, vervoeren, verwerken) een grote impact op het milieu. Om de totale milieubelasting van elk alternatief te bepalen, zijn gegevens uit de Nationale Milieudatabase gebruikt. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen reden om de beoordeling aan te passen.</p>
7	<p>De indiener is van mening dat beide alternatieven niet optimaal zijn met betrekking tot emissie en compensatie. De indiener zou graag een nadere onderbouwing zien op grond van vooraanstaande ingebrachte punten en vragen.</p>	<p>Voor de nadere onderbouwing verwijst het waterschap naar de beantwoording van de zienswijze 16-5 en 16-6.</p>
8	<p>Het Waterschap Rijn en IJssel heeft, zoals eerder beschreven, in 1996 de gronden buitendijks aangekocht ten behoeve van dijkversterking. Een logisch vervolg op deze maatregel zou voor de indiener dan ook zijn om in het kader van het dijkversterkingsproject Pannerdense Waard – Westervoort 2024 het buitendijkse gebied in te zetten voor dijkversterking.</p>	<p>Zoals beschreven in de beantwoording onder zienswijze 16-9 is een integrale afweging gemaakt om tot een keuze voor het VKA te komen. Hierin zijn de laatste inzichten in onder andere de versterkingsopgave en aanvullende opgaven meegenomen. Grondaankopen die in het verleden zijn gedaan, zijn voor het waterschap nu niet bepalend voor de afweging om te komen tot een VKA. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
9	<p>In het achtergrondrapport draagvlak staat dat alternatief 1 tijdens de Lokale Ateliers waaraan omwonenden, bedrijven en andere direct betrokkenen deelnamen als positief werd ervaren. Alternatief 3 werd minder positief ervaren vanwege het ruimtebeslag op tuinen, de geluidsoverlast en de trillingsoverlast. De indiener kan zich hierin vinden. De indiener vraagt zich dan ook af waarom het Waterschap Rijn en IJssel niet luistert naar de uitdrukkelijke wens van omwonenden en ander direct betrokkenen om te kiezen voor alternatief 1. De gevolgen voor de indiener zijn namelijk zeer groot. Niet alleen dient de indiener een deel van zijn tuin te verkopen aan het Waterschap Rijn en IJssel, maar wordt ook een groot deel van de achtertuin in de toekomst volledig beperkt in gebruiksmogelijkheden.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indiener over de impact op de tuin als gevolg van het VKA.</p> <p>Het waterschap hecht veel waarde aan bewonersparticipatie. Het waterschap heeft daartoe aantoonbaar veel georganiseerd om belanghebbenden te faciliteren in het opkomen voor hun belang. Het is goed te realiseren dat niet alleen bewoners participeren, maar dat ook andere partijen voor hun belang opkomen en dat er ook andere aspecten zijn dan draagvlak die meewegen in de keuze voor het VKA. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA.</p>

	<p>Het Waterschap Rijn en IJssel vindt burgerparticipatie van groot belang en vraagt ook om draagvlak bij de burgers. Het is voor De indiener dan ook onbegrijpelijk dat het Waterschap Rijn en IJssel nu niet luistert naar de burgers. Verzocht wordt om alsnog, mede op grond van de burgerparticipatie, te kiezen voor alternatief 1 buitendijkse dijkversterking.</p>	<p>Het criterium Draagvlak heeft een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorgen over overlast, schade en ruimtebeslag op percelen expliciet zijn benoemd en zijn meegewogen. Tevens is in de nota VKA aangegeven dat het waterschap mogelijkheden ziet om deze effecten in de vervolgfases van de dijkversterking deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringsmethoden. Ook ziet het waterschap mogelijkheden voor medegebruik van de berm. Deze optimalisatie is als ontwerpopgave meegegeven aan de opvolgende planuitwerkingsfase, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren. Het waterschap ziet op basis van deze zienswijze geen aanleiding om de integrale afweging te heroverwegen.</p>
10	<p>In de categorie natuur scoort alternatief 1 zeer negatief. Dit geldt voor het gehele deelgebied. Alhoewel in het achtergrondrapport de effecten onder het kopje 'permanent' worden benoemd, betreffen de effecten (conform het achtergrondrapport) allemaal tijdelijke negatieve effecten. De natuur zal zich herstellen en mogelijk door vernatting van de lagere delen als gevolg van klei-ingraving zelfs deels verbeteren. In het achtergrondrapport wordt de beoordeling van de effecten op de natuur als 'permanent' beoordeeld, terwijl in hetzelfde achtergrondrapport wordt gesteld dat er slechts sprake is van tijdelijke negatieve effecten. Op langere termijn kunnen de maatregelen zelfs leiden tot een positief effect op de natuur. De uitgevoerde natuurtoets dient volgens de indiener dan ook te worden gebaseerd op de tijdelijke effecten en op de effecten op de lange termijn en kunnen dan ook als positief worden beoordeeld. Voor de indiener reden te meer om voor alternatief 1 te kiezen.</p>	<p>Tijdelijke effecten zijn de effecten die enkel tijdens de uitvoeringsfase optreden of die binnen enkele jaren omkeerbaar zijn. Dit conform de definitie in paragraaf 3.3. van het MER fase 1. Alternatief 1 heeft een grote impact op Natura 2000 gebieden (Vogelrichtlijn) door ruimtebeslag. Dit zal meer herstel- en/of ontwikkelingstijd vergen. Dit duurt langer dan binnen enkele jaren. Daarom wordt dit effect gezien als een permanent effect.</p> <p>In dit stadium is niet te voorspellen in hoeverre maatregelen op de lange termijn een positief effect kunnen hebben op de natuur. Als er bomen gekapt worden is herstel erg lang, andere vegetatie herstelt (veel) sneller, maar het is onvoorspelbaar of de kwaliteit dan beter of slechter wordt en of er dezelfde natuurwaarde terugkomt. Zelfs als er op termijn toch andere natuur voor terugkomt, is er eerst altijd sprake van verslechtering van de huidige natuurwaarde. Dat is niet op voorhand weg te strepen tegen eventuele positieve effecten van nieuwe natuur.</p>
11	<p>De indiener geeft aan dat in het gehele uiterwaardengebied allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier. Deze maatregelen hebben ook tijdelijk een negatief effect op de natuur ter plekke.</p>	<p>Voor grote bouw- en graafprojecten in de uiterwaard, waaronder Ruimte voor de Rivier, geldt dat de te nemen of genomen maatregelen afhankelijk zijn van de opgave en/of doelstelling van het project. De projecten moeten voldoen aan de op dat moment geldende wet- en regelgeving en doen in het kader daarvan onderzoek naar de effecten van het project op omgeving en milieu. Een voorbeeld van een project in de uiterwaarden bij Westervoort is het Rivierklimaatpark IJsselpoort. Dit Rivierklimaatpark bevindt zich tussen Arnhem en Giesbeek. De opgave van het Rivierklimaatpark is onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit, door het realiseren van een nevengeul. Hiervoor heeft het Rivierklimaatpark varianten ontwikkeld en onderzoekt het Rivierklimaatpark het effect van deze varianten op omgeving en milieu (zie hiervoor het gepubliceerde startdocument). Het Rivierklimaatpark maakt mede op basis hiervan een afweging over maatregelen die worden genomen.</p>
12	<p>Beide alternatieven scoren neutraal op bodemkwaliteit. Hier is de indiener het niet mee eens, daar het aanbrengen van een kunststoffen wand wel degelijk risico's met zich meebrengt.</p>	<p>In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen.</p>

	<p>Zo kunnen kunststoffen deeltjes door erosie in verloop van jaren uitspoelen, waardoor de bodem onnodig verontreinigd wordt of kunnen er bij verwijdering van het kunststof stukken kunststof afbreken en blijven zitten in de bodem. Deze risico's zijn niet meegenomen in de beoordeling van de alternatieven. De indiener stelt vast dat er getoetst wordt op verkeerde uitgangspunten en dat er een nieuwe beoordeling op de feitelijke situatie noodzakelijk is.</p>	<p>De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht. Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p>
13	<p>In het thema Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie scoort alternatief 1 zeer slecht en alternatief 3 slecht. Gesteld wordt dat alternatief 1 zeer negatieve effecten heeft op het landschap, de cultuurhistorie en archeologie. De vraag rijst bij de indiener waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaarden gebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor dijkverzwaring ten behoeve van het beschermen van de inwoners er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Bij de maatregelen ten behoeve van Ruimte voor de Rivier worden landschap, cultuurhistorie en archeologie ook ernstig aangetast.</p>	<p>De indiener vraagt waarom het wel mogelijk is dat in het gehele uiterwaardengebied er allerlei maatregelen worden genomen voor Ruimte voor de Rivier, maar voor de dijkverzwaring er niets mogelijk is in het buitendijkse gebied. Voor het antwoord van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 16-11.</p>
14	<p>De effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie zijn voor de indiener onvoldoende onderzocht. Gesteld wordt dat vermoedelijk oudhoevig land, rabatten en een historische weg aanwezig zijn zonder dat dit nader onderzocht is. De indiener is van mening dat er eerst degelijk onderzoek gedaan dient te worden naar het landschap, de cultuurhistorie en de archeologie. De indiener verzoekt het Waterschap Rijn en IJssel dan ook om hier eerst onderzoek naar te laten doen en daarna pas te beoordelen of alternatief 1 als zeer slecht kan worden beoordeeld, dan wel de effecten minder zijn dan thans op vage aanname is gebaseerd.</p>	<p>Voor het antwoord op deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 16-4.</p>
15	<p>Beide alternatieven hebben geen significant effect op het grond- en oppervlaktewater. Hierin kan de indiener zich grotendeels vinden. Echter bestaat het risico dat het kunststof door de jaren heen gaat eroderen en gaat uitspoelen in het grondwater. De risico wordt aannemelijker wanneer bij verwijdering van de kunststof damwand er (kleine) stukken kunststof afbreken, daar deze gevoeliger zullen zijn dan de grote damwand.</p>	<p>In deze fase van de dijkversterking is het type verticale maatregel tegen piping is nog niet bepaald. Dit gebeurt in de volgende fasen. De verticale maatregel kan een kunststof damwand zijn, maar ook een ander type ondoorlatende maatregel (bijvoorbeeld een maatregel waarbij de ondergrond vermengd wordt met kleiig of cementachtig materiaal) of een doorlatende maatregel zoals een kunststof doek dat het zand tegen houdt maar water door laat. Voor de effectbeoordeling in MER fase 1 zijn daarom realistische uitgangspunten gehanteerd, waarmee de effecten in beeld konden worden gebracht. Het waterschap is zich bewust van de zorgen over het toepassen van kunststof damwanden. Mogelijke achteruitgang van kwaliteit van kunststof damwanden op de lange termijn, afgifte van stoffen aan de bodem en eventuele invloed daarvan op de omgeving betrekken we bij de keuze voor de verticale maatregel.</p>
16	<p>De indiener vraagt zich af hoe groot de gevolgen voor de grondwaterstroming in de bovenste tien meter zullen zijn als gevolg van het plaatsen van de damwand.</p>	<p>De zienswijze van de indiener gaat ook over het grondbeleid, te verwijderen bomen, zorgen over schade aan tuinen en vermogensverlies. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijzen over deze onderwerpen.</p>

	<p>En vraag of het Waterschap Rijn en IJssel hier nader onderzoek naar heeft gedaan. Om een goede beoordeling te doen van deze effecten is dit voor de indiener van essentieel belang.</p>	<p>Het antwoord op deze zienswijzen is gegeven in de Nota van Antwoord, respectievelijk paragrafen 2.5 (grondbeleid), 2.6 (verwijderen van bomen), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).</p>
17	<p>In het thema woon- en leefomgeving worden de aspecten wonen, landbouw, bedrijvigheid, recreatie, bomen, verkeer en hinder toegelicht. Met betrekking tot landbouw, bedrijvigheid, recreatie en verkeer zijn beide alternatieven als 'neutraal' beoordeeld. De indiener kan zich hierin vinden. Met betrekking tot wonen wordt alternatief 1 als 'neutraal' beoordeeld en alternatief 3 als 'negatief' beoordeeld. De indiener kan zich hierin niet vinden. De effecten die alternatief 3 heeft op zijn woongenot is als zeer negatief te beoordelen. Als gevolg van uitvoering van alternatief 3 waarbij er circa drie meter verkocht moet worden aan Waterschap Rijn en IJssel, er een zakelijk recht strook van circa vijf meter gevestigd wordt en een werkstrook van nader te bepalen breedte tijdelijk in gebruik gegeven moet worden, moet de indiener zijn tuinhuis afbreken en zijn kapitale Treurwilg kappen. De indiener vindt dit onacceptabel, terwijl er buitendijks voldoende ruimte beschikbaar is om maatregelen te treffen. Bovendien was het Waterschap Rijn en IJssel eigenaar van een deel van betreffende gronden in de Loowaard. Tevens zal de zakelijk recht strook niet meer als tuin gebruikt kunnen worden, daar deze gebruikt moet worden voor de stabiliteit van de dijk. In de praktijk betekent dat dat deze strook alleen gebruikt mag worden als grasland / bloemenweide maar niet meer voor de functie 'tuin'. Door deze maatregelen leidt de indiener vermindering van vermogensverlies. De grond die belast wordt met een zakelijk recht vervalt naar inzien van de indiener tot waarde nihil. Het overige bezit zal eveneens fors in waarde dalen. Bovendien zal het tuinhuis verplaatst moeten worden, met alle kosten van dien.</p>	<p>Het waterschap begrijpt de zorgen van indiener inzake de impact op de tuin als gevolg van het VKA en begrijpt dat dit als zeer negatief wordt beschouwd. De effectbeoordeling om te komen tot het VKA is op deeltraject niveau gedaan, waarbij wel degelijk aandacht is besteed aan individuele situaties. Zoals beschreven bij de beantwoording onder 16-9 heeft het waterschap impact op tuinen expliciet meegenomen in de integrale afweging. Het waterschap gaat in de opvolgende planuitwerkingsfase, in goed overleg met grondeigenaren, aan de slag met het zorgvuldig inpassen en waar mogelijk optimaliseren het ontwerp, waarbij zij ook kansen ziet voor medegebruik van een deel van de bermten. De zienswijze van de indieners gaat ook over het grondbeleid, te verwijderen bomen, zorgen over schade aan tuinen en vermindering van vermogensverlies. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijzen over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijzen is gegeven in de Nota van Antwoord, respectievelijk paragrafen 2.5 (grondbeleid), 2.6 (verwijderen van bomen), 2.7 (schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).</p>
18	<p>In de online samenvatting, opgesteld door Waterschap Rijn en IJssel, wordt gesproken over de kosten. De kosten voor alternatief 1 zijn volgens Waterschap Rijn en IJssel meer dan 30% duurder dan het gemiddelde, terwijl alternatief 3 meer dan 30% goedkoper zal zijn dan het gemiddelde. In de onderliggende stukken staan geen onderzoeken of onderbouwingen over het kostenplaatje. De indiener twijfelt dan ook sterk aan de juistheid van dit gegeven, daarom zou de indiener graag een degelijke onderbouwing zien van het kostenplaatje voor zowel alternatief 1 buitendijkse verzwaring, als voor alternatief 3 binnendijkse verzwaring. Het Waterschap Rijn en IJssel heeft ook een verantwoordelijkheid naar haar burgers toe en dient daarom ook te letten op de kosten en uitgaven. Bij de beoordeling of alternatief 1 of alternatief 3 de voorkeur heeft is het ook van groot belang om alle kosten vooraf te begroten, zodat een evenwichtig besluit kan worden genomen op basis van cijfermatige onderbouwingen. De binnendijkse versterking zal leiden tot hoge vermindering van vermogensschade aangezien een groot deel van de gronden een tuin- of woonbestemming hebben en niet alleen een afwaardering van dure tuingrond dient plaats te vinden, maar ook hoge schadeloosstellingen betaald zullen moeten worden wegens waardedaling van de woningen.</p>	<p>Het waterschap heeft een kostennota opgesteld, ter onderbouwing van de kosten. Deze kostennota bevat marktgevoelige informatie. Het waterschap maakt de kostennota daarom niet openbaar. De kostennota is opgesteld in lijn met de hiervoor te gebruiken Standaard Systematiek Kostenramingen (SSK). De belangrijkste onderscheidende kostendrijvers in de raming bij alternatief 1 zijn de kosten voor de klei ingraving, waaronder de levering van klei, kosten voor afvoer vrijkomende grond en voor het verwerken van klei. De belangrijkste onderscheidende kostendrijver in de raming bij alternatief 2 is het aanbrengen van een verticale maatregel tegen piping. In de kostennota zijn, in lijn met de SSK, de kosten voor grondverwerving meegenomen met reële prijzen op basis van de huidige bestemming/functie. Kosten voor eventuele schadeloosstellingen als gevolg van waardedalingen zijn niet benoemd in de kostennota. Er is wel rekening gehouden met kosten om tot een zorgvuldige inpassing van het ontwerp te komen. Met deze zorgvuldige inpassing verwacht het waterschap dat waardedaling veelal kan worden voorkomen. Daarnaast bevat de kostenraming onvoorziene kosten, waarmee eventuele schadeloosstellingen kunnen worden opgevangen.</p>

	Buitendijks liggen alleen maar landbouwgronden, welke slechts een agrarische waarde hebben van circa € 4,- tot € 5,- per vierkante meter. Buitendijks hoeven tevens geen hoge kosten gemaakt te worden voor uitkoop van woningeigenaren aangezien buitendijks geen woningen en tuinen zijn gesitueerd.	
19	In het achtergrondrapport techniek is te lezen dat met betrekking tot de ontplofbare oorlogsresten alternatief 1 zeer positief beoordeeld wordt en alternatief 3 positief. Dat alternatief 3 als positief wordt beoordeeld acht de indiener noemenswaardig. In het achtergrondrapport is te lezen dat de damwand een raakvlak heeft met een gebied dat verdacht is op ontplofbare oorlogsresten, waardoor een verhoogde kans is op het aantreffen van dergelijke oorlogsresten. Dit is gezien de ligging nabij woonhuizen en bijbehorende tuinen en erven voor de indiener ondenkbaar dat dit positief te noemen is. Een ongeluk zit immers in een klein hoekje. Alternatief 1 is met betrekking tot ontplofbare oorlogsresten voor de indiener een geschiktere locatie daar hier geen huizen nabij gelegen zijn.	In paragraaf 3.1 van het achtergrondrapport techniek is een toelichting gegeven op het beoordelingskader van ontplofbare oorlogsrechten. De kans dat ontplofbare oorlogsrechten verwijderd moeten worden, is positief beoordeeld, omdat de situatie hiermee verbetert. De beoordeling is daarmee in lijn met het beoordelingskader. Werkzaamheden in op ontplofbare oorlogsrechten verdacht gebied worden voorafgegaan aan nader onderzoek om te toetsen of er daadwerkelijk ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn. Er wordt dus nooit zomaar gegraven.
20	De indiener geeft aan dat de uitvoerbaarheid van alternatief 1 stukken beter is dan alternatief 3. Bij alternatief 3 wordt in tuinen en nabij huizen gewerkt waarbij schade niet te voorkomen is. Denk hierbij aan trilling schade, verwijderen van bomen en hagen, verwijderen van tuinobjecten, waaronder tuinhuisjes en dergelijke en de schade in de vorm van waardevermindering van de grond en woning. Al met al grote gevolgen en zeer complex. Bij alternatief 1 hoeft men alleen rekening te houden met werken buiten het gesloten dijkseizoen en het broedseizoen.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA). Aspecten als trillingshinder, het moeten verwijderen van bomen en objecten en schade zijn beoordeeld in het achtergrondrapport woon- en leefomgeving.
21	De indiener geeft aan dat op het aspect van uitbreidbaarheid voor toekomstige noodzakelijk dijkversterking alternatief 1 een logische keuze is. De klei-ingraving is makkelijk uitbreidbaar. Dit is bij het adres van de indiener ook al het geval, daar in 1996 ook al een kleipakket is aangebracht. De stalendamwand die geplaatst dient te worden gaat minimaal 100 jaar mee. Indien gekozen wordt voor een dikkere stalendamwand, kan deze nog langer mee. Het aanbrengen van een kunststof scherm wordt ontworpen voor een levensduur van 100 jaar. Met het oog op de toekomst en klimaatverandering is het niet ondenkbaar dat de toekomstige belasting nog hoger wordt. Het uitbreiden van het kunststoffen scherm is niet gemakkelijk uit te breiden.	Het waterschap neemt deze zienswijze ter kennisgeving aan. Alternatief 1 scoort op uitbreidbaarheid inderdaad beter dan alternatief 3 (VKA).
22	Samenvattend verzoekt de indiener op basis van vooraanstaande nader onderzoeken te verrichten en deels de beoordelingen van de thema's over te doen. De indiener verwacht dat bij een nieuwe toetsing alternatief 1 alsnog positief wordt beoordeeld en afgezien wordt van uitvoering van alternatief 3. De indiener is van mening dat de tijdelijke negatieve gevolgen voor natuur en erfgoed niet opwegen tegen de permanente en tijdelijke negatieve gevolgen	Het waterschap ziet op basis van de ingebrachte zienswijze geen aanleiding om in de huidige verkenningsfase nader onderzoek te verrichten en de effectbeoordeling deels over te doen. Om tot deze keuze te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een belangrijke rol spelen. Voor de toelichting op de integrale afweging, verwijst het waterschap naar de beantwoording in zienswijze 16-9.

	voor de indiener zelf. De indiener is dan ook van mening dat zijn belangen onvoldoende meegewogen zijn in het bepalen van het VKA.	
23	De indiener vraagt zich af waarom er een onderhoudsstrook van 5 meter beoogd wordt. Momenteel heeft Waterschap Rijn en IJssel al een onderhoudsstrook van 2 meter onder aan de dijk. Dit lijkt de indiener voldoende om regulier onderhoud uit te voeren. De indiener verzoekt Waterschap Rijn en IJssel deze keuze te onderbouwen.	De zienswijze van de indiener gaat over de noodzaak van de onderhoudsstrook. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.9. In aanvulling daarop voert het waterschap het maaionderhoud machinaal uit. Het onderhoudsmaterieel is in sommige gevallen 3 meter breed. Het waterschap heeft geen verharding op de onderhoudstrook en wil geen schade veroorzaken aan de dijk. Zeker in vochtige omstandigheden is dit een uitdaging. Het waterschap past daarom zoveel als mogelijk het 'versporende rijden' toe. Dat wil zeggen bij iedere werkgang (maaien, harken, afvoeren) een 'ander spoor' wordt gepakt. Voor deze methode is een onderhoudsstrook van ongeveer 5 meter nodig.
24	De indiener stooft het dat bij elke informatieavond weer nieuwe rapporten en onderzoeken naar voren kwamen, waardoor het voor de indiener moeilijk was om alle ontwikkelingen te volgen.	Een dijkversterking is een langdurig project, waarin alle belangen en thema's zorgvuldig onderzocht worden. Dat zorgt ook voor een grote hoeveelheid informatie, die in de loop van de tijd beschikbaar komt en gedeeld wordt met de omgeving. Die is nodig om een zorgvuldige afweging te kunnen maken. In aanvulling daarop spant het waterschap zich in om de grote hoeveelheid informatie voor het brede publiek op een begrijpelijke manier beschikbaar te stellen en samen te vatten, bijvoorbeeld via een video en de publieksvriendelijke samenvatting. Beide zijn te vinden op de website: https://www.wrij.nl/panwes . Ook voert het waterschap met bewoners langs de dijk gesprekken, om de plannen en de impact op bewoners langs de dijk toe te lichten. Het waterschap heeft eerder een persoonlijk gesprek gevoerd met de indiener. Als de indiener behoefte heeft aan een nieuw gesprek, staat het waterschap hiervoor open.
25	De voornaamste knelpunten voor de indiener liggen in het feit dat hij in 1996 grond heeft verkocht ten behoeve van dijkverzwaring en nu alsnog de gevolgen van binnendijkse dijkverzwaring moet dragen, zijnde onder andere de verkoop van eigendom, waardedaling van de indiener zijn eigendom, vestigen van een zakelijk recht, verwijderen tuinhuis en kappen kapitale bomen. Daarnaast is het feit dat er meer draagvlak is voor buitendijkse verzwaring, maar dat toch ingezet wordt op binnendijkse verzwaring een knelpunt.	Het waterschap heeft begrip voor de ingebrachte zorgen. Voor de beantwoording van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording bij 16-8 en 16-9. De zienswijze van de indiener gaat ook over het grondbeleid, te verwijderen bomen, schade aan tuinen en waardevermindering van eigendom. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5 (grondbeleid), 2.6 (zorgen over verwijderen van bomen), 2.7 (zorgen over schade aan tuinen) en 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).
26	Het feit dat er overal in de uiterwaarden grote bouw- en graafprojecten worden uitgevoerd (onder andere ten behoeve van Ruimte voor de Rivier), maar ten behoeve van de dijk alleen binnendijks werkzaamheden uitgevoerd mogen worden, is voor de indiener een doorn in het oog.	De indiener verwijst naar andere bouw- en graafprojecten in de uiterwaarden. Voor de beantwoording hierop verwijst het waterschap naar het antwoord van zienswijze 16-11. Om tot een keuze voor het VKA van de dijkversterking te komen, is een integrale afweging gemaakt. Voor een uitgebreide toelichting hierop, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 16-9.
27	De indiener ontvangt graag een onderbouwing van de kosten per alternatief.	Voor de beantwoording van deze zienswijze, verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 16-18.

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

3.17 ZIENSWIJZE 17 – ZAAKNUMMER 202225

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 Allereerst moeten de indieners constateren dat vanwege de vakantietijd, de enorme hoeveelheid stukken en de complexe materie het ondoenlijk is geweest om alles binnen 6 weken van A tot Z door te nemen, een zienswijze op te stellen en dat met de mede indieners kort te sluiten. De indieners behouden zich het recht voor dat bij het verder en in samenhang doorlezen van alle stukken zij met een aanvulling op hun zienswijze kunnen komen.</p>	<p>Het waterschap heeft de nota VKA en bijlagen gedurende 6 weken ter inzage gelegd. Hiermee hanteert het waterschap een periode die wettelijk gezien gebruikelijk is. Bovendien is de periode van terinzagelegging ruim van tevoren aangekondigd.</p>
<p>2 De indieners stellen, alles overziend, een buitendijkse as-verschuiving voor op het traject ter hoogte van de Schans. Het VKA volgt twee hoofdkeuzes: versterkingsmaatregelen binnendijks (1) en versterkingsmaatregelen worden zoveel mogelijk in grond uitgevoerd (2). Een binnendijkse oplossing leidt, naar inziens van de indieners, bij de Schans tot aantasting van natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten. De aanwezigheid van historische resten van het Fort Gelders Oord zouden zelfs ernstig beschadigd worden. De biodiversiteit binnendijks is groter dan het buitendijkse gebied tegen de dijk. Ook de schade die de aanleg van een steunberm met zich meebrengt is voor de Schans erg groot. Daarnaast is er binnendijks geen ruimte voor versterkingsmaatregelen zonder aantasting van natuur, cultuurhistorie, woongenot en privacy en het veroorzaken van extra wateroverlast binnendijks bij hevige regen. De indieners onderschrijven de noodzaak van een dijkversterking, maar willen een oplossing met behoud van woongenot, privacy en waarde van het onroerend goed. Daarom pleiten ze voor een andere oplossing. Hieronder is de zienswijze puntsgewijs verder uitgewerkt.</p>	<p>Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een rol spelen. Deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.1 (voor de hoofdkeuzes) en paragraaf 5.2 (per deeltraject) van de nota VKA. De 6 criteria zijn beschreven in H3 van de nota VKA. De impact van een binnendijkse versterking op natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten zijn in het MER fase 1 beoordeeld en met de criteria Milieueffecten, Duurzaamheid en biodiversiteit en Ruimtelijke kwaliteit meegenomen in de integrale afweging. Voor een nadere toelichting op de effectbeoordeling voor de aspecten cultuurhistorie en archeologie, duurzaamheid, natuur en ruimtelijke kwaliteit wordt verwezen naar het MER fase 1, inclusief de achtergrondrapportages in de bijlagen. Het criterium Draagvlak heeft eveneens een belangrijke rol gespeeld in deze integrale afweging, waarbij de door de omgeving benoemde zorgen over de impact op woongenot zijn benoemd en meegewogen. Het waterschap ziet mogelijkheden om deze effecten deels te kunnen mitigeren, door optimalisatie van het ontwerp en uitvoeringmethoden. Dit is als ontwerpogave meegegeven aan de opvolgende fasen, waarbij het waterschap zich actief inzet om effecten, overlast en schade zoveel mogelijk te beperken en/of te herstellen. Het waterschap doet dit in goed overleg met grondeigenaren.</p> <p>Ten aanzien van de historische resten van Fort Gelders Oord meldt het waterschap dat in MER fase 1 een eerste beoordeling is gedaan op archeologische waarden. Het is bekend dat in dit gebied plaatselijk een zeer hoge archeologische waarde geldt. Het VKA scoort daarom negatief. In de volgende fase wordt, ter plaatse van beoogde bodemingrepen, vervolgonderzoek uitgevoerd om te toetsen of op deze locatie archeologische resten aanwezig zijn.</p> <p>Ter plaatse van de Schans is bovendien sprake van maatwerk, als gevolg van twee woningen die door de voorziene steunberm worden geraakt. Dit resulteert in een ontwerpogave om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de berm te optimaliseren, zodat de woningen worden ontzien.</p>

		<p>Als verdere optimalisatie niet mogelijk is, wordt in plaats van de steunberm lokaal een constructie toegepast om de woningen te ontzien. Deze ontwerpogave wordt in overleg met de betreffende bewoners opgepakt. Doordat het waterschap mogelijkheden ziet om binnendijks met een passende oplossing te komen, ziet zij nog geen aanleiding om een buitendijkse asverschuiving lokaal te onderzoeken. Dit is ook in lijn met de doelstelling van de Beleidslijn Grote Rivieren.</p> <p>Een buitendijkse as-verschuiving is ter hoogte van de Schans niet als Kansrijk Alternatief onderzocht. Voor een onderbouwing van deze afweging wordt verwezen naar de toelichting in de Zienswijzennota naar aanleiding van de NRD (gepubliceerd in maart 2023).</p> <p>De zienswijze van de indieners gaat tevens over grondbeleid, zorgen over wateroverlast, schade aan tuinen en waarde van onroerend goed. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.5 (grondbeleid), paragraaf 2.4 (zorgen over wateroverlast) en 2.7 (schade aan tuinen) en paragraaf 2.10 (zorgen over waardevermindering van eigendom).</p>
3	De effectbepaling van de onderzochte kansrijke alternatieven staat in bijlage 2. De gewichten die aan de verschillende aspecten zijn toegekend zijn in de ogen van de indieners subjectief. Ook is niet duidelijk hoe de uiteindelijke scores tot de keuze van een voorkeurs oplossingsrichting hebben geleid. Alle aspecten lijken even zwaar te wegen. Op deze manier opgesteld wekt het rapport de indruk dat er is gewerkt naar één oplossingsrichting. Volgens de indieners is dit erg beperkt.	Om tot een keuze voor het VKA te komen, is een integrale afweging gemaakt, waarin 6 criteria een rol spelen, zoals beschreven in de reactie bij 17.2. Voor een toelichting op het proces, dat heeft geleid tot de gemaakte hoofdkeuzes en het gekozen VKA, wordt verwezen naar paragraaf 5.1 van de nota VKA. In paragraaf 5.1.2 is te lezen dat de hoofdkeuzes en het gekozen VKA zijn gebaseerd op een uitgebreide analyse, waarin de effectbeoordeling van de Kansrijke Alternatieven in het MER fase 1 (bijlage 2) een essentiële rol heeft gespeeld. Er is daarbij geen sprake geweest van het toekennen van gewichten aan scores. In paragraaf 5.2 is de beoordeling van de alternatieven op basis van de 6 criteria ook op deeltraject niveau inzichtelijk gemaakt, waarmee het VKA ook op deeltraject niveau is beoordeeld en navolgbaar afgewogen met de andere alternatieven.
4	De indieners missen een aantal aspecten, zoals woongenot en afwatering.	Dit zienswijzepunt is later in de zienswijze van de indieners nogmaals benoemd. Voor de beantwoording verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 17-10.
5	Het is voor de indieners duidelijk dat de principeoplossing voor het deeltraject Loo – Schans en het daarbij behorende ruimtebeslag niet haalbaar is zonder de sloop van huizen en ernstige aantasting van privacy en woongenot. Dat geldt voor de eindsituatie en nog meer voor de uitvoering. De indieners blijven daarom pleiten voor een buitenwaartse as-verschuiving voor het deeltraject Schans, ook omdat gezamenlijk (tijdens overleg met medewerkers van WRIJ) is geconstateerd dat de aangegeven belemmeringen voor deze oplossing vanuit de insteek Natuur en vanuit Waterveiligheid (beleidslijn grote rivieren van RWS) betrekking hebben op het hele deeltraject Loo-Schans en niet of nagenoeg niet gelden voor het deeltraject Schans.	<p>Zoals bij de beantwoording bij 17-2 aangegeven worden door de voorziene steunberm inderdaad 2 woningen geraakt, waardoor ter plaatse sprake is van maatwerk. In de verkenningsfase is gewerkt met een maximaal benodigd permanent ruimtebeslag voor de versterkingsmaatregelen. Voor de keuze van een VKA op deeltrajectniveau is dat voldoende diepgang om alternatieven te kunnen vergelijken en de keuze van een VKA te kunnen maken. In de opvolgende fasen wordt er met een hoger detailniveau ontworpen, zie hiervoor ook paragraaf 2.2 in de Nota van Antwoord.</p> <p>Voor de Schans resulteert de maatwerklocatie in een ontwerpogave om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de berm te optimaliseren, zodat de woningen worden ontzien.</p>

		Als verdere optimalisatie niet mogelijk is, wordt in plaats van een steunberm lokaal een constructie toegepast. Deze ontwerpogave wordt in overleg met de betreffende bewoners opgepakt. Doordat het waterschap mogelijkheden ziet om binnendijks met een passende oplossing te komen, ziet zij nog geen aanleiding om een buitendijkse asverschuiving lokaal te onderzoeken. Dit is in lijn met de doelstelling van de Beleidslijn Grote Rivieren.
6	Eerder is door de indieners aangegeven dat er genoeg redenen zijn om van de Schans een apart deeltraject te maken, zowel vanuit de feitelijke situatie als vanuit de oplossing. Nu dat station, helaas zonder goede onderbouw is gepasseerd, pleiten de indieners ervoor om dit via de insteek maatwerk in de planuitwerking vorm te geven, zodat minimaal een goede afweging gemaakt kan worden ten opzichte van eventuele andere maatwerk oplossingen.	Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties; - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. Ter plaatse van de Schans is sprake van twee maatwerklocaties, als gevolg van twee woningen die door de steunberm worden geraakt. Het is logisch dat het waterschap bij het uitwerken van de maatwerklocatie Schans de directe context van de twee woningen mee beschouwt. Het waterschap ziet echter geen reden om op basis van de zienswijze de maatwerklocaties te wijzigen.
7	Het VKA geeft een oplossingsrichting met een maximaal ruimtebeslag weer. Daar waar het ruimtebeslag fysiek een woning raakt/overlapt is er sprake van maatwerk. Maar er zijn voor de indieners meer aspecten waarom maatwerk wenselijk is. In het geval van de Schans gaat het ook om de historische context en samenhang van de woningen als een oud buurtschap, om het woongenot, de afwatering vanaf de dijk naar de woningen, enzovoort. Daarnaast is het voormalige verdedigingswerk Geldersoord reden voor maatwerk. Vanuit deze invalshoeken vinden de indieners dat het maatwerk breder benaderd moet worden en zich niet moet beperken tot de woningen Schans 8 en 9, maar moet gelden vanaf het voormalige verdedigingswerk tot de grens van Westervoort.	Het waterschap maakt voor het VKA onderscheid in de volgende typen maatwerklocaties; - Het standaard type oplossing in het alternatief raakt woningen of strikt beschermde natuur. - Er is sprake van een kruising van de dijk met grote kabels en leidingen, die een direct raakvlak hebben met het ontwerp van de dijkversterking. Het waterschap ziet geen reden om op basis van de zienswijze de maatwerklocatie te wijzigen.
8	Op pagina 43 van de nota VKA staat dat er per maatwerklocatie een indicatie wordt gegeven van een alternatieve oplossing mocht verdere optimalisatie van de standaardoplossing niet haalbaar zijn. In het MER bijlage A is opgenomen dat het alternatief voor de maatwerklocaties op de Schans bestaat uit damwand in de teen van de dijk voor zowel piping als stabiliteit. De indieners missen daarbij het alternatief buitenwaartse as-verschuiving als mogelijk alternatief en de mogelijkheid om een damwand in het talud van de dijk te plaatsen. Maar vanwege de resten van het voormalige Fort schatten de indieners in dat een damwand geen haalbare oplossing voor de Schans is en dat de enige maatwerkoplossing die recht doet aan alle belangen een buitenwaartse as-verschuiving is.	Op pagina 39 van de nota VKA wordt de indicatie van de alternatieve oplossing benoemd, bij het kopje Maatwerklocaties. Namelijk het lokaal toepassen van een constructie, als optimalisatie van de steunberm er niet toe leidt dat woningen kunnen worden ontzien. De locatie van een eventuele constructie wordt in de uitwerking van het ontwerp voor de maatwerklocatie meegenomen. De oplossing in het MER bijlage A is uitsluitend indicatief benoemd, om de effecten van een maatwerklocatie goed mee te nemen in de keuze van het VKA. De indieners missen het alternatief asverschuiving. Hiervoor verwijst het waterschap naar de beantwoording van zienswijze 17-5.
9	In het VKA is ook voor de Schans een onderhoudsstrook van 5 m1 opgenomen en is in bijlage 7 grondpositie Waterschap het maximale ruimtebeslag inclusief de onderhoudsstrook 1 op 1 vertaald naar de door het Waterschap te verwerven grond/vestigen van een zakelijk recht.	De zienswijze van de indieners gaat over het grondbeleid van het waterschap, het detailniveau van het VKA en de onderhoudsstroken. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over deze onderwerpen.

	<p>Bij een eerder punt hebben de indieners al aangegeven dat er op de Schans geen ruimte is voor de oplossingsrichting uit de maatwerklocatie Schans en daarom dient de aanduiding “vestigen zakelijk recht” te vervallen.</p>	<p>Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2 (Detailniveau van het VKA), paragraaf 2.5. (Grondbeleid) en paragraaf 2.9 (Onderhoudsstroken). Ten aanzien van de kaart in bijlage 7 meldt het waterschap dat deze, zoals toegelicht in de nota VKA (paragraaf 6.1.3), slechts een eerste indicatie van de omvang van de te verwerven gronden weergeeft. Daarbij zijn ook de maatwerklocaties op de kaart aangegeven, waarvan bekend is dat hier nog een sprake is van een ontwerpogave (zie ook de beantwoording bij 17-2). De mogelijkheid om een onderhoudsstrook te realiseren ter plaatse van de maatwerklocaties wordt ook betrokken bij die ontwerpogave in de opvolgende planuitwerkingsfase. Het waterschap ziet geen reden om deze kaart in de huidige fase aan te passen.</p>
10	<p>In het VKA wordt een aantal aspecten die voor bewoners van groot belang zijn niet of nauwelijks meegenomen in de afwegingen. Het gaat bijvoorbeeld om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Risico's van schade door tril- en of duwwerkzaamheden op korte afstand van de woningen (oude beeldbepalende panden zonder noemenswaardige fundering), - wateroverlast bij (felle) regenbuien, - aantasting van de biodiversiteit, - het woongenot, de privacy (afweg komt dan op de steunberm) en - het veranderen van het grondwaterpeil en de invloed daarvan op de oude bebouwing (verzakking). - Het rooien van hagen en bomen; naast landschappelijk, ook van belang voor de biodiversiteit (insecten en vogels) en indertijd, na de laatste dijkverzwaring) zelf door het Waterschap aangeplant. <p>In de ogen van de indieners moeten deze aspecten al bij de keuze van een oplossingsrichting in beeld worden gebracht en meegewogen en niet achteraf als effect bij de verdere uitwerking.</p>	<p>In maart 2023 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) gepubliceerd. In de NRD staat beschreven hoe de kansrijke alternatieven en VKA worden onderzocht en welke (milieu- en omgevings)thema's hierin worden meegenomen. Dit is uitgewerkt in een beoordelingskader voor het MER. De NRD heeft ter inzage gelegen. Op basis van ingekomen zienswijzen en advies van de Commissie mer zijn aanscherpingen gedaan in het beoordelingskader. Op basis hiervan is het beoordelingskader in MER fase 1 opgesteld.</p> <p>Het merendeel van de thema's die de indieners aangeven zijn in MER fase 1 onderzocht. Het waterschap verwijst hiervoor naar het rapport MER fase 1. Het detailniveau van de effectbeoordeling is passend bij de verkenningfase.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Risico van schade door tril- en of duw werkzaamheden is beoordeeld in het thema woon- en leefomgeving - hinder tijdens aanleg. Zie hiervoor tevens een nadere toelichting in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.3 (schade aan gebouwen). - Het is niet duidelijk wat de indieners willen onderzoeken in 'wateroverlast bij (felle) regenbuien'. Het MER onderzoekt effecten als gevolg van de dijkversterking. Het project onderzoekt daarin onder andere het risico op verandering van de grondwaterstand als gevolg van de dijkversterking. Het project heeft aandacht voor afwatering van regenwater vanaf de dijk. Zie hiervoor de nadere toelichting in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4 (zorgen over wateroverlast) - De aantasting van de biodiversiteit is beoordeeld in het thema duurzaamheid - biodiversiteit. In het achtergrondrapport natuur is getoetst aan wet- en regelgeving op het gebied van natuur. Voor biodiversiteit gelden geen wettelijke (beleids)kaders waarop getoetst kan worden. Om die reden is het enkel beschouwd binnen het thema duurzaamheid en niet binnen het thema natuur. - Het woongenot is beoordeeld in het achtergrondrapport woon- en leefomgeving - wonen. Hierin is onderzocht of er ruimtebeslag wordt gelegd op tuinpercelen, wat het woongenot aantast.

		<p>- Het effect op de verandering van het grondwaterpeil en invloed daarvan op de oude bebouwing (verzakking) is onderzocht in het thema grond- en oppervlaktewater. Zie hiervoor ook de nadere toelichting in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.4 (zorgen over wateroverlast)</p> <p>- De kap van bomen is beoordeeld in thema woon- en leefomgeving - bomen. Hierin is onderzocht welke bomen overlappen met het permanente en tijdelijke ruimtebeslag en daarmee mogelijk verwijderd moeten worden. Hiervoor zijn bepaalde uitgangspunten gehanteerd, zie hiervoor de MER fase 1, paragraaf 3.3 en de zie ook in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.6 (verwijderen van bomen).</p> <p>De indieners suggereren dat deze milieuaspecten pas achteraf in beeld worden gebracht en niet zijn meegewogen bij de keuze van het VKA. Het waterschap vindt deze suggestie onterecht. In paragraaf 5.1.2 is te lezen dat de hoofdkeuzes zijn gebaseerd op een uitgebreide analyse, waarin de effectbeoordeling van de Kansrijke Alternatieven in het MER fase 1 een essentiële rol heeft gespeeld. De milieueffecten hebben daarmee vroegtijdig een rol gespeeld in het besluitvormingsproces voor de dijkversterking, met een detailniveau passend bij de huidige verkenningsfase. Voor een toelichting op het proces, dat heeft geleid tot de gemaakte hoofdkeuzes, wordt verwezen naar paragraaf 5.1 van de Nota VKA.</p>
11	<p>Het VKA moet richting geven aan de planuitwerking in de volgende fase niet alleen door in algemene zin en op hoofdlijnen een principe oplossingsrichting vast te leggen met maatwerklocaties, maar ook nadrukkelijk in te gaan op hoe het proces van onder andere het maatwerk er uit gaat zien. Dit aspect ontbreekt geheel in de nota VKA.</p>	<p>De zienswijze van de indieners gaat over het detailniveau van het ontwerp in de verkenningsfase. Er zijn meerdere indieners met een vergelijkbare zienswijze over dit onderwerp. Het antwoord op deze zienswijze is gegeven in de Nota van Antwoord, paragraaf 2.2. Het ontwerpen van de maatwerkoplossingen is een opgave voor de opvolgende planuitwerkingsfase. In de planuitwerkingsfase gaat het waterschap verder in op het ontwerpproces voor de maatwerklocaties. Dit doet het waterschap in afstemming met betreffende grondeigenaren ter plaatse van de maatwerklocaties.</p>
12	<p>In de nota VKA staan, naar inziens van de indieners, een aantal zaken niet goed. Het gaat om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Blz. 39: "Woningen Schans 10" moet zijn Schans 9. Of Schans 9 en 10? - Blz. 39: Schans 8, Schans 9 en het traject tussen de dijkpalen 194 en 196 (bijlage 7, kaart van Arcadis heeft het over dijkpalen 208 en 212) - Op de kaart staat voor het Looveld een inpassingsberm. Die is doorgetrokken bij de Schans, terwijl daar de inpassing voor de historische verkavelingsstructuur niet speelt. - De waterleiding ligt meer richting Loo - Op de kaart staat allerlei beplanting die er in werkelijkheid niet is. - Bijlage 2. N2000 gebied begint niet direct aan de voet van de dijk. Ter hoogte van de Schans begint het N2000 17 meter uit de voet van de dijk. 	<p>De door indieners aangegeven onjuistheden in de stukken zijn door het waterschap gecontroleerd. Hieronder geeft het waterschap puntsgewijs een reactie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De woning van nummer 9 ligt tussen de dijk en nummer 10. De maatwerklocatie heeft inderdaad betrekking op Schans 9. Dit wordt in de nota VKA gecorrigeerd. - Het is voor het waterschap onduidelijk wat bij het tweede punt precies wordt bedoeld. Het waterschap heeft tussen de kaarten en de teksten geen inconsistenties geconstateerd. - De inpassingsberm is staat inderdaad ook opgenomen bij de Schans. Het waterschap onderzoekt in de volgende fase of door middel van een inpassingsberm bijvoorbeeld de herkenbaarheid van de Schans kan worden vergroot. - Voor de ligging van de waterleiding baseert het waterschap zich op de KLIC gegevens van het kadaster. Na controle is er geen inconsistentie tussen het kaartmateriaal van het waterschap en deze KLIC gegevens gevonden.

		<p>Het waterschap weet dat de KLIC niet altijd overeenkomt met de situatie buiten. Daarom wordt voorafgaand aan de realisatie aanvullend onderzoek (bijvoorbeeld door het graven van proefsleuven) uitgevoerd om de locatie van belangrijke kabels en leidingen in beeld te brengen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor het intekenen van groen op de kaart zijn meerdere bronnen gehanteerd. Voor de bomen en de beoordeling op dit aspect is gebruik gemaakt van de bomeninventarisatie, die het waterschap in maart 2023 heeft laten uitvoeren. Voor het intekenen van bosjes en fruitgaarden op de kaart zijn satelliet en Streetview beelden gebruikt. Hierdoor kan het zijn dat deze niet volledig overeen komen met de huidige situatie. Het waterschap past de kaarten in de huidige fase niet aan. - Op de kaart in bijlage 2 is te zien dat vanaf de Looveerweg en verder naar het noorden de N2000 begrenzing niet gelijk loopt aan de teenlijn van de dijk. De kaarten zijn hiermee dus al in lijn met de opmerking van de indieners en hoeven niet aangepast te worden.
13	De indieners geven aan graag met het waterschap verder in gesprek te gaan.	<p>Het waterschap is in de verkenningsfase intensief met de indieners in gesprek geweest. Het waterschap gaat in de opvolgende planuitwerkingsfase graag met de indieners verder in gesprek. Over de manier en het moment waarop, neemt het waterschap contact op met de indieners.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt op één punt tot een wijziging aan de nota VKA. De maatwerklocatie bij Schans 10 is tekstueel aangepast naar Schans 9.

3.18 ZIENSWIJZE 18 – ZAAKNUMMER 202228

ZIENSWIJZE	ANTWOORD
<p>1 De bedrijfsactiviteiten van de indiener hangen af van bereikbaarheid voor auto-aanhanger-combinaties en vrachtwagens. Zo bereiken leveranciers, maar vooral ook klanten, leden en wedstrijddeelnemers het bedrijf. Pieken ontstaat veelal in weekenden. Zowel in het kader van tijdelijk als permanent ruimtebeslag, als van de verkeersluwe IJsseldijk wil de indiener het waterschap wijzen op dit belang.</p>	<p>Het waterschap begrijpt dat de continuïteit van bedrijfsvoering belangrijk is voor de indiener en neemt dit mee als aandachtspunt voor de opvolgende planuitwerkings- en realisatiefase. In de volgende fasen krijgt het waterschap een beter beeld van het exacte ontwerp, de uitvoeringswijze en uitvoeringsplanning van de dijkversterking, maar ook van de uitwerking van de verkeersveilige IJsseldijk (kansrijke meekoppelkans). Het waterschap communiceert tijdig met de indiener over de uitvoeringswerkzaamheden en maakt afspraken met belanghebbenden over onder andere bereikbaarheid. Voor meer informatie over hinder en overlast wordt verwezen naar paragraaf 2,8 van de Nota van Antwoord.</p>
<p>2 Voor de indiener is het van belang dat het terrein tijdens de uitvoering met voornoemde voertuigen bereikbaar is en dat de indiener over voldoende parkeerplekken beschikt.</p>	<p>Voor de beantwoording wordt verwezen naar de reactie bij zienswijze 18-1.</p>
<p>3 Voor de indiener is het van belang dat het terrein in de nieuwe situatie met voornoemde voertuigen bereikbaar is en dat de indiener over voldoende parkeerplekken beschikt. Niet aflopende hoogteverschillen als gevolg van de versterkingsmaatregelen zijn zodoende onwenselijk voor de indiener.</p>	<p>Het waterschap begrijpt dat het terrein in de nieuwe situatie met voornoemde voertuigen bereikbaar moet blijven en dat de indiener over voldoende parkeerplekken dient te beschikken. In de volgende fase wordt het ontwerp verder uitgewerkt, waarbij de aandachtspunten uit de zienswijze worden meegenomen.</p>
<p>4 De onderneming van de indiener is voornemens een opslag voor vaste mest/compost en een extra paddock te realiseren op en rond de huidige parkeerplaats. De indiener vraagt de aandacht van het waterschap voor de mogelijkheid gelijktijdig of in navolging te realiseren om nieuwe grondwerkzaamheden na uitvoering van de versterking te minimaliseren of te voorkomen</p>	<p>Het waterschap gaat hierover graag in gesprek met de indiener. Over de manier en het moment waarop, neemt het waterschap contact op met de indiener.</p>

Wijzigingen van documenten: De zienswijze leidt niet tot aanpassingen aan de nota VKA en/of bijlagen.

HOOFDSTUK 4. ADVIES COMMISSIE MER

4.1 INLEIDING

Parallel aan de terinzagelegging van de nota VKA (inclusief bijlagen, waaronder het MER fase 1), heeft de provincie Gelderland de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) gevraagd te adviseren over het MER fase 1. Op 2 oktober 2024 heeft de Commissie mer een advies uitgebracht over MER fase 1 van de dijkversterking³. De Commissie mer signaleert bij de toetsing van het MER dat op enkele onderdelen belangrijke informatie ontbreekt. Het gaat om de volgende onderwerpen:

- **Effecten op natuur:** de effecten van stikstof op (beschermde) natuur zijn onduidelijk en daarmee de haalbaarheid van het VKA. De stikstofberekeningen zijn niet te controleren doordat belangrijke achtergronddocumenten ontbreken.
- **Bereiken van de gewenste ruimtelijke kwaliteit:** het effect op ruimtelijke kwaliteit is beoordeeld als neutraal. Het is niet duidelijk in hoeverre de doelen voor ruimtelijke kwaliteit worden behaald met deze beoordeling. De effecten van de zogeheten meekoppelkansen die onderdeel lijken van het VKA zijn niet in het MER beschreven.
- **Effecten op archeologische waarden en groen erfgoed:** het onderzoek naar de archeologische waarden is alleen gebaseerd op bureauonderzoek. Door de hoge verwachtingswaarde kan inventariserend veldonderzoek in deze fase meer duidelijkheid geven over de aanwezige archeologische waarden. Er is een risico dat het ontwerp van het VKA moet worden aangepast als er archeologische resten worden gevonden. Dit geldt in hoge mate voor de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden van de Neder-Germaanse Limes. Ook is het onderzoek naar de effecten op groen erfgoed (bomen en historische strukturen) te beperkt.

De Commissie mer adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER fase 1 op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het VKA voor het project PanWes. In het advies wordt de beoordeling van de Commissie mer nader toegelicht. Daarnaast geeft de Commissie mer in haar advies nog een aantal aandachtspunten mee voor het vervolgtraject.

In dit hoofdstuk is voor elk van de drie onderwerpen waarop de Commissie mer een aanvulling vraagt vanuit provincie Gelderland en het waterschap een reactie geformuleerd. De overige aandachtspunten voor het vervolgtraject neemt het waterschap mee in het op te stellen MER fase 2.

4.2 EFFECTEN OP NATUUR

De Commissie mer adviseert om MER fase 1, voorafgaand aan het besluit, aan te vullen met een gedetailleerdere beschrijving van de stikstofdepositie, inclusief bestaande AERIUS berekeningen, en de gevolgen daarvan.

Verkenning stikstofdepositie

Het waterschap heeft de effecten als gevolg van stikstofdepositie in de verkenningfase van de dijkversterking onderzocht. De resultaten van dit onderzoek staan beschreven in de memo Verkenning Stikstofdepositie PanWes d.d. 4 maart 2024, dat is afgestemd met de provincie Gelderland als bevoegd gezag.

³ [Commissie voor de milieueffectrapportage \(2024\), Dijkversterking Pannerden – Westervoort: toetsingsadvies over het milieueffectrapport.](#)

Het waterschap heeft ten behoeve van dit onderzoek twee AERIUS berekeningen uitgevoerd. Er zijn daarmee voor het gehele dijktraject PanWes twee uiterste alternatieven beschouwd: namelijk een constructieve oplossing (verticale maatregelen tegen piping en stabiliteit, met naar verwachting de minste stikstofdepositie) en een oplossing in grond (buitendijks klei-ingraving en binnendijks steunbermen, met naar verwachting de grootste stikstofdepositie). De conclusie van dit onderzoek is dat beide alternatieven leiden tot depositie op dezelfde (naderend) overbelaste stikstofgevoelige habitattypen of leefgebieden. Hierdoor hebben beide alternatieven ordergrootte een even groot risico in relatie tot het niet verkrijgen van een vergunning. Stikstofdepositie is daarmee geen onderscheidend criterium voor de keuze van het voorkeursalternatief en de vergunbaarheid. Het alternatief met de constructieve oplossing resulteert in minder stikstofdepositie dan het alternatief met de oplossing in grond. Het voorkeursalternatief gaat uit van een binnendijkse versterking, waardoor de oplossingen met het grootste grondverzet (namelijk de buitendijkse klei-ingravingen) niet van toepassing zijn. Hiermee zit het voorkeursalternatief aan de veilige kant voor wat betreft stikstof.

De Commissie mer adviseert om MER fase 1, voorafgaand aan het besluit, aan te vullen met een gedetailleerdere beschrijving van de stikstofdepositie, inclusief bestaande AERIUS berekeningen. Het waterschap voegt daarom de volgende documenten bij de publicatie van de definitieve nota VKA toe: de memo Verkenning Stikstofdepositie PanWes d.d. 4 maart 2024, inclusief de resultaten van de AERIUS-berekeningen.

Doorkijk naar gevolgen van stikstofdepositie

Stikstofdepositie wordt veroorzaakt door de inzet van materieel met verbrandingsmotoren tijdens de uitvoering van de dijkversterking. Uit vernoemde memo Verkenning Stikstofdepositie is gebleken dat de realisatie van de dijkversterking leidt tot stikstofdepositie op verschillende Natura2000-gebieden in de omgeving.

De Commissie mer adviseert om in een aanvulling op het MER fase 1 een toegankelijke doorkijk te geven van de gevolgen, de haalbaarheid en de mogelijke oplossingsrichtingen. Zij adviseert om daarbij per alternatief te beschouwen in hoeverre het naar verwachting uitvoerbaar (vergunbaar) is, bijvoorbeeld vanwege interne saldering en/of haalbare en effectieve mitigerende maatregelen.

Naar aanleiding van het advies van de Commissie mer heeft het waterschap, in afstemming met de provincie, in paragraaf 5.2.5 van het MER fase 1 (kader "Effecten als gevolg van stikstofdepositie") een aanvulling opgenomen. Er is een specifiekere doorkijk gegeven naar het vervolgonderzoek op het gebied van stikstof dat in de planuitwerkingsfase wordt uitgevoerd. Tevens is een eerste beschouwing gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen om tot een vergunbaar project te komen. Het gaat onder andere om het slim inzetten van emissieloos materieel en salderende maatregelen. Deze oplossingsrichtingen worden in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt. Zoals eerder aangegeven is stikstofdepositie geen onderscheidend criterium voor de keuze van het voorkeursalternatief en de vergunbaarheid. De provincie en het waterschap vinden het dan ook niet noodzakelijk om in de huidige verkenningsfase nader onderzoek te doen naar mitigerende maatregelen voor de verschillende alternatieven.

De provincie en het waterschap concluderen dat zij voldoende mogelijkheden zien om tot een vergunbaar ontwerp te komen. Er is geen reden om de haalbaarheid van het voorkeursalternatief op grond van stikstofdepositie ter discussie te stellen.

4.3 BEREIKEN VAN DE GEWENSTE RUIMTELIJKE KWALITEIT

De Commissie mer kan zich vinden in de conclusie van MER fase 1 dat de ruimtelijke kwaliteit vergelijkbaar blijft met de huidige situatie, als het gaat om behoud van waarden. De Commissie mer geeft daarbij aan dat het niet duidelijk is in hoeverre de doelen voor ruimtelijke kwaliteit worden behaald met deze beoordeling. De Commissie mer adviseert om het MER fase 1, voorafgaand aan het besluit, aan te vullen. Ze adviseert om voor de mogelijke meekoppelkansen uit het gebiedsperspectief aan te geven of deze in een volgende fase aangehaakt kunnen worden. En daarnaast om voor de drie kansrijke meekoppelkansen aan te geven wat daarvan de effecten zijn.

Beoordeling ruimtelijke kwaliteit

Het waterschap hecht veel waarde aan een goede ruimtelijke kwaliteit. Het streven is om de dijkversterking PanWes zodanig te realiseren, dat deze goed past in het landschap en bestaande waarden behouden blijven en waar mogelijk worden versterkt. Naast de landschapsdeskundigen die bij het project betrokken zijn, is voor dit doel samengewerkt met een Q-team van onafhankelijke specialisten. Dit Q-team heeft een positief advies gegeven op het huidige VKA.

Het waterschap verwijst voor de onderbouwing van de effectbeoordeling op het gebied van ruimtelijke kwaliteit naar hoofdstuk 5.2.2 van het MER fase 1, het achtergrondrapport Ruimtelijke kwaliteit bij het MER fase 1 en de Notitie Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 3 bij de nota VKA). De leidende principes uit het eerder opgestelde Ruimtelijke kwaliteitskader (het door waterschappen en provincie vastgestelde "Gelders Dijk DNA") zijn leidend geweest in de effectbeoordeling van de alternatieven op het gebied van ruimtelijke kwaliteit. Deze leidende principes zijn in de notitie Ruimtelijke Kwaliteit specifiek voor het project PanWes uitgewerkt. Om goed richting te kunnen geven aan de dijkversterking, en daarmee een positieve impuls te kunnen geven aan het gebied, heeft het waterschap in de notitie Ruimtelijke Kwaliteit een gebiedsperspectief uitgewerkt. Het gebiedsperspectief functioneert bij de dijkversterking als een "stip op de horizon" bij te maken ontwerpkeuzes.

Doordat in het VKA gekozen is voor veelal constructieve oplossingen, met beperkt ruimtebeslag, is de effectbeoordeling vanuit Ruimtelijke kwaliteit 'neutraal'. Daarbij biedt het VKA kansen om, door middel van onder andere meekoppelkansen, een verdere bijdrage te leveren aan het gebiedsperspectief.

Mogelijke meekoppelkansen

In Bijlage 5 Notitie Meekoppelkansen is beschreven wat meekoppelkansen zijn, waarom de dijkversterking meekoppelkansen meeneemt en hoe het waterschap met meekoppelkansen omgaat. Meekoppelkansen zijn ideeën uit de omgeving van het project, die gelijktijdig met ons project kunnen worden opgepakt. Om deze ideeën te realiseren is een initiatiefnemer nodig en financiering om het idee te bekostigen. Meekoppelkansen zijn immers niet subsidiabel vanuit het HWBP. De ideeën moeten daarnaast aan een aantal extra voorwaarden voldoen: ze moeten uitvoerbaar en vergunbaar zijn en ze moeten passen bij de doelstellingen van de dijkversterking. Als het idee voldoet aan deze voorwaarden, is sprake van een kansrijke meekoppelkans. Het waterschap kan vervolgens in overleg met de initiatiefnemer besluiten het idee op te nemen in het ontwerp voor de nieuwe dijk. Meekoppelkansen, waarvan onduidelijk is of ze aan alle voorwaarden voldoen, zijn vooralsnog benoemd als mogelijke meekoppelkansen.

Zoals beschreven in de Notitie Meekoppelkansen gaat het waterschap in de opvolgende planuitwerkingfase verder aan de slag met de beoordeling van de kansrijkheid van de mogelijke meekoppelkansen en bepaalt ze met initiatiefnemers in hoeverre kansrijke meekoppelkansen onderdeel worden van de scope van de dijkversterking. Indien kansen onderdeel worden van de scope van het project, worden de effecten van deze kansen beoordeeld in het MER fase 2.

Voor alle mogelijke en kansrijke meekoppelkansen geldt overigens dat de haalbaarheid van de kansen niet wordt beïnvloed door het gekozen VKA. In het MER fase 1 is daarover in paragraaf 3.1 aangegeven:

“Voor alle opgehaalde meekoppelkansen is gebleken dat de kansrijke alternatieven van de dijkversterking deze meekoppelkansen niet onmogelijk maken. De onderzochte alternatieven zijn daarmee niet van invloed op de kansrijkheid van de opgehaalde meekoppelkansen”.

Kansrijke meekoppelkansen

Ten aanzien van de gevraagde effectbeoordeling van de kansrijke meekoppelkansen meldt het waterschap dat deze effectbeoordeling bewust nog niet in het MER fase 1 is meegenomen. Het besluit over het al dan niet meenemen van de meekoppelkansen is immers nog niet definitief genomen. Daarmee vormen de meekoppelkansen nog geen onderdeel van de scope van het VKA. In de nota VKA staat hierover, in onder andere paragraaf 3.2.3, het volgende:

“Bij de start van de opvolgende planuitwerkingsfase maakt het waterschap concrete afspraken met initiatiefnemers van kansrijke meekoppelkansen over de wijze waarop ze worden meegenomen in het project. Deze afspraken worden vastgelegd in een overeenkomst. Een kansrijke meekoppelkans wordt, op basis van de overeenkomst, onderdeel van het project”.

Zoals eerder benoemd stelt het waterschap voorwaarden aan kansrijke meekoppelkansen. Met deze voorwaarden is geborgd dat meekoppelkansen nooit een verslechtering, maar altijd een verbetering of minimaal gelijkwaardig niveau van de ruimtelijke kwaliteit tot gevolg hebben. Anders zouden meekoppelkansen immers strijdig zijn met de doelstellingen van het project.

De provincie en het waterschap zien geen reden om het MER fase 1 voor het onderdeel ruimtelijke kwaliteit aan te vullen.

4.4 EFFECTEN OP ARCHEOLOGISCHE WAARDEN EN GROEN ERFGOED

De Commissie mer beschrijft dat het onderzoek naar de archeologische waarden in MER fase 1 alleen gebaseerd is op bureauonderzoek. De Commissie ziet als risico dat het ontwerp van het VKA moet worden aangepast als er archeologische resten worden gevonden. Ook schrijft de Commissie mer dat het onderzoek naar de effecten op groen erfgoed (bomen en historische struikstructuren) te beperkt is. De Commissie mer adviseert daarom MER fase 1, voorafgaand aan het besluit, aan te vullen met een inventariserend veldonderzoek voor archeologie. Tevens adviseert ze het MER fase 1 aan te vullen met een overzicht van het aanwezige waterstaatkundig erfgoed én groene erfgoed en de effecten daarop. Bij groen erfgoed dient te worden ingegaan op het onderscheid tussen karakteristieke oude beplantingsstructuren en recent aangeplante bomen en struiken.

Archeologische waarden

De Commissie mer schrijft in haar advies dat het bij het VKA behorende MER fase 1 voor archeologie een breed overzicht geeft van alle gemeentelijke classificaties van waarden en verwachtingswaarden. De beoordeling van mogelijke effecten op archeologische waarden is op een bureaustudie gebaseerd. De Commissie waardeert de kwaliteit van dit bureauonderzoek, maar schrijft dat door de hoge verwachtingswaarde een inventariserend veldonderzoek in deze fase meer duidelijkheid kan geven over de aanwezige archeologische waarden. De Commissie mer adviseert daarom een inventariserend veldonderzoek uit te voeren voor de delen langs de dijk waar een hoge archeologische verwachtingswaarde geldt en in het bijzonder aandacht te besteden aan de mogelijk aanwezige waarden van de Neder-Germaanse Limes (UNESCO Werelderfgoed).

De provincie en het waterschap achten het niet noodzakelijk om in de huidige verkenningsfase een inventariserend veldonderzoek voor archeologie uit te voeren. Dit mede gezien de hoge kwaliteit van (gemeentelijk) kaartmateriaal dat beschikbaar is en dat is verwerkt in het bureauonderzoek. Het uitvoeren van inventariserend veldonderzoek brengt naar verwachting niet meer zekerheid over de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarvoor is een meer grootschalig vervolgonderzoek nodig, in de vorm van karterend booronderzoek en/ of proefsleuven. Dit brengt aanzienlijke kosten met zich mee en vraagt ook om bodemingrepen op particuliere percelen. De onderzoekslast van een inventariserend veldonderzoek achten de provincie en het waterschap onevenredig ten opzichte van het beperkte extra inzicht dat dit in de verkenningsfase oplevert. Wanneer meer bekend is over werkzaamheden, dus minimaal een vastgesteld voorkeuralternatief, kunnen gerichtere archeologische adviezen voor vervolgonderzoek worden opgesteld. Hiermee wordt aangesloten op de gebruikelijke werkwijze van archeologisch onderzoek in verkenningen en planstudies.

Het uitvoeren van een inventariserend veldonderzoek voor archeologie leidt bovendien niet tot een andere VKA-keuze op deeltrajectniveau. Bij de keuze van het VKA is een integrale afweging gemaakt, waarbij rekening is gehouden met de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten. Het ruimtebeslag van het VKA is beperkt. Om de pipingopgave op te lossen, is de hoofdkeuze gemaakt om binnendijs te versterken met een verticale maatregel in plaats van buitendijs een klei-ingraving met een aanzienlijk groter ruimtebeslag. Het VKA verkleint zoveel als mogelijk de kans dat archeologische resten worden geraakt, waarmee het VKA naar verwachting de minste impact heeft op archeologie.

In de opvolgende planuitwerkingsfase wordt het gevraagde inventariserend veldonderzoek voor archeologie waar nodig uitgevoerd voor het VKA. Indien nodig, worden daarbij ook de benodigde vervolgonderzoeken uitgevoerd, zoals karterend booronderzoek en/of proefsleuvenonderzoek. Als blijkt dat het VKA een archeologische vindplaats doorsnijdt, ziet het waterschap kansen om lokale inpassingsmaatregelen en ontwerp oplossingen te treffen om het effect op archeologie te beperken. Als behoud in de bodem geen optie is, dan worden de behoudenswaardige archeologische resten gedocumenteerd.

Ten aanzien van het UNESCO Werelderfgoed klopt het dat in het gebied archeologische resten aanwezig kunnen zijn, die gerelateerd zijn aan activiteiten in de Romeinse tijd. Dit betekent niet dat de resten direct moeten worden beschouwd als verbonden met het UNESCO Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes. Binnen de bescherming van dit werelderfgoed gaat het specifiek om de vindplaatsen die als UNESCO Werelderfgoed zijn aangewezen. Het Castellum Loowaard, waar de Commissie mer in haar advies naar verwijst, maakt geen deel uit van de beschermde gebieden van het UNESCO Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes.

Uiteraard worden eventuele archeologische resten in het gebied in de planuitwerkingsfase op een zorgvuldige manier onderzocht. Daarbij speelt de context een belangrijke rol, maar er is geen aanleiding om dit te beperken tot de kernwaarden van de Neder-Germaanse Limes.

Het waterschap voegt het volgende document bij de publicatie van de definitieve nota VKA toe: het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023, inclusief bijlagen.

Groen erfgoed

De Commissie mer schrijft in haar advies dat de erfgoedwaarden van het gebied in algemene zin goed in beeld worden gebracht met de themakaarten. Ook is een beeld van bomen en struiken die ofwel geroid of mogelijk verplant moeten worden. De Commissie mer geeft aan dat het onderscheid tussen karakteristieke oude beplantingsstructuren en recent aangeplante bomen en struiken met onvoldoende precisie in beeld is gebracht. De effecten op groen erfgoed zijn daarmee onvolledig. De Commissie mer adviseert, voorafgaand aan het besluit, MER fase 1 aan te vullen met een overzicht van het aanwezige waterstaatkundig erfgoed én groene erfgoed en de effecten daarop.

Het waterschap heeft op basis van de bevinding van de Commissie de uitgevoerde effectbeoordeling nogmaals getoetst en is van mening dat de effecten op aanwezige waterstaatskundig erfgoed én groen erfgoed voldoende zijn onderzocht in MER Fase 1. De effecten op groen erfgoed zijn onderdeel van de effectbeoordeling cultuurhistorie. De kaart Groen Erfgoed van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is hierbij gebruikt en opgenomen in het bureauonderzoek, evenals de archeologische verwachtingskaart uiterwaarden (zie ook paragraaf 2.1.3 van het bureauonderzoek).

Het waterschap voegt ter onderbouwing het volgende document bij de publicatie van de definitieve nota VKA toe: het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023, inclusief bijlagen.

4.5 CONCLUSIE

De provincie en het waterschap nemen de adviezen en aanbevelingen van de Commissie mer mee in het op te stellen MER fase 2. Verder leidt het advies van de Commissie mer tot de onderstaande aanvullingen in het MER fase 1. De aanvullingen hebben geen invloed op de keuze van het voorkeursalternatief.

- Natuur: In paragraaf 5.2.5 van het MER fase 1 (kader “Effecten als gevolg van stikstofdepositie”) is een aanvulling opgenomen. Er is een specifiekere doorkijk gegeven naar het vervolgonderzoek op het gebied van stikstof dat in de planuitwerkingsfase wordt uitgevoerd. Tevens is een eerste beschouwing gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen om tot een vergunbaar project te komen. Deze oplossingsrichtingen worden in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt.
- Natuur: De memo Verkenning Stikstofdepositie PanWes d.d. 4 maart 2024, inclusief de resultaten van de AERIUS berekeningen, is als bijlage bij het MER fase 1 gevoegd.
- Archeologie: Het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023, inclusief bijlagen, is als bijlage bij het MER fase 1 gevoegd.
- Ruimtelijke kwaliteit: het advies leidt niet tot aanvullingen.

HOOFDSTUK 5. WIJZIGINGEN

5.1 NAAR AANLEIDING VAN ZIENSWIJZEN EN COMMISSIE MER

De zienswijzen hebben geleid tot één wijziging in de nota VKA.

- In paragraaf 4.2.2. van de nota VKA is de maatwerklocatie Schans 10 tekstueel aangepast naar Schans 9.
- De overige zienswijzen leiden niet tot aanpassingen of leiden tot aandachtspunten voor het vervolgproces.
- In hoofdstuk 6 zijn de resultaten van de terinzagelegging van de nota VKA, met een verwijzing naar voorliggende Nota van antwoord, opgenomen.

Het advies van de Commissie mer heeft geleid tot drie wijzigingen in het MER Fase 1:

- In paragraaf 5.2.5 van het MER fase 1 (kader “Effecten als gevolg van stikstofdepositie”) is een aanvulling opgenomen. Er is een specifiekere doorkijk gegeven naar het vervolgonderzoek op het gebied van stikstof dat in de planuitwerkingsfase wordt uitgevoerd. Tevens is een eerste beschouwing gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen om tot een vergunbaar project te komen. Deze oplossingsrichtingen worden in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt.
- Paragraaf 6.1 Mitigatie en compensatie, onderdeel natuur, in MER fase 1 is aangevuld met belangrijke mitigerende maatregelen en informatie over compensatie, zoals benoemd in het toegevoegde kader “Effecten als gevolg van stikstofdepositie” in paragraaf 5.2.5 van het MER fase 1.
- In paragraaf 6.2 Leemte in kennis, onderdeel natuur, in MER fase 1 is de term ‘voortoets’ vervangen door ‘ecologische beoordeling stikstof’, conform het toegevoegde kader “Effecten als gevolg van stikstofdepositie” in paragraaf 5.2.5 van het MER fase 1
- De memo Verkenning Stikstofdepositie PanWes d.d. 4 maart 2024, inclusief de resultaten van de AERIUS berekeningen, is als bijlage bij het MER fase 1 gevoegd.
- Het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort d.d. 18 april 2023, inclusief bijlagen, is als bijlage bij het MER fase 1 gevoegd.
- Figuur 1-4 Rapportenboom in de nota VKA is aangepast naar aanleiding van het toevoegen van de bijlagen Verkenning Stikstofdepositie PanWes en het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort bij het MER fase 1.
- De figuur in paragraaf 1.4 Leeswijzer van MER fase 1 is aangepast naar aanleiding van het toevoegen van de bijlagen Verkenning Stikstofdepositie PanWes en het Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie Dijkversterking Pannerdense Waard – Westervoort bij het MER fase 1.

5.2 AMBTSHALVE WIJZIGINGEN

Er is een aantal aanpassingen doorgevoerd in de stap van ontwerp naar definitieve nota VKA, inclusief bijlagen, die niet voortkomen uit een zienswijze of het advies van de Commissie mer. Het gaat om (kleine) onvolkomenheden en verduidelijkingen in de gepubliceerde documenten. De ‘ambtshalve’ wijzigingen zijn hieronder kort toegelicht.

- In paragraaf 1.2.2 van de ontwerp nota VKA staat beschreven dat de realisatie van het project naar verwachting tussen 2027 en 2029 plaatsvindt. Dit is verbeeld op Figuur 1-3. Het waterschap verwacht dat de realisatie van het project in de jaren 2028 – 2030 plaatsvindt. Dit is aangepast in paragraaf 1.2.2 van de nota VKA en in Figuur 1-3. Dit is tevens aangepast in figuur 0.1 en figuur 2 van het MER fase 1.
- In paragraaf 2.3 van de ontwerp no staat dat de ViA15 in afwachting is van een definitieve uitspraak van de Raad van State, die bepaalt of het project uitgevoerd mag worden en onder welke voorwaarden. Op woensdag 2 oktober 2024 heeft de Raad van State een uitspraak gedaan. Het Tracébesluit ViA15 is door de Raad van State onherroepelijk verklaard. Dit is aangepast in paragraaf 2.3 van de Nota VKA.
- In paragraaf 3.1 van de ontwerp nota VKA staat dat elke primaire waterkering in Nederland op grond van de Waterwet uiterlijk in 2050 moet voldoen aan de geldende veiligheidsnorm. De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden, deze vervangt de Waterwet. De “Waterwet” in paragraaf 3.1 van de Nota VKA is daarom vervangen door “Omgevingswet”.
- In paragraaf 4.2.2 van de ontwerp nota VKA zijn figuren 4-3 en 4-4 verwisseld. Dit is in de definitieve nota VKA hersteld.
- In de samenvatting tabel 0.5 en paragraaf 5.1 tabel 4 van het MER fase 1 miste de oplossing stabiliteitsberm in het deeltraject Loo. In tabel 0.5 en tabel 4, regel “Loo” en kolom “Oplossing” is daarom toegevoegd: “Steunberm”. Op de kaarten van het voorkeursalternatief in de ontwerp nota VKA, die de basis vormde voor de effectbeoordeling in MER fase 1, stond dit wel juist. De wijziging heeft daardoor geen gevolgen voor de inhoudelijke effectbeoordeling.
- Op 10 juni 2024 heeft het Q-team positief geadviseerd over het Voorkeursalternatief. Zij geeft enkele redactionele aandachtspunten mee, die leiden tot de volgende wijzigingen in de nota VKA:
 - In paragraaf 3.3. zijn de Ontwerpuitgangpunten voor Ruimtelijke kwaliteit allereerst aangevuld met het uitgangspunt dat in de nieuwe situatie de ruimtelijke kwaliteit minimaal gelijkwaardig is aan de huidige situatie, en dat deze waar mogelijk wordt versterkt. Ten tweede geldt als uitgangspunt dat de leidende principes worden toegepast. Vervolgens is, zoals reeds verwoord, aansluiting bij het gebiedsperspectief van belang.
 - In paragraaf 4.2.2. is verduidelijkt dat de aanheling, naast een betere inpassing, ook mogelijkheden biedt voor agrarisch medegebruik (vergroting van de gebruikswaarde). Daarnaast is toegelicht hoe ingepaste steunbermen kansen bieden voor het versterken van de waardevolle verkavelingsstructuren.

Waterschap Rijn en IJssel

Liemersweg 2
7006 GG Doetinchem

Postbus 148
7000 AC Doetinchem

(0314) 369 369
info@wrij.nl
www.wrij.nl

